

Universitatea
Ștefan cel Mare
Suceava

Facultatea de Istorie și Geografie

TEZĂ DE DOCTORAT

DOMENIUL ISTORIE

**MĂNĂSTIREA NEAMȚ
ÎN PERIOADA 1918-1940. ASPECTE ISTORICE,
ECONOMICE, CULTURALE ȘI RELIGIOASE**

REZUMAT

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:

Prof. univ. dr. hab. Florin PINTESCU

DOCTORAND:

Viorel Romus LAIU

SUCEAVA,

2024

SUMAR

CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT	EROARE! MARCAJ ÎN DOCUMENT NEDEFINIT.
CUVINTE CHEIE	2
ABREVIERI.....	2
INTRODUCERE.....	4
IPOTEZE DE LUCRU	7
METODE DE CERCETARE	7
PREZENTAREA SINTEPICĂ A CAPITOLELOR TEZEI DE DOCTORAT	8
CAPITOLUL 1 LAVRA, SCHITURILE ȘI CONDUCĂTORII. ACTIVITĂȚI EDILITARE	8
CAPITOLUL 2 – PROPRIETĂȚILE	9
CAPITOLUL 3 - ACTIVITATEA PASTORAL-MISIONARĂ, CULTURALĂ ȘI FILANTROPICĂ.....	10
CAPITOLUL 4 - ÎNVĂȚĂMÂNTUL	12
CONCLUZII	13
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ.....	17
GLOSAR.....	30

CUVINTE CHEIE

Mănăstirea Neamț, Schitul Vovidenia, Schitul Icoana, Schitul Pocrov, Schitul Sihăstria, Schitul Sihla, Schitul Boureni, Schitul Orgoiești, Mănăstirea Secu, schituri, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, ctitori, proprietăți, mitropoliți, episcopi, Paisie Velicicovschi, secularizare, spitalul, seminar monahal, școală de cântăreți, biblioteca, muzeu, arhitectură, reparații, refaceri, cercetări arheologice.

ABREVIERI

AAB – Arhiva Arhiepiscopiei Bucureștilor, București;
ACNSAS – Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, București;
AMMB – Arhiva Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași
AMN – Arhiva Mănăstirii Neamț, jud. Neamț.
AMS – Arhiva Mănăstirii Secu, jud. Neamț.
ANIC – Arhivele Naționale Istorice Centrale, București;
APBOR – Arhiva Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române, București;
ASSBOR – Arhiva (Biblioteca) Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, București;
BAR – Biblioteca Academiei Române, București.
BOR – revista „Biserica Ortodoxă Română”, București;
BMI – revista „Buletinul Monumentelor Istorice”, București;
BCMI – revista „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, București;
CM – revista „Candela Moldovei”, Iași;

DIR – colecția *Documente privind istoria României*, București.
DRH – colecția *Documenta Romaniae Historica*, București;
FO – revista „Foaie Ortodoxă”, Cernăuți;
GB - revista „Glasul Bisericii”, București;
GM - ziarul „Glasul Monahilor”, București;
Mem. Ant. – revista „Memoria Antiquitatis”, Muzeul de Istorie și Arheologie, Piatra Neamț;
MISLR – publicația „Monumente istorice. Studii și lucrări de restaurare”;
MM – revista „Mitropolia Moldovei”, Iași;
MMS – revista „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, Iași;
MO – revista „Mitropolia Olteniei”, Craiova;
SJNAN– Serviciul Județean Neamț al Arhivelor Naționale;
SCIA – revista „Studii și cercetări de istoria artei”, București;
TV – revista „Teologie și Viață”, Iași;
VM – revista „Viața Monahală”;

INTRODUCERE

Mănăstirea Neamț reprezintă cea mai importantă comunitate monahală de pe raza județului Neamț, localizată mai precis în comuna Vânători-Neamț, județul Neamț, la circa 15 km Nord de orașul Târgu Neamț. Ea a existat de când există Moldova pentru că Petru I Mușat a ridicat prima biserică din piatră unui schit care exista de multă vreme sub muntele Chiriacului. Aici s-au scris primele manuscrise miniaturate și tot aici a fost înființată cea mai vestită școală de grămătică și caligrafi ai neamului românesc, datorită cuviosului Gavriil Uricul (autorul celebrului Tetraevanghel miniaturat în 1429, aflat în Biblioteca Bodleiană de la Oxford). Tradiția aceasta va fi păstrată și în secolul al XVIII-lea de către ucenicii starețului Paisie Velicicovski, copiiști și caligrafi, care vor crea adevărate „odoare” care au devenit sursă de inspirație până și pentru gravori și arhitecți. Ei au fost cei care au adunat și scris cele aproape 19.000 de cărți și manuscrise ale celebrei biblioteci a mănăstirii Neamț.

Tot de aici, de la Neamț, se va răspândi și isihasmul paisian care va schimba viața monahală în multe țări ortodoxe, dacă ținem cont că numai în Rusia se vor răspândi în 117 mănăstiri și schituri din 35 de eparhii!

Cei peste 600 de ani de istorie și rugăciune neîntreruptă au făcut ca titlul de *Ierusalimul Ortodoxiei române* să fie un supranume meritat de cea mai mare mănăstire a Moldovei.

În lucrarea de față, intitulată Mănăstirea Neamț în perioada 1918-1940. Aspecte istorice, economice, culturale și religioase s-au abordat ample și diverse aspecte prin intermediul cărora s-a avut în vedere o conturare cât mai clară a evoluției acestui așezământ monahal în perioada precizată mai sus. Lucrarea aduce numeroase elemente de noutate față de monografiile existente care au studiat subiecte generale pe aceeași temă¹.

Noutatea științifică. Lucrarea de față își propune cercetarea proceselor derulate în mănăstirea Neamț și schiturile sale pendinte în perioada României Mari, pe baza unui ansamblu masiv de documente inedite (circa 20.000 pagini) și publicate, ultimele fiind utilizate până acum destul de fragmentar – uneori la modul subiectiv, fapt ce reiese din literatura de specialitate consultată. Am căutat să nu ne lăsăm „furați” de informațiile din documentele inedite sau din presa vremii, încercând să obținem, pe baza analizei acestora și a coroborării cu lucrările de specialitate consacrate subiectului, o reconstituire istorică obiectivă.

În mod concret, s-a încercat obținerea unor informații relevante privind identitatea ctitorilor mănăstirii din perioada interbelică, întinderea domeniului funciar, situația mănăstirii la început de secol XX până în anul 1940, reparațiile și refacerile de care a beneficiat de-a lungul timpului, cercetările arheologice întreprinse, diversitatea schiturilor mănăstirii etc.

Documentele studiate relevă faptul că acest lăcaș de cult, prin daniile obținute de la ctitori, a dobândit un important domeniu funciar, fapt care i-a conferit în Țara Moldovei o însemnată putere economică și spirituală. Petru I Mușat, Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare au fost primii care s-a îngrijit în chip firesc de mănăstirea Neamț pe care a îndestulat-o cu toate cele necesare. Rudele acestora și urmașii ctitorilor au continuat opera lui făcând numeroase danii. Referitor la ctitorii cei mai importanți, s-a reușit întocmirea listei acestora pe baza documentelor și a *Pomelniceilor* care se păstrează la mănăstirea Neamț.

În sfera contribuțiilor sociale și culturale s-au realizat întregiri asupra acestora prin investigarea noilor informații documentare și s-a cercetat amănunțit evoluția schiturilor supuse mănăstirii Neamț de-a lungul vremii.

¹ Ioan Ivan, Scarlat Porcescu, *Mănăstirea Neamț*, Iași, 1981; N. Iorga, *Mănăstirea Neamțului*, Mănăstirea Neamț, 1925. Ioanichie Bălan, *Vetre de sihăstrie românească - secolele IV-XX*, ediția a II-a, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001; Benedict Sauciuc, *Mănăstirea Neamț, vatră de spiritualitate și cultură românească*, vol. I, Editura „Doxologia”, 2017. Irineu Crăciunaș, *Mănăstirea Neamț, lavra monahismului românesc*, în „MMS” nr. 5-6, 1962. Ștefan Balș, Corina Nicolescu, *Mănăstirea Neamț*, Editura Tehnică, București, 1958;

Dacă în privința arhitecturii actuale a mănăstirii Neamț cele mai multe aspecte sunt deja relativ cunoscute, în privința istoricului reparațiilor, restaurărilor dar și a cercetărilor arheologice se expun prin intermediul lucrării de față informații inedite.

În cadrul prezentului demers științific, au fost valorificate circa 550 de documente și scrieri inedite, aflate în arhiva Mănăstirii Neamț, arhiva Mănăstirii Secu, Serviciile Județene ale Arhivelor Statului Neamț², Biblioteca Mănăstirii Neamț, Biblioteca Sf. Sinod și Biblioteca Universitară „Mihai Eminescu” din Iași. De la Mănăstirea Sihăstria Secului mi s-a pus la dispoziție, spre cercetare, un manuscris, de 340 de pagini, întocmit de arhimandritul Ioanichie Balan, anume *Monografia Sf. Mănăstiri Sihăstria (1655-1955)*, rămas până în prezent nepublicat³.

Documentele și alte înscrisuri care vor fi supuse cercetării datează din perioada dintre anii 1918-1940 și vizează evoluția proprietăților, a comunității monahale dar și alte aspecte administrative din viața mănăstirii Neamț și a schiturilor ascultătoare de aceasta. Pornind de la cele reperate deja, se vor identifica și alte fonduri documentare mai puțin sau deloc cunoscute.

Datele și interpretările oferite de monografiile publicate până în prezent nu acoperă evoluția mănăstirii în întreaga ei complexitate, așa cum, de altfel, se întâmplă cu majoritatea unor atare lucrări elaborate pentru alte așezăminte. Primele informații privitoare la mănăstirea Neamț, adunate compact, sunt reprezentate de cele zece cărți ale arhimandritului Andronic Popovici, elaborate între anii 1863-1887 și rămase până de curând în manuscris⁴. Următorii care s-a preocupat mai îndeaproape de istoria mănăstirii Neamț au fost preotul Scarlat Porcescu și arhidiaconul Ioan, prin monografia publicată în anul 1981. Aceștia au oferit informații mai documentate despre începutul așezământului monahal, punând la dispoziția publicului unele însemnări conținând diverse referințe despre stareți, schituri și patrimoniul bisericesc al mănăstirii⁵.

Anterior, au mai avut preocupări sporadice și secundare privind această așezare Melchidesec Ștefănescu⁶, Narcis Crețulescu⁷, Nicolae Iorga⁸, George Balș⁹ și Constantin Tomescu¹⁰. Despre rolul major pe care Paisie Velecicovschi l-a avut în revigorarea vieții

² De la SJAN Neamț au fost studiate documente din fondul Mănăstirea Neamț și Secu, inv. 604, privitoare la inventarul mănăstirii.

³ Accesul la manuscris a fost asigurat de arhimandritul Petru Balan, căruia îi mulțumim și pe această cale.

⁴ Andronic Popovici, *Istoria Sfintelor Mănăstiri Neamț și Secu*, vol. I, *Studiu introductiv* pr. Dorimedont Bădărău, Transcriere și prelucrare text Ion Gumenâi, Chișinău, Ed. Lexon-Prim, 2016; Idem, *Istoria Sfintelor Mănăstiri Neamț și Secu*, vol. II, cu *Studiu introductiv* de Dorimedont Bădărău, transcriere și prelucrare text Ion Gumenâi, Chișinău, Editura Lexon Prim, 2019; Idem, *Istoria Sfintelor Mănăstiri Neamț și Secu*, vol. III-IV, cu *Studiu introductiv* de Dorimedont Bădărău, transcriere și prelucrare text Ion Gumenâi, Chișinău, Editura Lexon Prim, 2020; Idem, *Istoria Sfintelor Mănăstiri Neamț și Secu*, vol. V, transcriere și prelucrare text Ion Gumenâi, Chișinău, Editura Lexon Prim, 2021.

⁵ Ioan Ivan, Scarlat Porcescu, *op. cit.*

⁶ Melchidesec Ștefănescu, *Notițe istorice și arheologice adunate de la 48 de mănăstiri și biserici antice din Moldova*, București, 1885, p. 12-28.

⁷ Narcis Crețulescu, *Inscripțiile Mănăstirii Neamț* în „Arhiva. Organul Societății științifice și literare din Iași”, 1909, p. 87- 90, 233-239 și 1910, p. 37-41, 86-88, 242.

⁸ N. Iorga, *Istoria bisericii și a vieții religioase a românilor*, ed. II, vol. 1, București, 1929, p. 244-245, 262.

⁹ G. Balș, *Bisericile și mănăstirile moldovenești din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea*, București, 1933.

¹⁰ Constantin Tomescu, *Scurtă povestire istorică despre sf. mănăstire Neamțul și despre așezările supuse ei (m-rea Secul și schiturile: Vovidenia, Pocrov, Sihăstria Sihla și Icoana)*. Cu 42 de clișee, Mănăstirea Neamț, 1942, p. 133-142.

monahale și crearea unei școli de traducători s-au preocupat Serghie Cetfericov¹¹, Ioanichie Balan¹², Ion Ivan¹³, Paul Mihail¹⁴, Valentina Pelin¹⁵ ș. a.

În monografiile dedicate mănăstirilor Neamț¹⁶ și Secu¹⁷, subiecte precum stabilirea lui Paisie Velicovschi la Secu apoi la Neamț, situația obștii monahale și a proprietății funciare, au fost puțin studiate, existând doar câteva referințe în scrierile lui Serghie Cetfericov, Episcopul Nicodim¹⁸, Valentina Pelin¹⁹ și Mihai Șurubaru²⁰.

O serie de aspecte privind evoluția proprietăților Mănăstirii Neamț și Secu în secolul XX au fost studiate de episcopul Nicodim Munteanu²¹, care s-a documentat în vederea recuperării vetrei înconjurătoare a pomenitelor lăcașuri iar, mai târziu, au întocmit lucrări despre acest subiect Mihai Șurubaru²² și Benedict Sauciu²³. De la Arhivele Naționale de la Piatra Neamț au fost consultate fondurile Mănăstirea Neamț-Secu.

Pentru punerea în evidență a unor aspecte ale perioadei dintre anii 1918-1940 a fost folosită și arhiva Mitropoliei Moldovei și Bucovinei din Iași, În cazul lămuririi anumitor aspecte ale istoriei Bisericii Ortodoxe Române, dar și pentru a întregi gama de informații privitoare la evoluția mănăstirii Neamț, s-au folosit diferite lucrări considerate generale sau speciale și devenite, în urma documentării, necesare.

Obiectivele cercetării, pliate pe problematicile generale și specifice a celor patru capitole ale tezei de doctorat, sunt formulate în vederea inventarierii, analizei și clarificării acestora, încercând aplicarea vechiului principiu latin *sine ira et studio*. Astfel, au fost luate în calcul patru obiective, după cum urmează:

01. Reconstituirea evoluției organizării spațiale, a structurilor de conducere și a activităților administrativ-edilitare, desfășurate la mănăstirea Neamț și la schiturile pendinte în perioada României Mari (1918-1940).

02. Decelarea împrejurărilor și a factorilor care au influențat evoluția regimului proprietăților Lavrei Neamțului (inclusiv a schiturilor sale aferente) în perioada interbelică.

03. Evidențierea activităților pastoral-misionare, culturale și filantropice ale slujitorilor mănăstirii studiate, în perioada circumscrisă analizei.

04. Reliefarea tradițiilor învățământului de la mănăstirea Neamț din perioadele premodernă și modernă (secolele al XVIII-lea – al XIX-lea), continuarea acestor tradiții, în cadrul învățământului non-religios și religios în perioada României Mari și schițarea unui sumar background pentru reprezentanții corpului profesoral.

¹¹ Serghie Cetfericov, *Paisie, starețul mănăstirii Neamț: viața, învățătura și influența lui asupra Bisericii Ortodoxe*, ediția a II-a, București, Editura Nemira, 2010.

¹² *Patericul românesc*, ediția a V-a, Editura Mănăstirii Sihăstria, 2005, p. 290-315.

¹³ Ioan Ivan, *Actualitatea „Așezământului” starețului Paisie Velicovschi*, în *MMS*, an. XXXIII, 1957, nr. 8-9, pp. 607-610.

¹⁴ Paul Mihail, *Starețul Paisie de la Neamț înnoitorul monahismului*, în *MMS*, an. XXXVIII, 1961, nr. 5-6, pp. 409-417.

¹⁵ Valentina Pelin, *Paisianismul în contextul cultural și spiritual sud-est și est european (sec. XVIII-XIX)*, ediție îngrijită de Andrei Eșanu, Valentina Eșanu, Chișinău, Editura Pontos, 2014.

¹⁶ Constantin N. Tomescu, *op. cit.*; Ioan Ivan, Scarlat Porcescu, *op. cit.*

¹⁷ Macarie Ciolan, *Mănăstirea Secu*, Iași, Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, 1987; Dionisie Udișteanu, *Graiul evlaviei străbune*, ediția a II-a revizuită și adăugită, Colecție recuperată, îngrijită și editată de Mircea Motrici, Suceava, Editura Mușatinii, 2005.

¹⁸ Episcopul Nicodim, *Memoriu asupra drepturilor monastirilor Neamțu-Secu, la folosirea moșiei dimprejurul lor, numită „vatra monastirii”, pe temeiul documentelor anexate la urmă, cum și a stăpânirii de fapt*, Tipografia Sfintei Monastiri Neamțu, 1933.

¹⁹ Valentina Pelin, *op. cit.*

²⁰ Mihai Șurubaru, *Istoricul vetrei înconjurătoare a Mănăstirii Neamț-Secu*, Piatra Neamț, Editura Cetatea Doamnei, 2009.

²¹ Episcopul Nicodim, *op. cit.*

²² Mihai Șurubaru, *op. cit.*

²³ Benedict Sauciu, *op. cit.*; Benedict Sauciu, Iacob Todiciă, *Evoluția proprietăților imobiliare ale Mănăstirii Neamț. Terenuri agricole și cu vegetație forestieră*, Iași, Editura Sf. Mina, 2012.

IPOTEZE DE LUCRU

Principalele ipoteze de cercetare expuse spre cercetare în prezentul demers științific sunt următoarele:

1. Cea mai veche mănăstire a Moldovei (1407), continuă să rămână o mănăstire importantă în România Mare
2. Situația proprietăților acesteia s-a înrăutățit după despărțirea oficială de mănăstirea Secu (1909), a continuat să se înrăutățească în perioada interbelică, îmbunătățindu-se însă treptat în perioada 1935-1940;
3. Activitățile culturale ale chinoviei Neamț au cunoscut un moment de eflorescență în perioada interbelică;
4. Învățământul de la lavra nemțeană a continuat tradițiile paisiene, le-a diversificat și s-a deschis spre cooperarea cu lumea și cu profesorii mireni.

METODE DE CERCETARE

Având în vedere cantitatea mare de materiale inedite și publicate utilizate în cadrul demersului științific, au fost folosite mai multe metode, expuse în cele ce urmează:

- *analiza* izvoarelor documentare, narrative, lucrărilor monografice, generale și speciale privitoare la evoluția mănăstirii Neamț și a schiturilor sale pendinte, în perioada interbelică;

- *metoda cronologică*, folosită în cadrul expunerii evenimentelor succesive temporal, legate de istoria economică a mănăstirii și a schiturilor sale sau de istoria misionară, culturală și educațională a acesteia, în perioada circumscrisă analizei;

- *metoda comparativă*, utilizată în special pentru reliefaarea diferențelor apărute în timp, legate de situația administrativ-economică, misionară și culturală a mănăstirii.

- *metoda statistică*, prin intermediul căreia am încercat să completăm prin amănunte cât mai exacte demersul comparativ.

- *metoda prosopografică*, utilizată pentru creionarea microportretelor unor personalități cunoscute ale vieții monahale de la Neamț din perioada interbelică: stareți, egumeni, duhovnici, directori și profesori de școală. Folosind această metodă, am încercat să surprind caracterul emblematic, de *reper*, al mănăstirii Neamț pentru orice comunitate monahală din România interbelică, datorită multiplelor activități în folosul general al societății, desfășurate aici.

Pornind de la descoperirea și cunoașterea istoriografiei și a documentelor existente am procedat la alcătuirea prezentei lucrări pe baza a patru capitole, prin dispunerea tuturor datelor și a informațiilor pe etape cronologice și aspecte tematice, urmărind obiectivele de cercetare ale studiului și confirmarea ipotezelor de lucru.

PREZENTAREA SINTETICĂ A CAPITOLELOR TEZEI DE DOCTORAT

CAPITOLUL 1

LAVRA, SCHITURILE ȘI CONDUCĂTORII. ACTIVITĂȚI EDILITARE

Primul capitol a fost intitulat *Lavra, schiturile și conducătorii*. Inițial, arătăm că străvechea ctitorie voievodală, a fost de departe cea mai bine înzestrată cu pământ dintre toate mănăstirile Moldovei²⁴. Se poate considera că doar un singur mare boier, aga Nicu Ghica, mai deținea în Moldova o suprafață mai mare²⁵ decât cea a proprietăților mănăstirii Neamț-Secu (mănăstirile Neamț și Secu fiind unite până în 1910)²⁶. Concret, anul nașterii ei nu se cunoaște. Însă, prin cartea din 7 ianuarie 1407, mitropolitul Iosif al Moldovlahiei și cu fiul său (duhovnicesc) „Io Alexandru Voievod al Țării Moldovei, am dat mănăstirea vlădiciei mele care este la Neamț... popii chir Dometian, de asemenea și mănăstirea Adormirea Preacuratei Născătoarei de Dumnezeu, care este la Bistrița, ca să fie aceste mănăstiri nedespărțite una de alta, pentru că sunt amândouă ale vlădiciei mele”²⁷. Acest fapt arată limpede că la începutul secolului al XV – lea, mănăstirea Neamț ca și cea de la Bistrița, era o așezare călugărească, cu viață de obște bine organizată.

Ca orice mănăstire de seamă, lavra de la Neamț a avut și are câteva schituri înființate atât în apropierea ei, cum sunt schiturile Vovidenia, Pocrov și Icoana, cât și în diferite locuri, îndeosebi pe terenurile donate de familii de domni ca și de familii de credincioși, precum Orgoiești și Boureni.

A doua secțiune a capitolului se încheie cu prezentarea relației dintre mănăstirile Neamț și Secu, după unirea celor două chinovii de către starețul Paisie al Neamțului, până în anul 1910. Chinoviile se vor reuni din nou (doar pentru 15 ani însă), începând cu anul 1935, sub directa îndrumare a mitropolitului Nicodim Munteanu.

Mănăstirea Neamț a fost condusă în perioada interbelică de către șapte stareți (întâmplător sau nu, număr simbolic!) care s-au evidențiat îndeosebi în buna păstorire a călugărilor și iscusita administrare a averii mănăstirești. Cel mai de seamă stareț a fost Nicodim Munteanu (în timpul stăreției avusese deja rangul de episcop, ca fost titular al Episcopiei Hușilor), iar alți trei, Valerie Moglan, Eugeniu Laiu și Victorin Ursache, au devenit ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române. Nicodim Munteanu a ridicat obștea nemțeană destul de aproape de înălțimea atinsă în vremea starețului Paisie Velicicovschi. Cu ajutorul documentelor de arhivă, au fost evidențiate biografiile egumenilor de la schiturile pendinte de Neamț.

Un subcapitol distinct a fost dedicat reparațiilor capitale, renovărilor tuturor clădirilor și anexelor mănăstirii, ca și a celor de la schituri. Sunt prezentate date esențiale, extrase din documente inedite, privitoare la edificiile noi ridicate pe vechile temelii precum cele ale Seminarului Teologic, distruse de puternicul incendiu din seara zilei de 13-14 octombrie 1938.

²⁴ Dr. Mihai Șurubaru, *Proprietatea funciară din ținutul Neamț...*, p. 18.

²⁵ *Ibidem*, pp. 18-19.

²⁶ SNJAN, Fond Mănăstirea Neamț, dosar 8/1938, f. 15.

²⁷ Constantin Cihodaru, Ion Caproșu, Leon Șimanschi (Editori), *Documenta Romaniae Historica* (în continuare, DRH), vol. I, seria A, Moldova, București, Editura Academiei, 1975, pp. 29-30.

CAPITOLUL 2

PROPRIETĂȚILE

Capitolul prezintă și analizează situația proprietăților mănăstirii Neamț în perioada dintre anii 1918 și 1933. Demersul științific este bazat și aici pe numeroase documente inedite. Menționăm doar un singur exemplu ilustrativ sub acest aspect: dosarul, înregistrat în anul 1933 și păstrat în arhiva Mitropoliei de la Iași. Acesta posedă 64 de file cu scrisori, adrese, memorii și răspunsuri privitoare la situația terenurilor de care a fost deposedată așezarea monahală de la Neamț.

Un subcapitol aparte este dedicat *Memoriului* episcopului Nicodim *asupra drepturilor monastirilor Neamțu-Secu, la folosirea moșiei dimprejurul lor, numită „vatra monastirii”...*, document finalizat după mai bine de 10 ani de trudă și căutări de documente prin arhivele mitropoliei și ale Statului. Toate acestea au dus la recăpătarea vetrei înconjurătoare, atât pentru mănăstirea Neamț cât și pentru cea de la Secu.

Despre punerea în aplicare a *Legii privitoare la reintegrarea Mănăstirii Neamț - Secu, în folosința vetrii înconjurătoare*, publicată în Monitorul Oficial 4 aprilie 1935, se face referire în ultimul subcapitol. Tot aici sunt inserate și analizate datele esențiale privitoare la înălțarea noului edificiu dedicat actului educațional – *Școala de Muzică Bisericească de la Mănăstirea Neamț*.

CAPITOLUL 3

ACTIVITATEA PASTORAL-MISIONARĂ, CULTURALĂ ȘI FILANTROPICĂ

Capitolul intitulat *Mănăstirea Neamț – centru de activitate pastoral-misionară, culturală și filantropică în perioada interbelică*, prezintă și analizează critic o serie de probleme puțin cunoscute publicului larg. În general, aici se încearcă demonstrarea faptului că acest așezământ monahal a fost un focar de lumină creștină ortodoxă pentru întreaga națiune românească, un spațiu unde s-au format monahi din care au fost rânduiți stareți și ierarhi: arhieriei-vicari, episcopi, arhiepiscopi, mitropoliți și patriarhi.

„Istoria ei se împletește cu istoria neamului, cum razele din făclia ei strălucitoare s-au împletit cu razele altor făclii din cuprinsul țării și au alcătuit cununa și aureola culturală a națiunii noastre”, după cum afirma starețul Nicodim într-una din scrierile sale. A fost locul unde s-au format și s-au evidențiat zugravi de icoane, miniaturisti, sculptori în lemn, meșteri în prelucrarea metalelor pentru obiecte bisericești. S-a manifestat grija pentru bătrâni și bolnavi prin fondarea de spițerii (farmacii) și bolnițe – (adevărate spitale).

Aici s-au scris printre primele miniaturi în spațiul românesc. Aici s-a plăsmuit celebra școală de *grămătică*²⁸ și caligrafii, prin grija luminatului monah Gavriil Uric, autorul *Tetraevanghelului* scris în 1429, care se află astăzi în Biblioteca Bodleiană de la Oxford. Prin școala sa și prin urmașii săi, Ghervasie, Teodor Mărișescu și alți mulți necunoscuți monahi, a fost făcută posibilă crearea vestitei biblioteci nemțene.

Activitatea cărturărească desfășurată aici, avantajată pe de o parte de puternica bază materială a mănăstirii, dar și de nevoia crescândă de carte bisericească, a favorizat înflorirea culturii în statul moldovenesc aflat în perioada sa de consolidare²⁹. Prin înmulțirea bunurilor materiale ale mănăstirii Neamț se urmărea asigurarea mijloacelor de trai pentru numărul mare de monahi care au viețuit aici³⁰, dar și realizarea tuturor activităților cărturărești pentru care, fără îndoială, se cereau venituri mari³¹. Însemnările și mențiunile literare despre lavra nemțeană, alături de *cărțile* domnești și chiriarihale, referitoare la lucrarea religioasă și culturală a viețuitorilor ei, invită la cunoașterea temeinică a monumentului și a activităților viețuitorilor ei³².

Primul subcapitol evidențiază rolul misionar pe care l-a avut și l-a continuat mănăstirea Neamț și în perioada care ne interesează. Scrierea de cărți și broșuri, traducerea de lucrări teologice și morale desfășurate aici, mai ales după modernizarea tipografiei mănăstirii din anul 1924, a readus chinovia monahală de la Neamț în rândul celor mai puternice și vii oaze de activitate cultural-religioasă.

Nu putem neglija relațiile pe care obștea nemțeană le-a avut cu mănăstirile și așezămintele teologice din afara țării. De aici, de la Neamț s-a împrăștiat cartea religioasă și de cult atât în țară și chiar dincolo de hotarele ei. Numeroși monahi, câțiva dintre ei amintiți în subcapitolul *Mănăstirea Neamț și legăturile ei cu mănăstirile din afara țării*, au făcut cunoscută Ortodoxia de pe aceste meleaguri, cultura și tradițiile religioase românești.

Pentru orice comunitate monahală, cultura a fost întotdeauna în strânsă legătură cu filantropia și asistența socială. Mănăstirea Neamț, prin stareții ei, a împlinit și binefacerile

²⁸ Ioanichie Bălan, *Cuviosul Gavriil Uric – cel dintâi dascăl, caligraf și scriitor de opere filocalice din Moldova*, <https://doxologia.ro/pateric/cuviosul-gavriil-uric-cel-dintai-dascal-caligraf-scriitor-de-opere-filocalice-din-moldova>, (accesat la 15.03.2023).

²⁹ Constantin Prisnea, *Mănăstirea Neamț*, București, Editura „Meridiane”, 1964, p. 171.

³⁰ În anul 1937, profesorul universitar I. D. Ștefănescu a ținut o conferință la Iași cu titlul *Instituția monahismului*, în care, după un calcul făcut după numele celor trecuți la Domnul de la întemeierea Mănăstirii Neamț până în 1937, ar fi fost 36.000 de nume. I. D. Ștefănescu, *Instituția Monahismului*, Mănăstirea Neamț, 1937, p. 4.

³¹ Ioan Ivan, Scarlat Porcescu, *Mănăstirea Neamț*, Iași, 1981, p. 81.

³² *Ibidem*, p. 291.

tipice ale *samarineanului milostiv*. Atenția îndreptată spre cei suferinzi, bolnavi și singuri a fost, în permanență, grija sa de căpătâi. Cele două spitale întreținute de obștea de la Neamț, cel din mănăstire și cel din Târgu Neamț, au alinat suferințele și au adus vindecarea multora dintre cei care au fost aduși aici. Farmacia mănăstirii asigură medicamentele de bază atât pentru monahii din Neamț, cât și pentru bolnavii din localitățile și parohiile învecinate³³.

Istoria pedagogiei, a învățământului românesc, ca și cea a culturii, literaturii și mentalităților, sunt tributare în mare parte vieții religioase. La mănăstirea Neamț s-a afirmat una dintre cele mai vechi școli din Moldova, unde se învățau în primul rând cântările bisericești, care constituiau o parte dintre elementele de bază ale pregătirii teologice, culturale, literare, istorice, artistice și estetice ale viitorilor psalți. Psalții mănăstirilor și ai bisericilor nu erau reprezentativ doar pentru domeniul muzical, ci erau și exponenți ai literaturii și, dacă ne gândim la Grigore Țamblac, la Filothei sin Agăi Jipei sau la Macarie, erau chiar reprezentanți marcanți ai literaturii teologice.

Celebră rămâne comparația făcută de unii cercetători cu privire la rolul cultural al acestei mănăstiri din epoca lui Ștefan cel Mare cu instituțiile moderne din vremea noastră: „Mănăstirii Neamțu i s-ar putea atribui titlul unei *facultăți de litere*. Poate că este prea mult spus pentru că lipsesc documente în acest sens. Ea își merită pe deplin această glorie nu numai prin operele pe care le-a creat, ci și prin artiștii pe care i-a format în atelierele sale, o veritabilă școală cu un proces de învățământ sistematic organizat”³⁴.

³³ *Înțeleptul Monah Iov Burlacu – o viață cu nădejde și o moarte plină de pace*, <https://neamt.mmb.ro/inteleptul-monah-iov-burlacu-o-viata-cu-nadejde-si-o-moarte-plina-de-pace>, accesat la 23.10.2023.

³⁴ Claudiu Paradais, *Comori ale spiritualității românești la Putna*, Iași, Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, 1988, p. 4.

CAPITOLUL 4

ÎNVĂȚĂMÂNTUL

Capitolul 4 a fost dedicat formelor de învățământ care au existat în cadrul mănăstirii Neamț, în perioada dintre anii 1918-1940.

În primul subcapitol, de tip introductiv, am conturat în mod succint contribuțiile monahilor la dezvoltarea învățământului și culturii în chinovia Neamțului. A fost pusă în lumină mai întâi perioada lui Paisie Velicicovschi, cel care a înviorat trăirea isihastă atât în România, cât și în Ucraina și Rusia.

Subcapitolele al doilea și al treilea scot în evidență realizările învățământului teologic nemțean din perioada interbelică, mai cu seamă din datele și pe baza manuscriselor descoperite în documentele adăpostite, în special, în arhivele menționate în bibliografie. Un aspect destul de inedit pentru o mănăstire, a fost dat de desfășurarea aici a cursurilor unei școli militare, chiar dacă pentru o perioadă scurtă de timp.

Cei șapte stareți care au dirigit viața mănăstirii în perioada interbelică, s-au luptat cu timp și fără timp pentru reînființarea și buna desfășurare a activităților din școlile teologice pe care le-au păstorit, indiferent de dregătoriile avute în decursul timpului. Dintre ei, cel mai de seamă s-a arătat a fi Nicodim Munteanu, care s-a dovedit a fi inclusiv un inspirat administrator de școală, ajungând până la realizarea programelor școlare și chiar editarea și tipărirea de manuale pentru învățăcei.

În ultimul subcapitol au fost puse în lumină câteva date biografice ale unor directori și profesori care și-au desfășurat activitatea în școlile din lavră, pentru care au fost descoperite informații cu totul inedite. Am avut plăcuta surpriză să răsfoiesc dosare sigilate care nu mai fuseseră deschise încă dinainte de anul 1940. Totodată, am căutat să descopăr date și despre profesorii care au mai fost menționați în diferite studii și lucrări. Din păcate nu am reușit să le cunosc biografiile. Cu siguranță, alți cercetători vor reuși să scoată de sub colbul vremurilor și să pună în lumină activitatea lor didactică, desfășurată între zidurile istoricei lavre a Neamțului.

Se cuvine să aduc calde mulțumiri tuturor celor care mi-au oferit ajutorul pentru realizarea acestei lucrări, celor care mi-au înlesnit accesul la Arhiva Patriarhiei Române, Arhiva Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din București, Arhiva Mitropoliei Moldovei și Bucovinei și Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” din Iași, Arhivele de la mănăstirile Neamț și Secu, Direcția județeană a Arhivelor Naționale Neamț, Biblioteca Județeană „GT Kirileanu” din Piatra Neamț.

Cuvintele de recunoștință se îndreaptă și către domnul profesor universitar doctor Florin Pintescu, decanul Facultății de Istorie și Geografie al Universității „Ștefan cel Mare” Suceava, coordonatorul acestei lucrări, care cu evidentă disponibilitate, deschidere și sprijin, dar și cu rigurozitate, a făcut posibilă apariția, susținerea și finalizarea acestui demers.

CONCLUZII

Urmărind ca prim obiectiv identificarea principalelor aspecte privind viața monahală a mănăstirii Neamț, în comparație cu studiile întreprinse atât în perioada interbelică, cât și cea dinainte și după cele două conflicte armate mondiale de către autorii menționați în bibliografie, lucrarea de față a urmărit să ducă la îndeplinire menirea pentru care a fost elaborată, cu mențiunea că ea este perfectibilă. Supunând atenției *reperele* din lucrările amintite și informațiile descoperite în dosarele aflate în arhivele menționate – ca surse primare – am evidențiat o serie de *elemente* care fie că sunt inedite, fie s-au făcut puține relatări despre ele. Cu siguranță, cu toate cele descoperite și studiate, nu există pretenția că am fi putut acoperi integral perioada care ne interesează. Demersul început prin această lucrare va putea fi îmbogățit cu noi și variate *completări* și *interpretări* privind străvechea așezare călugărească de la mănăstirea Neamț.

Cercetările efectuate pentru realizarea acestei lucrări impun formularea câtorva concluzii.

Relativ la penultima ipoteză de lucru, era și firesc ca această să fie confirmată: în mănăstirea Neamț, unde Ștefan cel Mare a ridicat cel mai mare edificiu de cult ortodox din Moldova medievală, nu s-a stins nicio clipă, până în zilele noastre, candela de veghe aprinsă încă de la începutului veacului al XV-lea.

Sârguința stareților și a călugărilor din Neamț din perioada interbelică a fost îngreunată de lipsurile materiale. Secularizarea din 1859 a fost *marea picătură* care a umplut paharul. Promisiunile din partea Statului au fost zadarnice. Sunt cunoscute intențiile, disputele și procesele juridice la care a ajuns mănăstirea, lipsită de terenurile și grădinile de lângă zidurile cetății monahale.

Deposedarea mănăstirii Neamț de o serie de părți din moșiile sale s-a realizat nu numai după secularizarea din 1859. Efectul devastator pentru mănăstire a fost dat de confiscarea pădurilor sale. Ca urmare a acestor deposedări ilegale, mănăstirea nu a primit în schimb nici un alt teren de pășune, fânaș sau arabil, deschizându-se un lung șir de conflicte cu Statul.

După Primul Război Mondial, mănăstirea a suferit o altă importantă deposedare. Astfel, în baza Decretului-lege nr. 3697 din 1918, i-au fost expropriate 150 de hectare de pășune, în vederea constituirii izlazurilor comunale. Reformele agrare din 1918 și 1921 au constituit, din nou, prilejul expropriei mănăstirii de noi suprafețe.

Sintetizând situația, concluzionăm că, de la jumătatea secolului al XIX-lea până în 1935, mănăstirile Neamț și Secu au fost deposedate de suprafețe agricole și silvice însemnate.

Cel mai dificil moment a fost acela din anul 1920 când mănăstirii, după un alt proces de expropriere, i se mai lăsa doar 422 de hectare din suprafața pe care a avut-o începând cu decretul din 1859.

Pentru ce, de-a lungul timpului, conducerea chinoviei a insistat atât de mult în a-și apăra drepturile asupra pământului deținut (inclusiv cel din vatra mănăstirii)?

În primul rând, trebuie să ținem cont că din lucrarea pământului și din veniturile care erau obținute mai ales prin arendare, vinderea vinului și a buștenilor se asigura îmbrăcămintea și hrana zilnică pentru viețuitorii monahi și pentru pelerini. Totodată, mănăstirea întreținea spitalul ridicat de ea în Târgu Neamț, purta de grijă de bolnavii din bolniță și oferea suport, atât material cât și financiar, pentru cei circa 100 de călugări care studiau în Seminarul monahal³⁵.

Numărul mare de documente existente creionează importanta concluzie că Statul nu a negat niciodată existența vetrei înconjurătoare. Cel mai mare rău pe care l-a suportat însă obștea

³⁵ AMN, dosar 15/1948, p. 21.

monahală a fost acela al existenței unei duble stăpâniri, care provoca deseori încurcături juridice și practice: a mănăstirii și a Statului.

Ca urmare a numeroaselor memorii înaintate de către mănăstire, mai ales de către episcopul Nicodim, s-a ajuns ca, în anul 1935, mănăstirea să fie repusă în drepturile asupra terenurilor (însă nu în totalitatea lor) aflate în vatra ei. Făcând o retrospectivă asupra fluctuației privilegiilor recunoscute asupra fâșiei de pământ ce înconjură străvechiul așezământ monahal de la Neamț, ne dăm seama că mănăstirii i-au trebuit 76 de ani³⁶ ca s-o recapete. Pentru scurt timp însă deoarece, după instaurarea regimului comunist, a pierdut-o în totalitate.

O atenție deosebită a fost acordată întreținerii tuturor clădirilor, anexelor mănăstirii și schiturilor. Stareții, ca și egumenii, au îndeplinit ample reparații. În special, începând cu anul 1925, au fost reparate turnul mare al mănăstirii, biserica ștefaniană, bucătăria, trapeza (Anexa 26) și clădirea seminarului. Cel puțin, pentru biserica *Înălțarea Domnului*, lucrările de reparație au fost supravegheate de către specialiști precum arhitectii G. Sterian și Șt. Balș, iar lucrările au fost proiectate și executate de către o comisie din cadrul Monumentelor Istorice ale României. Din păcate, din cauza lipsurilor financiare, lucrările de restaurare ale bisericii, au fost întrerupte în anul 1934. Aveau să fie reluate și finalizate abia după anul 1960.

De asemenea, reparații au mai fost realizate și la bisericile *Sf. Gheorghe*, *Sf. Ioan Bogoslovul*, la paraclisele *Buna Vestire* și *Adormirea Maicii Domnului*, la *patrulaterul* mănăstirii și la corpul de *chilii*. Ample reparații au fost întreprinse și clădirii unde funcționa tipografia. A fost ridicată din propria-i cenușă doar în doi ani de zile *clădirea seminarului*, ars de un incendiu devastator în anul 1938. Toate acestea reprezintă, credem, manifestarea spiritului gospodăresc al stareților din această perioadă. S-a putu observa, cu destulă ușurință, existența unor bune și rodnice relații între conducerea mănăstirii și membrii Consiliului Spiritual și Economic. Erau privite cu discernământ toate aspectele existente în lavră, căutând a se împlini toate cele necesare pentru *buna rânduială*.

Viața duhovnicească a monahilor din Mănăstirea Neamț, la începutul și în prima jumătate de secol XX, a păstrat același ritm al rugăciunii și ascultării de zi cu zi, căpătat de-a lungul secolelor. Modelul de trăire ascetică imprimat de Cuviosul Paisie Velicicovschi (1722-1794) s-a manifestat în perioada interbelică, manifestându-se și acum. Dintre miile de călugări care au viețuit aici și dintre cei care s-au răspândit de-a lungul întregului pământ românesc au transmis pretutindeni acest curent de reînnoire a vieții călugărești, de îmbunătățire duhovnicească și de activitate misionară și culturală în toate mănăstirile și schiturile din Țările Române³⁷.

De-a lungul existenței sale, Mănăstirea Neamț a desfășurat nu numai activități specifice vieții monahale, ci și activități de iradiere a dragostei creștine prin grija pentru formarea, cultivarea și întreținerea sănătății sufletești și trupești a credincioșilor. Acest centru de spiritualitate și cultură românească³⁸, a continuat, în contextul condițiilor din perioada interbelică, să rămână un focar cultural, o importantă vatră cărturărească³⁹.

Mănăstirea Neamț a privit cu maximă atenție și s-a ocupat de tot ceea ce privește fenomenul sectar și curentele antireligioase, care se înmulțiseră în toată țara⁴⁰, mai ales după Primul Război Mondial. Misiunea cea mai importantă împotriva acestui flagel a fost scrierea și tipărirea de cărți, reviste și broșuri, prin care monahii îmbunătățiți au consolidat învățătura ortodoxă, oferind explicații la toate provocările religioase. În fiecare an, după 1922, cel puțin 4-5 exemplare de cărți de învățătură vedeau lumina zilei, venind în sprijinul activităților misionare întreprinse de Biserica Ortodoxă prin eparhiile, mănăstirile și parohiile ei.

³⁶ Mihai Șurubaru, *Istoricul vetrei înconjurătoare...*, p. 131.

³⁷ Chesarie Cheorghescu, *op. cit.*, p. 69.

³⁸ Nestor Vornicescu, *op. cit.*, p. 86.

³⁹ Ioan Ivan, Scarlat Porcescu, *op. cit.*, p. 82.

⁴⁰ Petru Godescu, *op. cit.*, pp. 49-53.

Servind ca locaș de cultură religioasă și națională, în mijlocul neamului românesc, mănăstirea Neamț și-a continuat activitatea tipografică, cu mașini și tiparnițe noi. După 1924, s-au tipărit sute de cărți, mănăstirea împlinindu-și rolul cultural și misionar dat de către ctitori și înaintași. Numeroasele exemplare care se păstrează până astăzi în biblioteca mănăstirii Neamț, multitudinea de copii răspândite peste hotarele țării în diferite spații ortodoxe, precum și bogata corespondență a stareților cu autoritățile și cu diferite persoane particulare reprezintă o dovadă vie a intensei activități culturale ce se desfășura în lavra de la Neamț.

Pentru mănăstirea Neamț, dimensiunea socială a fost o parte componentă a ființei ei. *Casa de oaspeți*, reprezentată prin bolnița și ospiciul din mănăstire, ca și spitalul ridicat și întreținut tot de lavră în urbea Târgului Neamț, a purtat grija a sute de bolnavi și alienați. Farmacia mănăstirii a avut și ea un rol destul de însemnat pentru însănătoșirea bolnavilor internați aici.

Mănăstirea Neamț a sprijinit forțele armate române atât cu cele materiale, dar îndeosebi, cu rânduirea caselor și a spațiilor din cetatea mănăstirii pentru organizarea de spitale pentru răniți. Ca și celelalte mănăstiri și parohii, călugării de la Neamț au organizat *colecte*, îndeplinind îndatorirea de buni *samarineni*, în acele vremuri de grele încercări, arătând întotdeauna solidaritate umană. Mai mult, a arătat deschidere pentru așezarea, pe terenurile mănăstirii, a logisticii Școlii de Tragere, la finele anului 1918.

Perioada interbelică dovedește dorința și implicarea tuturor stareților pentru reînființarea seminarului și susținerea școlilor existente deja. Grija pentru ca fiecare monah sau frate din mănăstire să știe carte a fost una dintre prioritățile acelor timpuri. Cu toate greutatele materiale care au urmat după Primul Război Mondial, mănăstirea a reușit să susțină și să dezvolte activitatea călugărilor tipografi, legători de cărți, iconari, sculptori, croitori, zidari, fierari, cizmari, etc., dedicată misiunii Bisericii Ortodoxe.

Lipsurile materiale din perioada interbelică *nu au reușit* să lipsească mănăstirea de școală. Școala de la Mănăstirea Neamț, chiar și sub cele patru nume pe care le-a avut în perioada care ne interesează, a putut fi socotită printre primele cinci școli de teologie din țară. Toți stareții pe care i-a avut mănăstirea Neamț au fost profesori și chiar directori, urmărind ca elevii care învățau aici să deprindă dragoste de carte. Dintre aceștia, Nicodim Munteanu a fost cel mai înflăcărat stareț și susținător al Seminarului Monahal din Neamț, mai ales că a gândit reconstruirea clădirii lui, după incendiul din 1938, asemenea unui edificiu academic.

Prin readucerea vetrei înconjurătoare între teritoriile ce au aparținut mănăstirii Neamț, după numeroasele demersuri către Stat și Rege, s-a înlesnit susținerea materială și financiară atât de necesară pentru bunul mers al procesului formator și moralizator oferit tinerilor de către școala teologică existentă aici.

Considerăm că Mănăstirea Neamț, în perioada dintre cele două Războaie Mondiale, a rămas o adevărată *flacără* a vieții religioase și a culturii românești. Obștea monahală s-a dovedit a fi o pildă vie de statornicie în vremurile destul de tulburi, păstrând cu sfințenie *duhul* ortodox și românesc al înaintașilor. Prin activitatea deosebit de rodnică a școlilor care au funcționat în spațiul mănăstiresc de la Neamț s-au format *spirite* de o înaltă ținută și formare intelectuală și misionară care au contribuit la dezvoltarea învățământului și culturii naționale.

În calitate de concluzie sintetică, menționăm că toate ipotezele de cercetare enunțate în cadrul *Introducerii* acestei teze, au fost confirmate în totalitate de către cercetările realizate în cadrul acestei teze. Astfel, avem următoarea situație sintetică:

1. Cea mai veche mănăstire a Moldovei (1407), continuă să rămână o mănăstire importantă în România Mare
2. Situația proprietăților acesteia s-a înrăutățit după despărțirea oficială de mănăstirea Secu (1909), a continuat să se înrăutățească în perioada interbelică, îmbunătățindu-se însă treptat în perioada 1935-1940;

3. Activitățile culturale ale chinoviei Neamț au cunoscut un moment de eflorescență în perioada interbelică;
4. Învățământul de la lavra nemțeană a continuat tradițiile paisiene, le-a diversificat și s-a deschis spre cooperarea cu lumea și cu profesorii mireni.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

I. Izvoare

I.1. Izvoare documentare

I. 1. a. Izvoare inedite

1. AAB, dosar 166/1930.
2. ANIC, Fond Ministerul Afacerilor Externe – Acte civile, dosarele 26/1929-1933, 11/1934, 17/1935, 23/1937, 17/1939, 18/1939.
3. ACNSAS, Dosar individual nr. 267 privind pe Laiu Eugen, 1957; Dosarul nr. 260080, Dumitriu Mihail; Laiu Eugen și alții, Dosar 174400, 1969.
4. AMN, *Actele Schitului Vovidenia, 1938; Condica pentru procese verbale și hotărârile Consiliului spiritual și economic, 1910-1932*; Dosar 242/1877-1902 – *Dosarul relativ la înființarea școlii de cântări bisericești 1877-1902*; Dosarele 285/1900, 34/1910, 10/1912, 25/1919, 9/1926, 9/1934, 9/1945, 15/1948; Dosar 5/1927 – *Seminarul Monahal de la Neamțu; Registru pentru procese verbale și hotărârile luate de Consiliul Economic și de Comitet pe anii 1932-1938-1945 și 1946-1950; Registru pentru Procese Verbale ale Comitetului de Administrație 1935-1936*; Dosar 10/1925 – *Seminarul Monahal de la Mănăstirea Neamțu*.
5. AMMB, fonduri și dosare. Dosar 9/1933 – *Administrația Mănăstirii Neamț*; Dosar 144/1939, *Alegerea I. P. S. Mitropolit Nicodim al Moldovei ca Patriarh al României și desemnarea P. S. Vicar Valerie ca Locotenent de Arhiepiscop la Iași și Lt. Episcop la Huși*; Dosar 123/1935 – *Alegerea și instalarea I.P.S.S. Nicodem ca Arhiepiscop și Mitropolit al Moldovei*; Dosar 116/1909; *Acte Nicodem Băcăoanu, Episcop vicar al Romanului; Administrația Mănăstirii Neamț*, dosarele 9/1928, 9/1930, 9/1931, 9/1932, 9/1937; *Cererile și autorizațiile date persoanelor particulare de a sta în sezonul de vară pentru recreare în M-rile Eparhiei*, dosar 111/1938; *Consistoriul spiritual mitropolitan*, dosar 9/1925; *Corespondența personală a I. P. S. Mitropolit Nicodim*, dosar 66/1939, 1939; *Corespondența cu așezământul Rusovici și Biserica Sf. Ioan Botezătorul din Iași*, dosar 7/1940, 1940; *Corespondențe cu Ministerul Cultelor și alte ministere*, dosar 3/1938, nepaginat; *Decesele preoților de mir și monahal*, dosar 22/1938; *Demisiile preoților, scoateri la pensie și cărți canonice*, dosar 21/1928; *Duhovnicii și ranguri bisericești*, dosar 45/1927; *Evghenie Ungureanu arhimandrit, numit preot la Canada (America de Nord)*, dosar 35/1903; *Editarea calendarelor pe 1936, 1937, 1938 și 1940*, dosar 69/1939; *Evghenie Ungureanu arhimandrit și protosinghelul Benedict Iliescu numiți preoți la Canada (America de Nord)*, dosar 32/1906; *Hirotonia monahilor în preoți și diaconi*, dosar 34/1911; *Înscrierea monahilor în statele de întreținere*, dosar 24/1939; *Înscrierea în statele plată a personalului monahal și permutarea lor*, dosarele 24/1932, 24/1935; *Lucrările privitoare la îndreptarea calendarului și sărbătoarea Sfințelor Paști în anul 1929*, dosar 35/1928; *Mănăstirea Neamț pentru administrație*, dosar 9/1924, dosar 18/1921-1922; *Monastirea Chițcani din Basarabia dependinte de M-rea Neamț*, dosar 63/1903; *Numiri de stareți la mănăstiri*, dosar 32/1924; *Numiri de stareți și membrii Consiliilor economice la Mănăstiri*, dosar 35/1925; *Prea Cuviosul Arhimandrit Nicodim Munteanu pentru hirotonie întru arhieru*, dosar 90/1909; *Prelungirea liniei ferate de la Pașcani la Tg. Neamț-Pipirig-Valea Largului-Bistricioara-Borsec spre Toplița*, dosar 117/1939; *Recunoașterea în state a personalului monahal*, dosar 24/1926; *Registru de evidență al personalului monahal*; *Relativ la administrația Mănăstirii Neamț*, dosarele 10/1925, 9/1926; *Relativ la Mănăstirea Neamț pentru administrație*, dosar 9/1923; *Relativ la: Stareții, Economii și membrii consiliului pentru numiri și demisii; Ridicarea la rangul de arhieru a P. C. arhimandrit mitrofor Valerie Moglan - vicarul Sf. Mitropolii a Moldovei*,

dosar 101/1938; *Scutirea de armată a seminariștilor, a clericilor de mir și a monahilor*, dosarul 18-23/1915; *Stareți, superiori și membrii consiliilor economice*, dosar 54/1935; *Stareți și superiori de la mănăstiri și schituri*, dosar 54/1936; *Stareți, Economi și membrii consiliului economic pentru numiri și demisii*, Dosar 32/1924, 272/1924; *Tipografia din Mănăstirea Neamț*, dosar 103/1923; colecția de dosare pentru călugărie.

6. AMS, *Corespondență cu Sfânta Mănăstire Neamțu, aprobări și cereri, trecere și scoatere din statele de întreținere a Mănăstirii*, Dosar 5/1936; *Corespondență cu Sf. Mitropolie Iași*, dosarele 1/1918, 1/1924, 2/1926, 6/1937, 6/1950, 13/1950; *Corespondență cu Comitetul de Administrație a Sfintei Mănăstiri Neamțu-Secu*, dosar 3/1935; *Gestiune/Condică la expediție*, dosar 18-20/1928; *Dosar special cu procese-verbale cu instalarea stareților din anul 1925 până în recent - 1934*, nepaginat; *Cu Sfânta Mitropolie chestiuni de administrație*, dosarele 3/1931, 3/1935; *Registru intrare 1914-1918*.
7. APBOR, Fond Mănăstirea Neamț, dosarele 4/1925, 1/1935.
8. ASSBOR, Dosarele 320/1931, 24/1937; Fond Învățământ teologic, Dosar 19/1927.
9. SJNAN NEAMȚ, Colecția de fotografii Institutur N. Teodorescu, Inventar nr. 92; Fond Mănăstirea Neamț; Fond Revizorul școlar Neamț.

I.1. b. Izvoare narative inedite

1. Bălan, Ioanichie, *Monografia Sf. Mănăstiri Sihăstria 1655-1955*, manuscris aflat în arhiva mănăstirii Sihăstria.
2. Iacoboaia, Monahul Glicherie, *Manuscrisul românesc nr. 17, Schitul Icoana nouă*, Biblioteca Mănăstirii Neamț.
3. *Manuscrisul nr. 180 - Condica averilor M. Neamț-Secu*, Biblioteca Mănăstirii Neamț, 1843.

I.1.c. Izvoare documentare editate

1. „Buletinul Oficial a Moldovei”, nr. 47, anul XXVII, Iași, 11 iunie 1859.
1. Clit, Costin, *Corespondența Mitropoliei Moldovei cu stareții Mănăstirii Neamțului și Secului*, în „Cadențe peste timp”, anul V, nr. 2 (10), Huși, 2017
2. Idem, *Documente privind istoria Mănăstirilor Secu și Neamț*, în „Prutul”, serie nouă, anul IV (XIII), nr. 2 (54), 2014.
3. Idem, *Documente privind istoria Mănăstirilor Secu și Neamț (II)*, în „Prutul”, serie nouă, anul V (XIV), nr. 1 (55), 2014.
4. Idem, *Documente privind istoria Mănăstirilor Secu și Neamț (III)*, în „Prutul”, serie nouă, anul V (XIV), nr. 2, 2015.
5. Cihodaru, Constantin; Caproșu, Ion; Șimanschi, Leon, *Documenta Romaniae Historica*, vol. I, seria A, Moldova, București, 1975.
6. Fecioru, D., *Un catalog vechi de manuscrise și de cărți al bibliotecii mănăstirii Neamțului*, în BOR, nr. 7-8, 1941.
7. Lapedatu, Al., *Noi documente cu privire la forma acoperămintelor Vechilor biserici moldovene*, în BMI, vol. VII, 1914.
8. Muntean, Vasile V., *Istoria Bisericii Românești (vol. II: din 1716 până azi)*, Editura „Marineasa”, Timișoara, 2010.
9. Nicodim, Episcopul, *Memoriu asupra drepturilor monastirilor Neamțul și Secu, la folosirea moșiei dimprejurul lor, numită „vatra monastirii”, pe temeiul documentelor anexate la urmă, cum și a stăpânirii de fapt*, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1933.
10. Patriarhia Română, *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 2008.
11. Statutul Bisericii Ortodoxe din Moldova (Mitropolia Moldovei - Patriarhia Moscovei) http://teologie.net/data/pdf/statut_bom.pdf.

12. *Statutul Bisericii Ortodoxe Ruse corectat și completat acceptat de Consiliul Jubiliar Consacrat Episcopilor în anul 2000.*, <http://www.patriarchia.ru/db/document/133114>

I.2. Izvoare narative edite

1. Anania, Valeriu, *Memorii*, Iași, Editura Polirom, 2008.
2. Bunescu, Gheorghe (coordonator), Albu Gabriel, Stan Emil, Stanciu Filip, Stănescu Cătălina Ulrich, *Antologia legilor învățământului din România*, ediția a doua revăzută și adăugită, București, Institutul de Științe ale Educației, 2004.
3. Bălan, Ioanichie, *Vetre de sihăstrie românească - secolele IV-XX*, ediția a II-a, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.
4. Idem, *Patericul Românesc*, Editura „Mănăstirea Sihăstria”, 2011.
5. Idem, *Patericul Mănăstirilor Nemțene*, ediția a II-a, Iași, Editura Doxologia, 2016.
6. Cantemir, Dimitrie, *Descrierea Moldovei*, Editura Minerva, 1976.
7. *Carta statutară a Sfântului Munte Athos*, traducere din limba greacă de Caliopie Papacioc, ed. Sfântei Chinotite a Sfântului Munte Athos, ediția a III-a, 1979.
8. *Codul general al României (Codurile, legile și regulamentele în vigoare) 1856-1936*, vol. XXIII, *Legi și regulamente cuprinzând întreaga legislațiune a anului 1935*, București, Imprimeria Centrală, 1936.
9. *Decretul organic pentru purtarea schimei monahicești, din 6 decembrie 1864*, <https://lege5.ro/Gratuit/g42dkojx/statutul-nr-4593-1949-pentru-organizarea-si-functionarea-bisericii-ortodoxe-romane>.
10. *Legea nr. 721 din 19 iulie 1917*, Portal legislativ, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/50666>.
11. *Legea și Statutul pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române din 6 mai 1925*, Ioan-Vasile Leb, Gabriel-Viorel Gârdan, Marius Eppel, Emilian-Iustinian Roman, Mircea-Gheorghe Abrudan, *Instituții Ecclesiastice Ortodoxe. Izvoare legislative bisericicești și laice (sec. XVIII-XX)*, vol. 2, Editura „Doxologia”, Iași, 2022.
12. Niță, Cosmin, *Istoria schitului Sihăstria Secului a arhimandritului Andronic Popovici*, în „Buletin Informativ al Simpozionului Național Rolul Mănăstirii Secu în viața religioasă a Țării Moldovei”, nr. V, Piatra Neamț, Editura Cetatea Doamnei.
13. Patriarhia Română, *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 2008.
14. *Regulamentul pentru disciplina monahală, din 19 iunie 1873*, Ioan-Vasile Leb, Gabriel-Viorel Gârdan, Marius Eppel, Emilian-Iustinian Roman, Mircea-Gheorghe Abrudan, *Instituții Ecclesiastice Ortodoxe. Izvoare legislative bisericicești și laice (sec. XVIII-XX)*, vol. 2, Editura „Doxologia”, Iași, 2022.
15. *Statutul Bisericii Ortodoxe Ruse corectat și completat acceptat de Consiliul Jubiliar Consacrat Episcopilor în anul 2000.*, <http://www.patriarchia.ru/db/document/133114/>.
16. Statutul Bisericii Ortodoxe din Moldova (Mitropolia Moldovei - Patriarhia Moscovei) http://teologie.net/data/pdf/statut_bom.pdf
17. Udișteanu, Dionisie, *O viață ca oricare alta*, Colecție recuperată, îngrijită și editată de Mircea Motrici, Suceava, Editura Mușatinii, 2004.

II. Presă și publicații periodice

1. Revista „Altarul Banatului”, 2012.
2. „Adevărul”, Chișinău, 1923.
3. Analele Liceului „Vasile Conta”, Tg. Neamț, 2019.
4. Analele Științifice ale Universității Al. I. Cuza, Iași, 2001.
5. Ziarul „Apostolul”, Piatra Neamț, 2015

6. Revista „Biserica Ortodoxă Română”, București, 1921-1924, 1926, 1927, 1929-1932, 1940, 1945, 1957, 1967, 1968, 2001.
7. Revista „Candela” - revista Mitropoliei Bucovinei, Cernăuți, 1926.
8. „Călăuză ortodoxă”, revista oficială a Arhiepiscopiei Dunării de Jos, 1940.
9. „Foaie Ortodoxă”, Cernăuți, 1939.
10. „Glasul Monahilor”, București, 1925, 1927, 1928.
11. „Mitropolia Moldovei”, revista oficială a Mitropoliei Moldovei, Iași, 1929-1931, 1933-1939, 1943.
12. „Mitropolia Olteniei”, revista oficială a Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1969, 1970, 1985.
13. „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, revista oficială Mitropolia Moldovei și Sucevei, Iași, 1962, 1963, 1967, 1974, 1978, 1984, 1990.
14. „Monitorul Oficial”, nr. 82, 17 iulie 1921.
15. Revista „Misionarul”, Chișinău, 1931, 1935.
16. Revista „Ortodoxia”, București, 1953
17. Revista „Teologie și Viață”, Iași, 1994.
18. Revista „Viața Monahală”, 1933.

III. Lucrări generale

1. *** *Istoria Românilor, România întregită (1918-1940)*, coord. Ioan Scurtu, vol. VIII, Editura Enciclopedică, București, 2003.
2. Adam, Sergiu, *Un pridvor al raiului. Mănăstirea Sihăstria*, vol. coord. arhim. Petru Balan, ed. a II-a, Editura „Mănăstirea Sihăstria”, București, 2018.
3. Adamescu, Gheorghe, *Istoria seminarului „Veniamin”*, București, 1904.
4. *Adoptarea calendarului gregorian*, în *Enciclopedia României*, http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Adoptarea_calendarului_gregorian#Calendarul_iulian_.C5.9Fi_calendarul_gregorian.
5. *Administratorul fundației Rusovici*, în MM, nr. 4, 1930.
6. Aioanei, Timotei, *Așezămintele românești din Țara Sfântă*, București, Editura Basilica, 2016.
7. (Argeșeanul), Episcopul Calinic, *Biserica Neamului în pumnii tiranului (1945-1947)*, Curtea de Argeș, Editura Dacopress, 2006.
8. Baci, Gheorghe, *Schitul Orgoieștii noi*, Iași, Editura Pamfilus, 2011.
9. Balș, G., *Bisericile lui Ștefan cel Mare*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, 1926.
10. Bălan, Ioanichie, *Cuviosul Gavriil Uric – cel dintâi dascăl, caligraf și scriitor de opere filocalice din Moldova*, <https://doxologia.ro/pateric/cuviosul-gavriil-uric-cel-dintai-dascal-caligraf-scriitor-de-opere-filocalice-din-moldova>.
11. Bălinișteanu, Otilia, *Schitul de la Căpușneni al boieroaicei Safta Bogdan*, în ziarul „Lumina”, <https://ziarullumina.ro/societate/reportaj/schitul-de-la-capusneni-al-boieroaicei-safta-bogdan-111011.html>.
12. Berechet, Șt., *Situația Bisericii și a Mănăstirilor din Moldova*, în BOR, nr. 1, ianuarie, 1924.
13. Berechet, Șt., *Cronica bisericească. Faptele din viața noastră românească sunt cunoscute și de Biserica sârbească*, în BOR, nr. 4, 1924.
14. *Biserica Ortodoxă Română și problema Sfântului Munte Athos*, în „Ortodoxia” nr. 1-2, 1953.
15. Bobulescu, C., *Pocrovul*, Craiova, 1943.
16. Idem, *Sihăstriile nemțene Secu și Sihla*, în „Anuarul Liceului Petru Rareș din Piatra Neamț, 1936-1940”, Tipografia „Gheorghe Asachi”, Piatra Neamț, 1942.
17. Bogdan, Radu-Cosmin, *Edițiile românești ale Anastasimatarului*, în „Altarul Banatului” nr. 10-12, 2012.
18. Bonteanu, Arhim. Theodosie, *Dreptul și proprietatea Mănăstirilor noastre*, în VM, vol. I, nr. 3, 1933.

19. Bonteanu, Theodosie, *Istoria unei călătorii în Muntele Athos*, Tipografia Sf. Monastiri Neamțu, 1930.
20. Broanăr, Erich-Mihail; Lăcătușu, Ioan; Pârvu, Sebastian, *Monahi și monahii din Arcul Intracarpatic*, 2019, <https://mesageruldecovasna.ro/pastori-sufletesti-ai-sfintelor-altare-din-eparhia-covasnei-si-harghitei-xxix/>.
21. Căciulă, Olimp N., *Ctitor de viață monahală nouă*, în BOR, nr. 11-12, 1945.
22. Călugăreanu, M., *Adventismul și dreapta credință*, Mănăstirea Neamțu, 1924.
23. Idem, *Adventismul*, Mănăstirea Neamțu, 1923.
24. Cărdan, Gabriel-Viorel, *Episcopia Ortodoxă Română din America - parte a Ortodoxiei americane*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2007.
25. *Centrul de Instruire pentru Infanterie și Vânători de Munte „Constantin Brâncoveanu” Făgăraș*, <https://ciivm.forter.ro/istoric>.
26. Cetverikov, Serghie, *Paisie Starețul Mănăstirii Neamțului*, Mănăstirea Neamț, 1933.
27. Gheorghescu, Chesarie, *Monahismul ortodox în România*, în „MMS” nr. 5-6, 1990.
28. *Cincău, Zastavna*, în Wikipedia, Enciclopedia liberă, https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Ion_Creangă,_Neamț.
29. Cîndrea, Iuliana, *Femeile Stiliste în documentele de arhivă*, 1, 2019 în <http://hiddengalleries.eu/output/femeile-stiliste-in-documentele-de-arhiva-stilist-women-in-archival-documents/>.
30. Ciolan, Macarie, *Mănăstirea Secu*, Iași, 1987.
31. (Ciubotea), Daniel, *Vocație și destin filocalic la români*, în *România și reînnoirea isihastă*, Iași, Editura Trinitas, 1997.
32. Chivu-Duță, Carmen, *Culte din România între prigonire și colaborare*, Iași, Editura Polirom, 2007.
33. *Conflictul dintre Guvernul României și Mănăstirea Neamțului*, Analele Academiei Române Seria II, Tomul XXXII, București, 1910.
34. Constantinescu-Iași, P., *Evoluția stilului moldovenesc*, Iași, 1927.
35. *Coran Arab Român online. SURA 18. Al Kahf (Peștera)*, <https://sites.google.com/site/coranarabromanonline/sura-18-al-kahf-pestera>.
36. Comeanu, Ioan; Moiş, Vasile; Petran, Anca Violeta; Onesc, Anca Cristina, *Reformele agrare din România*, în „DacoRomânia”, https://www.dacoromania-alba.ro/nr44/reformele_agrare.htm.
37. Cozărescu, Epifanie, *Bolnița mănăstirii Precista din Roman, precursora a spitalului actual*, în MO, nr. 11-12, 1969.
38. Crainic, Nichifor, *Dușmanii monahismului*, în „Glasul Monahilor”, nr. 133, 1928.
39. Idem, *Mitropolitul Pimen, blamat*, în „Glasul Monahilor”, nr. 147, 4 noiembrie 1928.
40. Crăciunaș, Pr. Irineu, *Episcopul Pahomie al Romanului*, în MMS, nr. 9-12, 1959.
41. Daniel, Patriarhul României, *Credința și Educația principalele lumini ale vieții*, București, Editura Basilica, 2019.
42. Dincă, Arhieru Atanasie, *Prinos*, București, 1946.
43. *Dispozițiuni la primirea în călugărie*, în MM, nr. 4, Iași, 1933.
44. Drăguț, Vasile; Nicolescu, Corina, *Monumente istorice bisericesti din Mitropolia Moldovei și Sucevei*, în MMS, 1974.
45. Dron, C., *Ședința festivă de la Iași a Sfântului Sinod în amintirea Soborului de la Niceea (325) și inaugurarea Palatului Justiției*, Tipografia Sf. Monastiri Neamțu, 1926.
46. Elian, Alexandru, *Moldova și Bizanțul în secolul al XV-lea*, București, 1964.
47. Erhan, Vasile, *Mănăstiri și biserici din orașul Iași și împrejurimi*, Iași, Editura Tehnopress, 2003.
48. Fală, Porfirie, *Steagul*, Tiparnița Sfintei Mănăstiri Neamțu, 1925.
49. Florian, Neculai, *Comuna Vânători-Neamț, file de monografie*, Piatra Neamț, Editura C. M. Imago, 2016.

50. Idem, *Profesorul Gheorghe Tomulescu*, în <http://www.slineamt.ro/apostolul/lectia-de-istorie/profesorul-gheorghe-tomulescu/>.
51. *Forul de judecată al călugărilor*, în MM, nr. 10, 1934.
52. Gheorghiu, Const. D., *Locuri istorice*, vol. I, Piatra Neamț, Editura Mathilde & C. D. Gheorghiu, 1904.
53. Gheorghiu, E., *Două manuscrise cu conținut farmaco-terapeutic provenite de la bolnița mănăstirii Cernica*, în MO, nr. 1-2, 1970.
54. Gheorghiu, Vasile, *Recensii*, în „Candela”, nr. 12, Iași, 1926.
55. Ghibu, Onisifor, *Rusismul preoțimei basarabene*, în „Adevărul”, nr. 7, 1923.
56. Gonța, Alexandru I., *Domeniile feudale și privilegiile mănăstirilor moldovenești în timpul domniei lui Ștefan cel Mare*, în BOR, nr. 5, 1957.
57. Godescu, Petru, *Fărăme din istoria misionarismului argeșean*, în BOR, nr. 2, 1926.
58. Gonța, Al., *Mitropolitul Anastasie Crimca, fondatorul celui dintâi spital din Moldova*, în MMS, nr. 1-2, 1962.
59. Gonța, V.; Gonța, I., *Un spital de mănăstire la Putna în veacul al XV-lea*, în MMS, nr. 9-10, 1963.
60. Grigore, Const., *Anuarul Seminarului Sf. Nicolae din Râmnicul Vâlculi pe anii 1925-1929*, Râmnicul Vâlculi, Tiparul Tipografiei Cozia a Sfintei Episcopii a Râmnicului Noului Severin, 1930.
61. Grigorie Botoșăneanu, *Biserica Ortodoxă Română și celelalte confesiuni și secte*, în BOR, nr. 10, 1929.
62. Haralam, Clement, *Petronie - Petru Tănase*, în vol. *Seminarul Teologic Ortodox «Veniamin Costachi» de la Mănăstirea Neamț - studii, memorii, evocări*, ediție îngrijită de Ioan Mihoc, Vasile Păvăleanu și Viorel-Romus Laiu, Iași, 2016.
63. Hetco, Marie, „*O turmă și un păstor*” - *Problema împăcării Bisericii de Răsărit cu Biserica de Apus - de Arhimandrit Teodosie Bonteanu*, 2022, în https://www.crestinortodox.ro/comunitate/group_discussion_view.php?group_id=449&groupo_pic_id=4906.
64. (Iamandi), (Victor), *Discursul d-lui Victor Iamandi Ministrul Cultelor și Artelor ținut la Congresul Preoților*, în MM, nr. 11, Iași, 1936.
65. Ilarion Băcăoanul, *Egumenii și așezările spitalicești din Mitropolia Moldovei*, în BOR, nr. 5-6, 1940.
66. *În chestia Fundației soților Vasile și Maria Rusovici*, în MM, nr. 5, Iași, 1930.
67. *Înființarea colportajului de cărți religioase-morale în eparhie*, în MM, nr. 10, Iași, 1930.
68. Ionescu, Ermil M., *Înzestrarea mănăstirilor*, în BOR, nr. 3-4, aprilie 1940.
69. Ionescu, Violeta, *Ce să crezi și cum să trăiești adică sâmburele credinței și moralei creștine*, <https://www.edj.ro/index.php/263-publicatii-2019/%206295-ce-sa-crezi-si-cum-sa-traiesti-adica-samburele-cre-dintei-si-moralei-cres-tine>.
70. Iordăchescu, Valeriu, *Noul Patriarh al României*, în MM, nr. 7-8, 1939.
71. Iorga, N., Balș, G., *Histoire de l'art roumain ancien*, Paris, 1922.
72. Idem, *Mănăstirea Neamțului. Viața călugărească și munca pentru cultură*, ed. a II-a, Editura Tipografiei Mănăstirii Neamțu, 1925.
73. Idem, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*, vol. II, București, Editura Gramar S.A., 1995.
74. Irimia, I., *Dumnezeu este lumină*, în MM, nr. 5, Iași, 1939.
75. Isai, Daniel; Moldovan, Ionel, *Lupta bisericii ortodoxe din Moldova pentru Marea Unire. Rapoartele protopopiatelor din Mitropolia Moldovei și Sucevei (1916-1918)*, Iași, Editura Doxologia, 2018.
76. Lascarov-Moldovanu, Al., *Turburările religioase*, în BOR, nr. 1, 1932.
77. Leu, Grigorie, *În chestia tulburărilor calendaristice*, în MM, nr. 5, Iași, 1931.

78. Maniu, Adrian, *Tălmăcirea Mitropolitului*, în MM, nr. 12, 1937.
79. Manolache, T., *Bibliografia Înalt Prea Sfințitului Nicodim, Patriarhul României*, București, 1947.
80. Manolache, Teodor N., *Cronica internă*, în BOR, nr. 1-3, 1945.
81. Manoliu, Vasile, *Cu privire la presupusa bolniță de la Vodița*, în *Din istoria medicinei românești și universale*, București, 1962.
82. Marin, Firmilian, *Desbaterile congresului clerului ortodox*, în GM, nr. 146, 28 octombrie 1928.
83. Melchisedec, *Cronica Romanului*, vol. II, București, 1875.
84. *Membrii Academiei Române din 1866 până în prezent*, <https://acad.ro/bdar/armembriLit.php?vidT=G>.
85. Mihălcescu, I., *Cronica bisericească*, în BOR, nr. 9, 1922.
86. Millet, Gabriel, *Broderies religieuses de style byzantin*, Paris, 1947.
87. Mitropolia Bisericii Ortodoxe de stil vechi, *Sf. Ierarh Glicherie Mărturisorul - O viață pentru Hristos*, Râșca, Editura Schimbarea Față, 2012.
88. Moldoveanu, Nicu, *Istoria muzicii bisericești la români*, <https://ro.scribd.com/document/47653529/Istoria-Muzicii-Bisericesti-La-Romani>.
89. Moraru, Alexandru, *Biserica Ortodoxă Română între anii 1885 -2000. Biserică. Națiune. Cultură*, vol. III, Tom. I, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2006.
90. *Mulțămiri publice pentru restaurarea catedralei mitropolitane*, în MM, nr. 5, 1937.
91. (Munteanu), Nicodim, *Mâna lui Dumnezeu în lumea văzută*, Editura Mănăstirii Neamțu, Mănăstirea Neamțu, 1931.
92. (Munteanu), Nicodim, *Mielul lui Dumnezeu*, Editura Episcopiei Buzăului și Vrancei, Buzău, 2004.
93. Muntean, Vasile V., *Istoria Bisericii Românești Românești (vol. II: din 1716 până azi)*, Timișoara, Editura Marineasa, 2010.
94. Nazare, Constantin, *Activitatea preoților de armată în campania din anii 1916-1919*, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1921.
95. *Ne-au arătat o bunăvoință neobișnuită - sesiune ecumenică*, 2020, <https://www.catholica.ro/2020/01/20/sesiune-ecumenica-la-roman-ne-au-aratat-o-bunavointa-neobisnuita/>
96. Negoită, Atanasie, *Locașurile de închinare românești de la Locurile Sfinte*, în „Amvonul”, nr. 12, București, 1941.
97. Negoită, N., *Calendarul*, în MM, nr. 8, 1929.
98. Negruți-Munteanu, Ecaterina, *Moșiile Mănăstirilor din Moldova închinare locurilor sfinte, după o statistică alcătuită la 1848*, în BOR, nr. 7-8, 1967.
99. Nica, Emilian, *Aduceți-vă aminte de înaintașii voștri. Arhiepiscopia Iașilor între anii 1900-1948*, Iași, Editura Doxologia, 2009.
100. Niță, Cosmin, *O descriere a Schitului Sihla din secolul XIX*, Analele Liceului „Vasile Conta” nr. 1, 2019.
101. Nițulescu, P., *Muzica românească de azi*, București, Editura Marvan, 1939.
102. Nonea, C., *Mișcarea sectelor*, în MM, nr. 7-8-9, 1943.
103. Idem, *Chestiunea funcționării Școlii de cântăreți la Mănăstirea Neamț*, în MM, 6, 1937.
104. Nonea, Const., *Referatul secțiunii culturale*, în MM, nr. 9-10, 1939.
105. Idem, *Pe margini de cărți și reviste*, în MM, nr. 11, Iași, 1939.
106. *O hotărâre a Sf. Sinod*, în MM, nr. 1-2, 1934.
107. Onica, Gr., *Renașterea monahismului*, în GM, Anul II, nr. 38, 1925.
108. Oprescu, Corina, *Cronologia orașului Câmpulung Muscel (1300-2006)*, 2016, <https://muscelpedia.ro/aboutus/index.php?pid=9>.
109. Pacu, M. N., *Amintiri bisericești și culturale*, în BOR, nr. 9, 1930.

110. Pahomie cel Mare, *Regulile monahale*, Iași, Editura Credința strămoșească, 1998.
111. Papuc, Costache, *Dascăl pe Valea Ozanei*, Iași, Editura Princeps Edit, 2005.
112. Paradais, Claudiu, *Comori ale spiritualității românești la Putna*, Iași, Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, 1988.
113. Păcurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1981.
114. Plămădeală, Antonie, *Clerici creatori de cultură și spiritualitate încrucișându-se pe malurile Prutului*, în „Telegraful Român”, 16, 1993.
115. Pelin, Valentina, *Paisianismul în contextul cultural și spiritual sud-est și est european (sec. XVIII-XIX)*, ediție îngrijită de Andrei Eșanu și Valentina Eșanu, Chișinău, Editura Pontos, 2014.
116. Petrulescu, Andreea, *Mișcarea stilistă din Basarabia, 1935-1936. Cauze și soluții. Perspective locale*, în „Caietele CNSAS”, anul IX, nr. 1-2 (17-18), București, Editura CNSAS, 2017.
117. Policarp, Episcopul, *Biblia ilustrată*, în MM, nr. 2-3, Iași, 1937.
118. Popescu - Dobrotineanu, Irina; Măldărescu, P., *Bolnița de la mănăstirea Cozia*, în MO, nr. 11-12, 1969.
119. Popescu, Romulus; Popescu, Irina, *Însemnătatea medico-istorică a bolnițelor din județul Vâlcea*, în MO, nr. 11-12, 1969.
120. Popescu-Cilieni, *Învelișurile vechilor noastre biserici*, Craiova, 1945.
121. Porcescu, Pr. Scarlat, *Episcopia Romanului*, Roman, 1984.
122. Porcescu, Scarlat, *Contribuții aduse de slujitori bisericești din Arhiepiscopia Iașilor, în anii 1916-1918, pentru făurirea statului național unitar român*, în MMS, nr. 9-12, 1978.
123. Poștarencu, Dinu; Poștarencu, Maria, *Infiltrarea publicațiilor românești în Basarabia din dreapta Prutului sub dominația țaristă*, https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Infiltrarea%20publicatiilor%20romanesti%20in%20Basarabia%20din%20dreapta%20Prutului%20sub%20dominatia%20tarista.pdf.
124. Predescu, Iulian, *Aducerea Fecioarei Maria la templul din Ierusalim*, 20 noiembrie 2020, <https://www.crestinortodox.ro/sarbatori/intrarea-biserica-maicii-domnului/aducerea-fecioarei-maria-templul-ierusalim-155891.html>
125. Pușcașu, Voica, *Actul de ctitorie ca fenomen istoric în Țara Românească și Moldova, în secolele XIV-XVIII*, Iași, 1987.
126. Racoveanu, G., *Carte bisericească la Pavilionul Culturii Românești*, în BOR, nr. 7-8, 1940.
127. *Răspuns la o cârtire*, în MM, nr. 10, Iași, 1929.
128. Roi, Hristina, *Argatul lui moș Procopie*, ed. a II-a, Editura Mănăstirii Neamțu, 1937.
129. Rovența, Haralambie, *Pregătirea clerului în spiritul vremii*, Piatra Neamț, Editura Tipografiei Mănăstirii Neamțu, 1940.
130. Săvescu, D., *Boldurile Bisericii Ortodoxe de Răsărit. Glasul Adevărului. Trâmbița Sfinților Părinți*, Institutul Grafic din Sfânta Monastire Neamțu, 1935.
131. Scriban, I. *Cronica bisericească. Înființarea unei noi mănăstiri peste munți*, în BOR, nr. 2, 1927.
132. Idem, *O luptă care nu poate înceta*, în BOR, nr. 8, 1924.
133. Idem, *Cele mai nouă scrieri împotriva beției*, în BOR, nr. 10, 1924.
134. Idem, *Ogorul unde nu e secetă*, în BOR, nr. 11-12, 1940.
135. Idem, *Știri. Monah neastâmpărat*, în BOR, nr. 2, 1927.
136. Idem, *Cronica bisericească. Cuvântarea I. P. S. Mitropolit Primat D. D. Dr. Miron la deschiderea facultăților de medicină și farmacie din București la 16 oct. 1923*, în BOR, nr. 13, 1923.
137. Idem, *Cărți, reviste, ziare*, în BOR, nr. 15, 1923.
138. Idem, *Bibliografie*, în BOR, nr. 2, 1932.
139. Idem, *Cărți, reviste, ziare*, în BOR, nr. 15, 1923.

140. Idem, *Anul nou la Mitropolia Moldovei*, în BOR, nr. 4, 1923.
141. Idem, *Cronica bisericească. Catedre vacante în învățământul seminarial*, în BOR, nr. 5, 1927.
142. *Seminarul Teologic Ortodox „Sf. Nicolae Râmnicu Vâlcea - scurt istoric*, <https://stovalcea.ro/despre-noi/>.
143. Sergiu, (Arhiepiscop de Vladimir), *Semințe evanghelice pentru Ogorul Domnului - Cuvântări apologetice, adecă apărarea adevărurilor fundamentale ale religiunii creștine ortodoxe*, Mănăstirea Neamțu, Editura Mănăstirii Neamțu, 1932.
144. Sfântul Ioan Iacob de la Neamț-Hozevitul, *Opere complete*, Iași, Editura Doxologia, 2013.
145. *Sfântul Cuvios Ierarh Pahomie de la Gledin*, <https://basilica.ro/sfantul-cuvios-ierarh-pahomie-de-la-gledin/>.
146. Simionescu, A., *Despre ierarhia bisericească*, Mănăstirea Neamțu, 1923.
147. Starețul Dionisie, Duhovnicul de la Sfântul Munte Athos, *Despre monahism și Sfântul Munte Athos*, Vol. 3, București, Editura Familia Ortodoxă, 2023.
148. Suveică, Svetlana, *Basarabia în primul deceniu interbelic (1918-1928). Modernizare prin reforme*, Chișinău, Editura Pontos, 2010.
149. Șalari, Marin, *Mănăstirile și viața monahală din Basarabia (1813-1818)*, Chișinău, 2021.
150. Șerbănescu, Niculae, *Ierarhii plaiurilor oltene în prima sută de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Române (1885, 25 aprilie - 1985)*, în MO, nr. 5-6, 1985.
151. Șesan, Milan, *Încă o mărturie*, în MM, nr. 5, Iași, 1939.
152. Ștefănescu, Alexandru I. D., *Sola Verba - studii de liturgică, muzică și istorie bisericească. Note de critică muzicală*, Mănăstirea Neamțu, Tiparnița Sfintei Mănăstiri Neamțu, 1940.
153. Ștefănescu, I. D., *Instituția Monahismului*, Mănăstirea Neamț, 1937, p. 4.
154. Idem, *L'évolution de la peinture religieuse en Bucovine et en Moldavie*, Paris, 1928.
155. Idem, *L'évolution de la peinture religieuse en Bucovine et en Moldavie. Nouvelles recherches*, Paris, 1929.
156. *Școala Patriarhală din Sion*, <https://en.jerusalem-patriarchate.info/patriarchate-2/the-patriarchal-school-of-sion/>.
157. Șurubaru, Dr. Mihai, *Proprietatea funciară din ținutul Neamț în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, Piatra Neamț, Editura Constantin Mătasă, 2006.
158. Teodoriu, Hagiu M. H., *Canonicitatea îndreptării calendarului și rătăcirile răzvrătiților*, Mănăstirea Neamțu, 1933.
159. *Teodosie Atanasiu*, în „Creștinism ortodox - Cea mai mare comunitate ortodoxă din lume”, <https://www.crestinortodox.ro/dictionarul-teologilor-romani/teodosie-atanasiu-84706.html>.
160. Tolstoi, L. N., *Sonata Kreuzer și alte povestiri*, București, Editura Minerva, 1971.
161. Tomescu, Constantin N., *Jurnal din viața mea*, Chișinău, Editura Cartdidact, 2018.
162. Tomescu, N. Const., *Școlile de cântăreți la Mănăstiri*, în MM nr. 11, 1938.
163. Trofin-Hagiu, Damaschin, *O călătorie la Ierusalim*, Tipografia Sf. Monastiri Neamțu, 1936.
164. Udișteanu, Dionisie, *Graiul evlaviei străbune*, Cernica, 1939.
165. Udișteanu, Dionisie, *Graiul evlaviei străbune*, ediția a II-a revizuită și adăugită, colecție recuperată, îngrijită și editată de Mircea Motrici, Suceava, Editura „Mușatinii”, 2005.
166. Idem, *Ogor înțelenit*, Suceava, Editura Mușatinii, 2005.
167. Idem, *Sihăstria și Sihla Secului*, Editura Tipografiei Cernica-Ilfov, 1941.
168. *Un pridvor al raiului. Mănăstirea Sihăstria*, ediția a II-a, coordonator Petru Balan, Editura Mănăstirea Sihăstria, 2018.
169. *Urmarea lui Iisus Hristos*, Mănăstirea Neamțu, 1923.
170. Vasilache, V. Gh., *Biserica Sf. Ioan Botezătorul cu așezământul „Rusovici”*, în MM, nr. 9, Iași, 1935.
171. Vasilache, V. Gh., *Pa margini de cărți*, în MM, nr. 9, Iași, 1935.
172. Idem, *Pe margini de cărți*, în MM, nr. 4, Iași, 1939.

173. Idem, *Iosif Naniescu strălucit mitropolit al Moldovei*, Tiparul Sfintei Mănăstiri Neamțu, 1926.
174. Vasiliu, V. I., *Legenda sfintei mănăstiri Slatina și un Apel către copii*, Tipografia Sfintei Monastiri Neamțu, 1939.
175. Văcaru, Silviu, *Schitul Sihla. Un colț de paradis și o umbră de tristețe*, în „Monumentul”, nr. X, Iași, 2009.
176. Vătămanu, Nicolae, *Contribuții la istoricul bolniței de la Simidreni și al xenodochiului de la Argeș*, în BOR, nr. 11-12, 1968.
177. Velicu, Dudu, *Biserica Ortodoxă în perioada sovietizării României, însemnări zilnice, I. 1945-1947*, București, Arhivele Naționale ale României, 2004.
178. Verșescu, Gh., *Ședința cercului preoțesc «Piatra Neamț»*, în BOR, nr. 3, 1931.
179. Vicovan, Ion, *Dați-le voi să mănânce*, Iași, Editura Trinitas, 2001.
180. Idem, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, Iași, Editura Trinitas, 2002.
181. Idem, *Slujitori ai Bisericii Ortodoxe Române, membri ai Academiei Române*, în „Analele Științifice ale Universității Al. I. Cuza”, tom VI, Iași, 2001.
182. Vornicescu, Nestor, *Studii de teologie istorică și antologie*, Craiova, 1998.
183. Vuiescu, C., *Icoanele, Mănăstirea Neamțu*, 1924.

IV. Lucrări speciale

1. Acasandrei, Cătălin, *Biserica Schitului Icoana Veche, sfințită de patru ierarhi*, <https://doxologia.ro/arhiepiscopia-iasilor/biserica-schitului-icoana-veche-sfintita-de-patru-ierarhi-ai-bisericii-noastre>.
2. Aioanei, Timotei, *Arhiepiscopul Eugeniu Laiu la Horaița, în așteptarea Învierii*, <https://lumeacredintei.com/duhovnici/arhiepiscopul-eugeniu-laiu-la-horaita-asteptarea-invierii/>.
3. Idem, *Arhimandritul Valerie Neculăeasa sau chipul făptuirii binelui*, 2014, <https://ziarullumina.ro/amp/arhimandritul-valerie-neculaeasa-sau-chipul-faptuirii-binelui-89548.html>
4. Idem, *Schitul Icoana Nouă - poartă deschisă către cer*, Iași, Editura Sf. Mina, 2009.
5. Idem, *Schitul Vovidenia, tradiție și actualitate*, în TV, nr. 1-4, 1994.
6. Idem, *Viețuitori din Chinovia Neamțului în veacul al XX-lea*, Iași, Editura Trinitas, 2008.
7. Idem, *Trei arhiepiscopii și popasul lor în cimitirul Mănăstirii Neamț înaintea judecării din urmă*, <https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/an-omagial/trei-arhiepiscopii-si-popasul-lor-in-cimitirul-manastirii-neamt-inaintea-judecarii-din-urma-165605.html>.
8. Idem, *Pagini vechi și noi din istoria Lavrei Neamțului*, vol. I, București, Editura Basilica, 2018.
9. *Arhimandritul Neonil Buzilă - Mare stareț al Mănăstirii Neamț*, în „Creștinism ortodox - Cea mai mare comunitate ortodoxă din lume”, <https://www.crestinortodox.ro/carti-ortodoxe/pateric-romanesec/arhimandritul-neonil-buzila-81700.html>.
10. Balș, Ștefan, *Observații noi asupra bisericii Mănăstirii Neamț*, în BMI, nr. 1, 1971.
11. Idem, *Biserica Înălțarea Domnului din mănăstirea Neamț*, în MMS, nr. 5-6, 1962.
12. Balș, Ștefan, Nicolescu, Corina, *Mănăstirea Neamț*, București, Editura Tehnică, 1958.
13. Balș, Ion, Ștefan Balș, Radu Heitel, Petre Năsturel, *Monumente Istorice. Studii și Lucrări de Restaurare. Restaurarea Mănăstirii Neamț*, București, 1965.
14. Berbec, Ieremia, *Arhiepiscopul Victorin Ursache al Americii - 1912-2001*, Analele Putnei, nr. 1 2013.
15. *Biserica Sf. Gheorghe*, în <https://neamt.mmb.ro/biserica-sfantul-gheorghe>.
16. Bobulescu, C., *Din trecutul mănăstirii Neamțu*, Mănăstirea Neamțu, 1946.

17. Chițulescu, Arhim. Policarp, *Manuscrisele lui Gavriil Uric de la Neamț*, în <https://ziarullumina.ro/educatie-si-cultura/cultura/manuscrisele-lui-gavriil-uric-de-la-neamt-12467.html>.
18. Crăciun, Casian, *Tinerețea patriarhului Nicodim la Dunărea de Jos în contextul anului omagial al satului românesc*, Galați, 2019, <https://doi.org/10.35219/teologie.2019.01>.
19. Crăciunaș, Irineu, Arhiepiscopul Eugeniu Laiu, în MMS, nr. 3-4, 1967.
20. Idem, *Mănăstirea Neamț, lavra monahismului românesc*, în MMS, nr. 5-6, 1962.
21. *Cuvântări la hirotonia întru episcop a arhimandritului Eugeniu Laiu*, în FO, nr. 7, 1939.
22. Daniliuc, Mihail, *Cartea „Arhiepiscopul Eugeniu Laiu Suceveanul”, o radiografie curată a unei istorii aproape uitate*, <https://doxologia.ro/puncte-de-vedere/cartea-arhiepiscopul-eugeniu-laiu-suceveanul-o-radiografie-curata-unei-istorii-aproape>.
23. Idem, *Istoric*, în <https://semmnt.ro/istoric/> (Site-ul oficial al Seminarului Teologic Ortodox „Veniamin Costachi” - Mănăstirea Neamț).
24. Dorneanu, Andrei, *Patriarhul Nicodim Munteanu, predicator și traducător al Sfintei Scripturi*, <https://zdocs.ro/doc/patriarhul-nicodim-munteanudocx-8pgkeg59906x>.
25. *Episcopul Eugen Laiu va fi omagiat astăzi la Manastirea Horaita*, <https://www.crestinortodox.ro/stiri/ziarul-lumina/episcopul-eugen-laiu-fi-omagiat-astazi-manastirea-horaita-78394.html>.
26. Galaction Silistreanu, *Între Mănăstirea Neamțu și București. Înfăptuiri Patriarhale*, în BOR, nr. 1-2, 1940.
27. Idem, *Între Mănăstirea Neamțu și București. Înfăptuiri Patriarhale (II)*, în BOR, nr. 3-4, 1940.
28. Gheorghită, I., *Hramul Sfintei Mănăstiri Neamț*, în MM, 6, 1937.
29. Idem, *Seminarul din Mănăstirea Neamț*, în MM, nr. 3, 1929.
30. Gheorghită, V. A., *Alegerea și instalarea starețului Sfintei Mănăstiri Neamțu*, în MM, nr. 7-8, Iași, 1936.
31. *Glicherie Tănase*, https://ro.wikipedia.org/wiki/Glicherie_Tănase.
32. Grădinaru, Ioanichie, *Însemnătatea culturală și religioasă a monastirei Neamțului în trecutul neamului*, Iași, 1942.
33. Hodoroabă, N. V., *Prima vizită a I.P.S. Patriarh Nicodim la M-rea Neamțu și la Pîpirig, satul său natal*, în MM, nr. 7-8, 1939.
34. Iorga, N., *La Mănăstirea Neamțului*, în „Cuget Clar” (Noul Semănător) nr. 28, Iași, 1937.
35. Idem, *Mănăstirea Neamțului*, Mănăstirea Neamț, 1925.
36. Idem, *Mănăstirea Neamțului. Viața călugărească și munca pentru cultură*, ed. a II-a, Editura Tipografiei Mănăstirii Neamțu, 1925.
37. Idem, *Ștefan cel Mare și mănăstirea Neamț*, în BMI, 1910.
38. Ivan, Ioan, Porcescu, Scarlat, *Mănăstirea Neamț*, Iași, 1981.
39. Idem, *Arhimandritul Demostene Tebeică*, în MMS, nr. 1-3, 1984.
40. Idem, *Manuscrisele de muzică psaltică de la Mănăstirea Neamț*, în MMS, nr. 9-12, 1960.
41. Idem, *Patriarhul Nicodim și Mănăstirea Neamț*, în MMS, nr. 3-4, 1978.
42. Luca, Gavril, *Sate dispărute din ocolul Neamțului*, în MemAnt, XXIV, 2007, p. 483-506.
43. Marin, Firmilian, *Reînființarea seminarului monahal*, în GM, nr. 148, 11 noiembrie 1928.
44. Idem, *Seminarul Monahal de la Neamț*, în GM, nr. 136, 19 august 1928.
45. Idem, *Vârsta de piatră a călugărismului român și jalnica tragedie a seminarului din Neamțu*, în GM, nr. 136, 2 septembrie 1928.
46. Idem, *Zori de zi?*, în GM, nr. 138, 28 octombrie 1928.
47. *Înțeleptul Monah Iov Burlacu – o viață cu nădejde și o moarte plină de pace*, <https://neamt.mmb.ro/inteleptul-monah-iov-burlacu-o-viata-cu-nadejde-si-o-moarte-plina-de-pace>.

48. *Mari reforme la mînăstirea Neamțu*, în „Misionarul”, nr. 12, Chișinău, Tipografia Uniunii Clericilor Ortodocși din Basarabia, 1935.
49. Mehedinți, S., *Școală de monahi?*, în GM, nr. 76-77, 1927.
50. Negru, Nina, *De la Neamț la Noul Neamț: secularizarea ca prilej pentru înstrăinarea de valori patrimoniale românești*, nr. 1-2, 2008, https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/53026.
51. Nicodim, Episcopul, *Memoriu asupra drepturilor monastirilor Neamțu-Secu, la folosirea moșiei dimprejurul lor, numită „vatra monastirii”, pe temeiul documentelor anexate la urmă, cum și a stăpînirii de fapt*, Tipografia Sfintei Monastiri Neamțu, 1933.
52. Nicolescu, Corina, *Decorul mănăstirii Neamț în legătură cu ceramica monumentală din Moldova în secolul al XV-lea*, în SCIA, vol. II, 1955.
53. Nicuță, Meletie, *Istoria Sfintei Monastiri Neamțu în timpul marelui războiu 1916-1918*, vol. I, în *Biserica Ortodoxă Română și Marea Unire*, București, Editura Basilica, 2018.
54. Nonea, Const., *După doi ani*, în MM, nr. 1, 1937.
55. *Noul stareț al Mănăstirii Neamțului*, în BOR, nr. 9, 1924.
56. Petrescu, Stelian, *Odoarele de la Neamțu și Secu*, București, Atelierele SOCEC & Co., 1911.
57. Prahoveanul, Timotei, *Pagini vechi din istoria Lavrei Neamțului*, vol. I, București, Editura Basilica, 2008.
58. Prisnea, Constantin, *Mănăstirea Neamț*, București, Editura Meridiane, 1964.
59. Racoveanu, Gheorghe, *Gravură în lemn la mănăstirea Neamțul*, București, 1940.
60. Radu, D., *Patriarhul în vizită la Mănăstirea Neamțu*, în MM, nr. 9, 1937.
61. Idem, *Noul Testament de la Neamțu și Vlădica Visarion*, în MM, nr. 9, 1937.
62. *Restauratori români: Arhitectul Ștefan Balș (1902 – 1994) - Fișă monument restaurat*, <https://stefan-bals.ro/restaurari/Manastirea-Neamt.pdf>.
63. Rosseti, Radu, *Conflictul dintre guvernul Moldovei și Mănăstirea Neamțului*, vol. II, 1910.
64. (Rudov), Mitrofan, *„Biblia ilustrată” slăvită în străinătate*, în MM, nr. 4, Iași, 1939.
65. Sauciuc, Benedict, *Mănăstirea Neamț, vatră de spiritualitate și cultură românească*, vol. I, Iași, Editura Doxologia, 2017.
66. Idem, Todică, Iacob, *Evoluția proprietăților imobiliare ale Mănăstirii Neamț. Terenuri agricole și cu vegetație forestieră*, Iași, Editura Sf. Mina, 2012.
67. Scriban, I., *Călugăr Farmacist*, în BOR, nr. 9, 1927.
68. Idem, *Cursurile de vară de la Mănăstirea Neamțului*, în BOR, nr. 11, 1922.
69. Idem, *Cursurile „Solidarității” la Mănăstirea Neamțului*, în BOR, nr. 15, 1923.
70. Idem, *Editare de cărți la Mănăstirea Neamțului*, în BOR, nr. 15, 1923.
71. Idem, *Înflorirea unei mănăstiri*, în BOR, II, 3, 1921.
72. Idem, *Însemnări despre Mănăstirea Neamțului*, în BOR, vol. III, nr. 1, ianuarie 1931.
73. Idem, *Însemnări mărunte*, în BOR, nr. 9, 1924.
74. Idem, *Însemnări mărunte*, în BOR, nr. 4, 1926.
75. Idem, *Însemnări mărunte. Mulțumiri*, în BOR, vol. II, nr. 1, 1927.
76. Idem, *Moartea Arhimandritului Valerie*, în BOR, nr. 2, 1924.
77. Idem, *O nouă tipografie bisericească*, în BOR, nr. 7, 1922.
78. Idem, *Poftitori la pământul mănăstirilor*, în BOR, vol. III, nr. 4, 1931.
79. Idem, *Tipăriturile Mănăstirii Neamțului*, în BOR, nr. 15, 1923.
80. *Schitul Băiceni - Neamț*, în „Mănăstirea Neamț”, <https://neamt.mmb.ro/schitul-baiceni-neamt-1>.
81. *Schitul Boureni*, <https://boureni.mmb.ro/istoria-schitului-boureni>.
82. *Schitul Pocrov*, <https://neamt.mmb.ro/schitul-pocrov-1>.
83. Sf. Ioan Iacob Hozevitul, *M-am ascuns în pustie și în lacrimi. Viața, minunile, rugăciuni*, ediție îngrijită de L.S. Desartovici, București, Editura Sophia, 2022.

84. Stanciu, Maria, *Arhimandritul Mitrofor Melchisedec Dumitriu : 130 de ani de la naștere*, în „Călăuză ortodoxă”, nr. 360-361, Galați, 1940.
85. Scheul, Dosoftei *Schitul Pocrov, tradiție și actualitate*, în revista „Teologie și Viață”, serie nouă, anul III (LXIX), nr. 1-3, 1993.
86. Idem, *Schitul Pocrov - Loc de taină și lumină*, Iași, Editura Trinitas, 2007.
87. Ștefănescu, I. D., *Maiestatea Sa regele României al II-lea primește omagiul de recunoștință al Sfintei mănăstiri Neamțu*, în BOR, nr. 3-4, 1940.
88. Șurubaru, Mihai, *Istoricul vetrei înconjurătoare a Mănăstirii Neamț-Secu*, Piatra Neamț, Editura „Cetatea Doamnei”, 2009.
89. Idem, *Spitale militare din județul Neamț*, Piatra Neamț, Editura Cetatea Doamnei, 2011.
90. Teodoriu, M., *Echipa misionară a studenților de la M-tirea Neamțu*, în MM, nr. 10, Iași, 1931.
91. Ticano-Rumano, Mihai, *Mănăstiri Domnești – Mănăstirea Neamțu, conferințe ținute la Radio*, Editura și tiparul Mănăstirii Neamțu, 1944.
92. Tit Târgovișteanu, *Seminar călugăresc*, în GM, nr. 136, 2 decembrie 1928.
93. Tomescu, C. N., *Scurtă povestire istorică despre Sfânta Mănăstire Neamț și despre așezările monahale supuse ei (mănăstirea Secu și schiturile: Vovidenia, Pocrov, Sihăstria, Sihla și Icoana) cu 42 clișee*, Editura „Mănăstirea Neamț”, 1942.
94. Udișteanu, Dionisie, *Graiul evlaviei străbune*, ediția a II-a revizuită și adăugită, colecție recuperată, îngrijită și editată de Mircea Motrici, Suceava, Editura „Mușatinii”, 2005.
95. Idem, *Ieroschimonahul Ghervasie Hulubaru*, colecție recuperată, îngrijită și editată de Mircea Motrici, Suceava, Editura „Mușatinii”, 2006.
96. Idem, *Ogor înțelenit*, ediția a II-a revizuită și adăugită, colecție recuperată, îngrijită și editată de Mircea Motrici, Suceava, Editura „Mușatinii”, 2005.
97. Idem, *Seminarul Monahal*, Editura Tipografiei „Cernica”, 1937.
98. Idem, *Seminarul Monahal Neamțu*, Suceava, Editura „Mușatinii”, 2005.
99. Uță, Mircea Alexa, *Funeraliile Arhiepiscopului Victorin Ortodoxe Române în America și Canada*, în BOR, nr. 7-12, 2001.
100. Valenciuc, Dumitru, *Arhiepiscopul Eugeniu Laiu Suceveanul (1894-1967)*, Suceava, Editura Cygnus, 2014.
101. Vasilache, V., *Alegerea și instalarea stareșului Mănăstirii Neamțului și a egumenului de la Mănăstirea Secu*, în MM, nr. 9, Iași, 1935.
102. Idem, *Ce s-a înfăptuit la Sf. Mănăstire Neamțu*, în MM, nr. 9, Iași, 1936.
103. Idem, *Însemnări. Încă o școală de cântăreți la mănăstire*, în BOR, nr. 1-2, 1940.
104. Vasile, Vasile, *Mănăstirea Neamț străveche vatră de cultură muzicală*, Iași, Editura Trinitas, 2009.
105. Idem, *Noua orânduire de conducere a Monastirei Neamțu-Secu*, în BOR, nr. 1-2, 1940.
106. Idem, *Parastas pentru mitropolitul Bucovinei la Mănăstirea Neamțu*, în MM, nr. 7-8, 1935.
107. Idem, *Patriarhul și ostașii la Mănăstirea Neamțului*, în BOR, nr. 11-12, 1940.
108. Idem, *Pilda unor vrednici misionari călugări de la M-rea Neamțu*, în MM, nr. 9, 1937.
109. Idem, *Un binefăcător - Monahul Ilarion Radu*, Editura și Tiparul Sf. Mănăstiri Neamțu, 1940.
110. Văcaru, Silviu, *Schitul Sihla. Un colț de paradis și o umbră de tristețe*, în „Monumentul”, X, Iași, 2009.
111. Vegheru, *Patriarhul în vizită la Mănăstirea Neamțu*, în „MM” nr. 9, 1937.
112. *Universitatea populară de la mănăstirea Neamțului*, în „Misionarul” nr. 7-8, Chișinău, Tipografia Eparhială „Cartea Românească”, 1931.

V. Resurse electronice

1. <https://www.crestinortodox.ro>
2. <https://en.wiktionary.org>
3. <http://www.geo-spatial.org>
4. <https://mapire.eu>
5. <https://mmb.ro>
6. <https://papers.ssrn.com>
7. <https://ro.orthodoxwiki.org>

GLOSAR

1. Braniște - 1. Pădure rară sau parte de pădure cu arbori bătrâni în care este interzisă tăierea lemnului; p. gener. pădure. 2. (Înv.) Moșie domnească folosită ca pășune și fâneață din www.dexonline.ro
2. Brănișter - Agent al căpitanului de braniște, din www.dexonline.ro
3. Cățime - cățimi, s.f. (Rar) Ceea ce se poate măsura sau număra; număr, mărime, volum, cantitate. – Cât + suf. -ime. <https://www.dictionarroman.ro>
4. Ciuvei - ciuvéi s.n. v. ciovei, Obiect casnic, în special vas (de lemn), unealtă veche.
5. Eteria - (Philiki Hetairia - Societatea prietenilor), (Φιλική Εταιρεία) a fost o organizație secretă creată la Odesa de Nikólaos Skúfas, Tânase Țakalov și Emanoil Xánthos la data de 14 septembrie 1814 după ideile lui Rigas Velestinlis din Velesino, și care avea ca scop eliberarea creștinilor, cu precădere a grecilor, de sub stăpânirea otomană, și întemeierea unor state creștine libere, îndeosebi a unei Elade libere (frontierele acesteia nefiind specificate, dar se spera tot înconjurul mării Egee și capitala Constantinopol, conform "Marii Idei").

Întemeierea Eteriei este concomitentă cu cea a societăților Frăția și Junimea în țările române, și se încadrează în marea mișcare socială revoluționară a anilor 1820-1830, care a condus la independența țărilor din America latină, la revoluția franceză din 1831, la Revoluția Română de la 1821 și la revolta grecilor, care a dus la independența Greciei. Ideile și organizarea internă a Eteriei sunt inspirate din cele apărute cu patruzeci sau treizeci de ani mai devreme în America de nord și în Franța. Eteria avea filiale peste tot unde existau comunități grecești, desfășurând o activitate intensă și în Principatele Române (unde cel mai cunoscut dintre eteriști este Tudor Vladimirescu). Ea se sprijinea pe forța materială a burgheziei comerciale (îndeobște grecească în Imperiul Otoman), destul de numeroasă și avută.

În 1821, Eteria a decis declanșarea revoluției, dar erorile făcute încă de la început de Alexandru Ipsilanti, devenit epitrop general al Eteriei, aveau să-i creeze grave dificultăți și să-l ducă în conflict cu Tudor Vladimirescu, care a condus Revoluția de la 1821. În cele din urmă, eteriștii l-au asasinat pe Tudor Vladimirescu, care avea ca obiectiv nu numai înlăturarea dominației Porții, ci și a domnitorilor fanarioți greci. Ca urmare a acțiunilor nechibzuite a conducătorilor, revoluția eteriștilor eșuează, fiind înăbușită de puterea otomană, și doar presiunea statelor occidentale îi silește pe turci, după nouă ani de lupte și de represiune, să recunoască independența Greciei centrale (Etolia, Beotia, Eubeea, Atica, Peloponezul și insulele Ciclade) în 1839. Din <https://ro.wikipedia.org/wiki/Eteria>

6. Fălci - Veche unitate de măsură pentru suprafețe agricole, egală cu circa un hectar și jumătate. Din www.dexonline.ro
7. Hliza - Petec de pământ arabil. <https://www.dictionarroman.ro>
8. Medelnicer - medelnicer, medelniceri, s. m. Titlu dat în evul mediu, în Țara Românească și în Moldova, boierului care turna domnului apă ca să se spele pe mâini, pune sarea și servea bucatele; boier care avea acest titlu. – Medelniță + suf. -ar.

9. Montant - Bară sau stâlp vertical folosit în construcții” din www.dexonline.ro
10. Nacealnic - Naceálnic, nacealnici, s.m. (Înv.) Șef al unui serviciu sau al unei instituții (civile, militare sau religioase); conducător; p. ext. comandant. – Din rus. nacealnik.
11. Parament - Față exterioară, finită, a unei construcții, a unui element de construcție, a unui zid etc., acoperită cu blocuri de piatră cioplită și fățuită sau cu cărămidă specială. Material care îmbracă, în scop ornamental, această față. (www.dexonline.ro)
12. Poslușnic - s.m. 1. (În evul mediu, în Țara Românească și în Moldova) Slujitor boieresc sau mănăstiresc care era scutit de dări. P. gener. (Înv.) Slujitor, servitor. 2. (Înv.) Infirmier. [Var.: (înv.) poslújníc s.m.] – Din sl. poslušníkŭ. (Dicționarul explicativ al limbii române)
13. Rucodelie – (lucru de mână) denumește o lucrare pe care călugărul o împlinește cu binecuvântarea duhovnicului și din care se întreține. (ex.: pictură, sculptură, împletitul mățăniilor, etc.) <https://sfantulmunteathos.wordpress.com/tag/rucodelie/>
14. Siliște - 1. (În Evul Mediu, în Țările Române) Locul pe care fusese sau pe care era așezat un sat; vatra satului. (Reg.) Loc de casă. 2. (Pop.) Loc necultivat, bun pentru cultura cerealelor, sau loc plantat cu pomi (în apropierea sau în vatra satului). (Reg.) Pășune. Din www.dexonline.ro
15. Uric - 1. (În Evul Mediu, în Moldova și în Maramureș) Moșie boierească sau mănăstirească care se bucura de privilegiul ereditar de imunitate. 2. Act de privilegiu acordat unui uric; 2. act de proprietate veșnică sau de donație acordat cuiva în trecut; document, act; hrisov, zapis. Din www.dexonline.ro
16. Vistier - (În Evul Mediu, în Țările Române) Titlu dat marelui dregător care avea în grijă tezaurul țării, repartizarea și încasarea dărilor; persoană care purta acest titlu; vistiernic. Din www.dexonline.ro

Universitatea
Ștefan cel Mare
Suceava

Faculty of History and Geography

PhD THESIS

SCIENTIFIC DOMAIN: HISTORY

**NEAMȚ MONASTERY
IN THE PERIOD 1918-1940. HISTORICAL,
ECONOMIC, CULTURAL AND RELIGIOUS**

ABSTRACT

SCIENTIFIC SUPERVISOR:

Prof. univ. dr. hab. Florin PINTESCU

PhD STUDENT:

Viorel Romus LAIU

SUCEAVA

2024

TABLE OF CONTENTS

SUMAR.....	EROARE! MARCAJ ÎN DOCUMENT NEDEFINIT.
KEYWORDS.....	33
ABBREVIATIONS.....	33
INTRODUCTION.....	35
WORK HYPOTHESES	38
RESEARCH METHODS	38
SYNTHETIC PRESENTATION OF THE DOCTORAL THESIS CHAPTERS	40
CHAPTER 1: LAVRA, HERMITAGES, AND LEADERS. EDILITARY ACTIVITIES.....	40
CHAPTER 2 – PROPERTIES	41
CHAPTER 3 - PASTORAL-MISSIONARY, CULTURAL, AND PHILANTHROPIC ACTIVITY	42
CHAPTER 4 – EDUCATION	44
CONCLUSIONS.....	45
SELECTIVE BIBLIOGRAFY.....	49
GLOSAR.....	62

KEYWORDS

Neamț Monastery, Vovidenia Hermitage, Icon Hermitage, Pocrov Hermitage, Sihăstria Hermitage, Sihla Hermitage, Boureni Hermitage, Orgoiești Hermitage, Secu Monastery, hermitages, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, founders, properties, metropolitans, bishops, Paisie Velicicovschi, secularization, hospital, monastic seminary, choir school, library, museum, architecture, repairs, renovations, archaeological research.

ABBREVIATIONS

AAB – Archive of the Bucharest Archbishopric, Bucharest;
ACNSAS – Archive of the National Council for the Study of the Securitate Archives, Bucharest;
AMMB – Archive of the Metropolitan of Moldova and Bukovina, Iași
AMN – Archive of Neamț Monastery, Neamț County.
AMS – Archive of Secu Monastery, Neamț County.
ANIC – National Archives of Historical Central Archives, Bucharest;
APBOR – Archive of the Romanian Orthodox Church Patriarchate, Bucharest;
ASSBOR – Archive (Library) of the Holy Synod of the Romanian Orthodox Church, Bucharest;
BAR – Library of the Romanian Academy, Bucharest.
BOR – the magazine "Biserica Ortodoxă Română" (Romanian Orthodox Church), Bucharest;
BMI – the magazine "Buletinul Monumentelor Istorice" (Bulletin of Historical Monuments), Bucharest;
BCMI – the magazine "Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice" (Bulletin of the Commission of Historical Monuments), Bucharest;
CM – the magazine "Candela Moldovei" (The Light of Moldova), Iași;
DIR – the collection Documents on the history of Romania, Bucharest.
DRH – the collection Documenta Romaniae Historica, Bucharest;
FO – the magazine "Foaie Ortodoxă" (Orthodox Sheet), Cernăuți;
GB - the magazine "Glasul Bisericii" (The Voice of the Church), Bucharest;
GM - the newspaper "Glasul Monahilor" (The Voice of Monks), Bucharest;
Mem. Ant. – the magazine "Memoria Antiquitatis," Museum of History and Archaeology, Piatra Neamț;

MISLR – the publication "Monumente istorice. Studii și lucrări de restaurare" (Historical Monuments. Studies and Restoration Works);
MM – the magazine "Mitropolia Moldovei" (The Metropolis of Moldova), Iași;
MMS – the magazine "Mitropolia Moldovei și Sucevei" (The Metropolis of Moldova and Suceava), Iași;
MO – the magazine "Mitropolia Olteniei" (The Metropolis of Oltenia), Craiova;
SJAN– Neamț County National Archives Service;
SCIA – the magazine "Studii și cercetări de istoria artei" (Studies and Research in Art History), Bucharest;
TV – the magazine "Teologie și Viață" (Theology and Life), Iași;
VM – the magazine "Viața Monahală" (Monastic Life).

INTRODUCTION

Secu Monastery represents the most significant monastic community in Neamț County, precisely located in Vânători-Neamț commune, Neamț County, about 15 km north of Târgu Neamț. It has existed since the early days of Moldova, as Petru I Mușat erected the first stone church for a hermitage that had long existed beneath Mount Chiriacu. The first illuminated manuscripts were written here, and the most renowned school of grammar and calligraphy in the Romanian nation flourished, thanks to the venerable Gavriil Uricul (author of the famous Tetraevangelium illuminated in 1429, now housed in the Bodleian Library at Oxford). This tradition continued into the 18th century under the disciples of Staretz Paisie Velicicovski, scribes and calligraphers, who created true "treasures" that inspired engravers and architects. They were the ones who gathered and wrote the nearly 19,000 books and manuscripts of the famous Neamț Monastery library.

From Neamț, the Paisian hesychasm spread, transforming monastic life in many Orthodox countries. In Russia alone, it reached 117 monasteries and hermitages in 35 dioceses!

Over 600 years of uninterrupted history and prayer have earned Neamț Monastery the deserved title of the Orthodox Jerusalem of Romania, the largest monastery in Moldova.

In the present work, titled "Neamț Monastery in the Period 1918-1940: Historical, Economic, Cultural, and Religious Aspects," comprehensive and diverse aspects have been addressed to achieve a clearer outline of the evolution of this monastic settlement during the specified period. The study introduces numerous new elements compared to existing monographs that have explored general topics on the same subject⁴¹.

The scientific novelty of this work lies in presenting both previously unknown aspects and rarely addressed elements in the specialized literature regarding the historical evolution of Secu Monastery. These include the identity of the monastery's founders during the interwar period, the extent of the landed property, the monastery's situation from the early 20th century until 1940, the repairs and reconstructions it underwent over time, archaeological research conducted, and the diversity of the monastery's hermitages.

The documents studied reveal that, through the donations received from its founders, the monastery acquired significant landed property, granting it substantial economic and spiritual power in Moldavia. Petru I Mușat, Alexandru cel Bun, and Ștefan cel Mare were the first to naturally care for Neamț Monastery, providing it with everything it needed. Their relatives and the descendants of the founders continued this work by making numerous donations. Regarding the most important founders, a list has been compiled based on documents and liturgical calendars preserved at Neamț Monastery.

In the realm of social and cultural contributions, this work expands on them through the investigation of new documentary information and a detailed examination of the evolution of the hermitages affiliated with Neamț Monastery over time.

While many aspects of the current architecture of Neamț Monastery are relatively known, this work provides novel information about the historical context of repairs, restorations, and archaeological research.

⁴¹ Ioan Ivan, Scarlat Porcescu, *Mănăstirea Neamț*, Iași, 1981; N. Iorga, *Mănăstirea Neamțului*, Mănăstirea Neamț, 1925. Ioanichie Bălan, *Vetre de sihăstrie românească - secolele IV-XX*, ediția a II-a, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001; Benedict Sauciuc, *Mănăstirea Neamț, vatră de spiritualitate și cultură românească*, vol. I, Editura „Doxologia”, 2017. Irineu Crăciunaș, *Mănăstirea Neamț, lavra monahismului românesc*, în „MMS” nr. 5-6, 1962. Ștefan Balș, Corina Nicolescu, *Mănăstirea Neamț*, Editura Tehnică, București, 1958;

Within the framework of this scientific endeavor, approximately 550 unpublished documents and writings from the archives of Neamț Monastery⁴², Secu Monastery, the Neamț County State Archives [Documents from the Neamț and Secu Monastery fund, inventory 604, were studied at the Neamț County National Archives (SJAN Neamț).], Neamț Monastery Library, Holy Synod Library, and "Mihai Eminescu" University Library in Iași have been utilized. Additionally, from Sihăstria Secu Monastery, a manuscript of 340 pages, compiled by Archimandrite Ioanichie Balan, titled "Monograph of the Holy Sihăstria Monastery (1655-1955)," has been made available for research, remaining unpublished to date⁴³.

The documents and other writings that will be subject to research date from the period between the years 1918-1940 and concern the evolution of properties, the monastic community, as well as other administrative aspects of the life of Neamț Monastery and its affiliated hermitages. Building upon those already identified, efforts will be made to discover additional documentary collections that are less known or entirely unknown.

The data and interpretations provided by the published monographs until now do not encompass the evolution of Neamț Monastery in its entire complexity, as is generally the case with many works developed for other establishments. The initial information concerning Neamț Monastery, compiled comprehensively, is represented by the ten books of Archimandrite Andronic Popovici, produced between 1863-1887 and remaining in manuscript form until recently⁴⁴. The next individuals who delved more closely into the history of Neamț Monastery were Priest Scarlat Porcescu and Archdeacon Ioan, through the monograph published in 1981. They provided more documented information about the early monastic establishment, making available to the public some notes containing various references about abbots, hermitages, and the church heritage of the monastery⁴⁵.

Previously, sporadic and secondary concerns about Melchidesec Ștefanescu⁴⁶, Narcis Crețulescu⁴⁷, Nicolae Iorga⁴⁸, George Bals⁴⁹, and Constantin Tomescu⁵⁰ existed. Serghie

⁴² Documents from the Neamț and Secu Monastery fund, inventory 604, were studied at the Neamț County National Archives (SJAN Neamț).

⁴³ Access to the manuscript was facilitated by Archimandrite Petru Balan, to whom we express our gratitude.

⁴⁴ Andronic Popovici, *Istoria Sfințelor Mănăstiri Neamț și Secu*, vol. I, *Studiu introductiv* pr. Dorimedont Bădărău, Transcriere și prelucrare text Ion Gumenâi, Chișinău, Ed. Lexon-Prim, 2016; Idem, *Istoria Sfințelor Mănăstiri Neamț și Secu*, vol. II, cu *Studiu introductiv* de Dorimedont Bădărău, transcriere și prelucrare text Ion Gumenâi, Chișinău, Editura Lexon Prim, 2019; Idem, *Istoria Sfințelor Mănăstiri Neamț și Secu*, vol. III-IV, cu *Studiu introductiv* de Dorimedont Bădărău, transcriere și prelucrare text Ion Gumenâi, Chișinău, Editura Lexon Prim, 2020; Idem, *Istoria Sfințelor Mănăstiri Neamț și Secu*, vol. V, transcriere și prelucrare text Ion Gumenâi, Chișinău, Editura Lexon Prim, 2021.

⁴⁵ Ioan Ivan, Scarlat Porcescu, *op. cit.*

⁴⁶ Melchidesec Ștefanescu, *Notițe istorice și arheologice adunate de la 48 de mănăstiri și biserici antice din Moldova*, București, 1885, p. 12-28.

⁴⁷ Narcis Crețulescu, *Inscripțiile Mănăstirii Neamțu în „Arhiva. Organul Societății științifice și literare din Iași”*, 1909, p. 87-90, 233-239 și 1910, p. 37-41, 86-88, 242.

⁴⁸ N. Iorga, *Istoria bisericii și a vieții religioase a românilor*, ed. II, vol. 1, București, 1929, p. 244-245, 262.

⁴⁹ G. Bals, *Bisericile și mănăstirile moldovenești din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea*, București, 1933.

⁵⁰ Constantin Tomescu, *Scurtă povestire istorică despre sf. mănăstire Neamțul și despre așezările supuse ei (m-rea Secul și schiturile: Vovidenia, Pocrov, Sihăstria Sihla și Icoana). Cu 42 de clișee*, Mănăstirea Neamț, 1942, p. 133-142.

Cetfericov⁵¹, Ioanichie Balan⁵², Ioan Ivan⁵³, Paul Mihail⁵⁴, and Valentina Pelin⁵⁵ focused on the significant role Paisie Velicicovschi played in revitalizing monastic life and establishing a school of translators.

In the monographs dedicated to the Neamt⁵⁶ and Secu⁵⁷ monasteries, topics such as the establishment of Paisie Velicicovschi at Secu and later at Neamt, the situation of the monastic community, and the landed property have been minimally studied, with only a few references in the writings of Serghie Cetfericov, Bishop Nicodim⁵⁸, Valentina Pelin, and Mihai Șurubaru⁵⁹

Bishop Nicodim Munteanu⁶⁰ extensively researched the evolution of the properties of Neamt and Secu monasteries in the 20th century, focusing on recovering the surrounding lands of these mentioned places. Later, Mihai Șurubaru⁶¹ and Benedict Sauciuc⁶² also contributed to works on this subject. The archival funds of Neamt-Secu Monastery were consulted at the National Archives in Piatra Neamt.

For highlighting certain aspects of the period between 1918-1940, the archives of the Metropolitanate of Moldova and Bucovina in Iași were also utilized. In clarifying specific aspects of the history of the Romanian Orthodox Church and to complete the range of information regarding the evolution of Neamț Monastery, various works considered general or specialized, and deemed necessary following research, have been employed.

The scientific novelty of this work lies in investigating the processes within Neamț Monastery and its dependent hermitages during the period of Greater Romania. It is based on a massive set of unpublished documents (approximately 20,000 pages), some of which have been used fragmentarily, occasionally in a subjective manner, as evident from the consulted literature. The goal is to avoid being "stolen" by information from unpublished documents or contemporary media, aiming for an objective historical reconstruction through analysis and correlation with established scholarly works.

The research objectives, aligned with the general and specific issues of the four chapters of the doctoral thesis, are formulated for inventorying, analyzing, and clarifying them, applying the ancient Latin principle *sine ira et studio*. Four objectives have been considered as follows:

⁵¹ Serghie Cetfericov, *Paisie, starețul mănăstirii Neamț: viața, învățătura și influența lui asupra Bisericii Ortodoxe*, ediția a II-a, București, Editura Nemira, 2010.

⁵² *Patericul românesc*, ediția a V-a, Editura Mănăstirii Sihăstria, 2005, p. 290-315.

⁵³ Ioan Ivan, *Actualitatea „Așezământului” starețului Paisie Velicicovschi*, în *MMS*, an. XXXIII, 1957, nr. 8-9, pp. 607-610.

⁵⁴ Paul Mihail, *Starețul Paisie de la Neamț înnoitorul monahismului*, în *MMS*, an. XXXVIII, 1961, nr. 5-6, pp. 409-417.

⁵⁵ Valentina Pelin, *Paisianismul în contextul cultural și spiritual sud-est și est european (sec. XVIII-XIX)*, ediție îngrijită de Andrei Eșanu, Valentina Eșanu, Chișinău, Editura Pontos, 2014.

⁵⁶ Constantin N. Tomescu, *op. cit.*; Ioan Ivan, Scarlat Porcescu, *op. cit.*

⁵⁷ Macarie Ciolan, *Mănăstirea Secu*, Iași, Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, 1987; Dionisie Udișteanu, *Graiul evlaviei străbune*, ediția a II-a revizuită și adăugită, Colecție recuperată, îngrijită și editată de Mircea Motrici, Suceava, Editura Mușatinii, 2005.

⁵⁸ Episcopul Nicodim, *Memoriu asupra drepturilor monastirilor Neamțu-Secu, la folosirea moșiei dimprejurul lor, numită „vatra monastirii”*, pe temeiul documentelor anexate la urmă, cum și a stăpânirii de fapt, Tipografia Sfintei Monastiri Neamțu, 1933.

⁵⁹ Mihai Șurubaru, *Istoricul vetrei înconjurătoare a Mănăstirii Neamț-Secu*, Piatra Neamț, Editura Cetatea Doamnei, 2009.

⁶⁰ Episcopul Nicodim, *op. cit.*

⁶¹ Mihai Șurubaru, *op. cit.*

⁶² Benedict Sauciuc, *op. cit.*; Benedict Sauciuc, Iacob Todică, *Evoluția proprietăților imobiliare ale Mănăstirii Neamț. Terenuri agricole și cu vegetație forestieră*, Iași, Editura Sf. Mina, 2012.

O1. Reconstructing the evolution of spatial organization, leadership structures, and administrative-ediliterian activities at Neamț Monastery and its dependent hermitages during the Greater Romania period (1918-1940).

O2. Identifying the circumstances and factors influencing the evolution of the property regime of Neamț Lavra (including its associated hermitages) during the interwar period.

O3. Highlighting the pastoral-missionary, cultural, and philanthropic activities of the clergy of the studied monastery during the analyzed period.

O4. Emphasizing the traditions of education at Neamț Monastery during the pre-modern and modern periods (18th to 19th centuries), their continuation in both non-religious and religious education during the Greater Romania period and outlining a summary background for the representatives of the teaching staff.

WORK HYPOTHESES

The main working hypotheses presented for research in this scientific endeavor are as follows:

Given the complex nature of the addressed theme and the broad temporal scope, various methods were employed, including:

- Analysis of archival documents, published documentary sources, monographs, studies, and articles related to the evolution of Secu Monastery and its affiliated hermitages over time.
- Research using statistical and comparative methods in the case of the evolution of the Neamț Monastery community and the hermitages associated with Neamț.
- Chronological method for presenting successive temporal events with intrinsic connections in the history of the monastery and its hermitages.
- Descriptive method for detailing the situation of monastic establishments at a specific moment.

The purpose of this work is to highlight significant historical aspects regarding the evolution of Neamț Monastery immediately after the end of World War I and the beginning of World War II. The main objective of this thesis is to emphasize the significant role of the monastic settlement in the development of Orthodoxy in the Moldavia region. This endeavor aims to contribute to a comprehensive monograph of a monastic settlement in the Neamț area, which could serve as a model for future similar initiatives.

RESEARCH METHODS

Given the large quantity of unpublished and published materials used in the scientific inquiry, several methods were employed, as outlined below:

- Analysis of documentary sources, narratives, monographs, and general and specific works related to the evolution of Neamț Monastery and its dependent hermitages during the interwar period.
- Chronological method used in presenting successive temporal events related to the economic history of the monastery and its hermitages or its missionary, cultural, and educational history during the analyzed period.
- Comparative method, primarily used to highlight differences over time related to the administrative-economic, missionary, and cultural situation of the monastery.

- Statistical method, employed to complement the comparative approach with as much precise detail as possible.
- Prosopographical method, used to outline micro-portraits of known personalities from the monastic life at Neamț during the interwar period: abbots, superiors, spiritual fathers, directors, and schoolteachers. Through this method, an attempt was made to capture the emblematic, benchmark character of Neamț Monastery for any monastic community in interwar Romania, due to its multiple activities benefiting society at large.

Starting with the discovery and understanding of historiography and existing documents, this work was structured into four chapters, arranging all data and information chronologically and thematically, following the research objectives of the study and confirming the working hypotheses.

SYNTHETIC PRESENTATION OF THE DOCTORAL THESIS CHAPTERS

CHAPTER 1

LAVRA, HERMITAGES, AND LEADERS. EDILITARY ACTIVITIES

The first chapter, titled Lavra, Hermitages, and Leaders, begins by highlighting that the ancient voivodal foundation, Neamț Monastery, was the most endowed with land among all monasteries in Moldova⁶³. Notably, only one prominent boyar, Aga Nicu Ghica, possessed a larger land area⁶⁴ in Moldova than the properties of Neamț-Secu Monastery (merged until 1910). The precise founding year is unknown, but through a document from January 7, 1407, it was granted by Metropolitan Iosif of Moldovlachia and his son, „Io Alexandru Voievod of the Principality of Moldova”⁶⁵. This chapter establishes that Neamț Monastery, alongside Bistrița Monastery, was a well-organized monastic settlement with communal life at the beginning of the 15th century.

Like any significant monastery, Neamț Lavra had several hermitages established both nearby, such as Vovidenia, Pocrov, and Icoana hermitages, and in various locations, especially on lands donated by ruling families and faithful believers, such as Orgoiești and Boureni.

The second section of the chapter concludes with the presentation of the relationship between Neamț and Secu Monasteries after the union of the two monastic communities by Stareț Paisie of Neamț until 1910⁶⁶. Although the communities would reunite (albeit for only 15 years) starting in 1935, under the direct guidance of Metropolitan Nicodim Munteanu.

During the interwar period, Neamț Monastery was led by seven abbots (perhaps symbolically!) who distinguished themselves in the effective pastoral care of the monks and the skillful administration of the monastery's wealth. The most notable abbot was Nicodim Munteanu (who held the rank of bishop during his tenure as abbot, having previously been the titular bishop of the Diocese of Huși). Three others, Valerie Moglan, Eugeniu Laiu, and Victorin Ursache, went on to become hierarchs of the Romanian Orthodox Church. Nicodim Munteanu elevated the Neamț community close to the level achieved during the abbacy of Paisie Velicicovschi. Using archival documents, the biographies of the abbots from the hermitages dependent on Neamț were highlighted.

A separate subchapter was dedicated to major repairs and renovations of all monastery buildings and annexes, as well as those of the hermitages. Essential information extracted from unpublished documents is presented, including details about new constructions erected on old foundations, such as those of the Theological Seminary, which were destroyed by a powerful fire on the evening of October 13-14, 1938.

⁶³ Dr. Mihai Șurubaru, *Proprietatea funciară din ținutul Neamț...*, p. 18.

⁶⁴ *Ibidem*, pp. 18-19.

⁶⁵ Constantin Cihodaru, Ion Caproșu, Leon Șimanschi (Editori), *Documenta Romaniae Historica* (în continuare, DRH), vol. I, seria A, Moldova, București, Editura Academiei, 1975, pp. 29-30.

⁶⁶ SNJAN, Fond Mănăstirea Neamț, dosar 8/1938, f. 15.

CHAPTER 2

PROPERTIES

The second chapter of the work first presents and analyzes the situation of Neamț Monastery's properties between the years 1918 and 1933. The scientific approach is also based on numerous unpublished documents. We highlight just one illustrative example in this regard: a file registered in 1933 and kept in the archives of the Metropolitan See of Iași. This file consists of 64 pages containing letters, addresses, memoranda, and responses related to the situation of the lands from which the monastic settlement at Neamț was dispossessed.

A separate subchapter is dedicated to Bishop Nicodim's Memorandum regarding the rights of the Neamțu-Secu monasteries in the use of the surrounding estate, known as the "monastery hearth." This document was finalized after more than 10 years of labor and document searches through the archives of the Metropolis and the State. All these efforts led to the recovery of the surrounding estate for both Neamț and Secu Monasteries.

The last subchapter refers to the implementation of the Law regarding the reintegration of Neamț-Secu Monastery, concerning the use of the surrounding estate, published in the Official Gazette on April 4, 1935. Essential data related to the construction of the new facility dedicated to educational activities, the Church Music School at Neamț Monastery, are also inserted and analyzed in this section.

CHAPTER 3

PASTORAL-MISSIONARY, CULTURAL, AND PHILANTHROPIC ACTIVITY

The third chapter, titled Neamț Monastery – Center of Pastoral-Missionary, Cultural, and Philanthropic Activity during the Interwar Period, presents and critically analyzes a series of issues lesser known to the general public. Overall, it aims to demonstrate that this monastic establishment was a center of Orthodox Christian enlightenment for the entire Romanian nation, a space where monks were trained and ordained as abbots and hierarchs: vicar bishops, bishops, archbishops, metropolitans, and patriarchs.

„Its history intertwines with the history of the people, as the rays from its shining torch interweaved with the rays of other torches throughout the country, forming the crown and cultural halo of our nation”, as stated by Abbot Nicodim in one of his writings. It was a place where icon painters, miniaturists, wood sculptors, and craftsmen for church metalwork were trained and distinguished. The monastery showed care for the elderly and the sick by establishing pharmacies and hospitals.

Among the first miniatures in Romanian territory were written here. The renowned school of grammar⁶⁷ and calligraphy was established, led by the enlightened monk Gavriil Uric, the author of the Tetraevangelion written in 1429, which is now in the Bodleian Library at Oxford. Through his school and his successors, Ghervasie, Teodor Mărișescul, and many other unknown monks, the creation of the famous Neamț Library became possible.

The scholarly activity carried out here, favored both by the monastery's strong material base and the growing need for religious books, contributed to the flourishing of culture in the Moldavian state during its consolidation period⁶⁸. The multiplication of Neamț Monastery's material assets aimed to provide a livelihood⁶⁹ for the large number of monks who lived there, as well as to carry out all scholarly activities that undoubtedly required significant income⁷⁰. The literary notes and mentions about the Neamț Lavra, along with the princely and episcopal books, related to the religious and cultural work of its inhabitants, invite a thorough understanding of the monument and its residents' activities⁷¹.

The first subchapter highlights the missionary role that Neamț Monastery had and continued during the period of interest. The writing of books and brochures, translation of theological and moral works carried out here, especially after the modernization of the monastery's printing press in 1924, restored the monastic community at Neamț to one of the most powerful and vibrant centers of cultural-religious activity.

We cannot overlook the relationships that the Neamț community had with monasteries and theological institutions outside the country. From Neamț, religious and cult books spread both within the country and beyond its borders. Numerous monks, some mentioned in the

⁶⁷ Ioanichie Bălan, *Cuviosul Gavriil Uric – cel dintâi dascăl, caligraf și scriitor de opere filocalice din Moldova*, <https://doxologia.ro/pateric/cuviosul-gavriil-uric-cel-dintai-dascal-caligraf-scriitor-de-opere-filocalice-din-moldova>, (accesat la 15.03.2023).

⁶⁸ Constantin Prisnea, *Mănăstirea Neamț*, București, Editura „Meridiane”, 1964, p. 171.

⁶⁹ În anul 1937, profesorul universitar I. D. Ștefănescu a ținut o conferință la Iași cu titlul *Instituția monahismului*, în care, după un calcul făcut după numele celor trecuți la Domnul de la întemeierea Mănăstirii Neamț până în 1937, ar fi fost 36.000 de nume. I. D. Ștefănescu, *Instituția Monahismului*, Mănăstirea Neamț, 1937, p. 4.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 291.

⁷¹ *Ibidem*, p. 291.

subchapter Neamț Monastery and Its Connections with Monasteries Abroad, made known Orthodoxy from these lands, as well as Romanian culture and religious traditions.

For any monastic community, culture has always been closely linked to philanthropy and social assistance. Neamț Monastery, through its abbots, fulfilled the typical acts of the compassionate Samaritan. The attention directed towards the suffering, the sick, and the lonely was consistently its primary concern. The two hospitals maintained by the Neamț community, one within the monastery and the other in Târgu Neamț, alleviated suffering and brought healing to many who were brought there. The monastery's pharmacy provided essential medications for both the monks of Neamț and the patients in nearby towns and parishes⁷².

The history of education, Romanian education, as well as culture, literature, and mentalities, owes much to religious life. Neamț Monastery established itself as one of the oldest schools in Moldova, primarily teaching church hymns, which constituted a fundamental part of the theological, cultural, literary, historical, artistic, and aesthetic training for future psalmists. The psalmists of monasteries and churches were not only representative in the musical domain but also exponents of literature. Figures like Grigore Țamblac, Filothei sin Agăi Jipei, or Macarie were prominent representatives of theological literature.

A notable comparison made by some researchers regarding the cultural role of this monastery during the time of Ștefan cel Mare likened it to modern institutions: „Neamț Monastery could be assigned the title of a faculty of letters. Perhaps this is too much to say because documents supporting this are lacking. Nevertheless, it fully deserves this glory not only through the works it has created but also through the artists it has nurtured in its workshops, a veritable school with an organized systematic educational process”⁷³.

⁷² *Înțeleptul Monah Iov Burlacu – o viață cu nădejde și o moarte plină de pace*, <https://neamt.mmb.ro/inteleptul-monah-iov-burlacu-o-viata-cu-nadejde-si-o-moarte-plina-de-pace>, accesat la 23.10.2023.

⁷³ Claudiu Paradais, *Comori ale spiritualității românești la Putna*, Iași, Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, 1988, p. 4.

CHAPTER 4

EDUCATION

This chapter was dedicated to the educational institutions within Neamț Monastery during the period from 1918 to 1940.

In the first subchapter, as an introduction, we briefly outlined the contributions of the monks to the development of education and culture in Neamț Monastery, emphasizing the era of Paisie Velicicovschi, who revitalized the monastic life in Romania, Ukraine, and Russia.

The second and third subchapters highlight the achievements of theological education at Neamț during the interwar period, based on discovered manuscripts and documents housed in the referenced archives. An unusual aspect for a monastery was the conduct of military school courses here, even though for a relatively short time.

The seven abbots who directed the monastery's life during the interwar period tirelessly struggled for the reestablishment and successful operation of the theological schools they shepherded, regardless of their various roles over time. Among them, Nicodim Munteanu stood out, proving to be an inspired school administrator, contributing to curriculum development, and even publishing textbooks for students. The last subchapter sheds light on the biographies of directors and teachers who worked in the monastery's schools, revealing previously undiscovered information. I had the pleasant surprise of examining sealed files that hadn't been opened since before 1940, aiming to uncover details about educators mentioned in other studies. Unfortunately, I couldn't access their biographies, but hopefully, future researchers will reveal more about their teaching activities within Neamț Monastery's historical walls.

I extend warm thanks to all who assisted in completing this work, facilitating access to the Archives of the Romanian Patriarchate, the Archive of the Holy Synod of the Romanian Orthodox Church in Bucharest, the Archive of the Metropolis of Moldavia and Bucovina, the "Mihai Eminescu" Central University Library in Iași, the Archives of Neamț and Secu Monasteries, the Neamț County Directorate of the National Archives, and the "GT Kirileanu" County Library in Piatra Neamț.

Gratitude is also due to Professor Florin Pintescu, Dean of the Faculty of History and Geography at "Ștefan cel Mare" University in Suceava, the coordinator of this work, whose evident willingness, openness, support, and rigorous approach made this endeavor possible from inception to completion.

CONCLUSIONS

The primary objective of identifying key aspects of monastic life in Neamț Monastery, compared to studies undertaken in the interwar period and those before and after the two world wars by the mentioned authors in the bibliography, has been pursued through this work. It should be noted that this work is subject to improvement. By examining references from previous works and information found in the archives mentioned as primary sources, several elements, whether novel or rarely discussed, were highlighted. Despite the information gathered, there is no claim to have fully covered the period of interest. The groundwork initiated in this study can be enriched with new and varied additions and interpretations regarding the ancient monastic settlement at Neamț Monastery.

Several conclusions can be drawn from the research conducted for this work:

1. Confirming the working hypothesis, it is evident that the flame of vigil lit at Neamț Monastery by Stephen the Great, where he erected the largest Orthodox worship edifice in medieval Moldova, has never extinguished until today.

2. The diligence of the abbots and monks of Neamț during the interwar period was hampered by material deficiencies. The secularization of 1859 marked a significant blow, and promises from the State proved futile. Legal disputes and processes ensued, leading to the monastery's deprivation of its lands and gardens near the monastic walls.

3. Neamț Monastery faced substantial dispossession of its agricultural and forested lands, not only after the secularization of 1859 but also due to the confiscation of its forests, resulting in lengthy conflicts with the State.

4. After World War I, another significant deprivation occurred as 150 hectares of pastureland were expropriated based on Decree-Law No. 3697 of 1918, intended for communal pastures. The agrarian reforms of 1918 and 1921 provided further grounds for the expropriation of the monastery's lands.

5. Summarizing the situation, it is evident that from the mid-19th century until 1935, Neamț and Secu Monasteries experienced significant dispossession of agricultural and forested lands.

6. The most challenging moment was in 1920 when, after another expropriation process, the monastery was left with only 422 hectares from the area it had since the 1859 decree.

7. The persistent defense of the monastery's rights over its land can be attributed to the fact that the cultivation of the land, along with income from leasing, wine sales, and timber, provided clothing and daily sustenance for the monks and pilgrims. Additionally, the monastery supported the hospital in Târgu Neamț, cared for the sick, and provided material and financial support for the approximately 100 monks studying in the monastic seminary⁷⁴.

As a result of numerous petitions submitted by the monastery, especially by Bishop Nicodim, in 1935, the monastery's rights over the lands (though not in their entirety) within its precinct were restored. Looking back at the fluctuations in the recognized privileges over the strip of land surrounding the ancient monastic settlement at Neamț, it becomes apparent that it took the monastery 76 years⁷⁵ to regain them. However, this victory was short-lived, as it

⁷⁴ AMN, dosar 15/1948, p. 21.

⁷⁵ Mihai Șurubaru, *Istoricul vetrei înconjurătoare...*, p. 131.

lost these rights entirely after the establishment of the communist regime.

Special attention was devoted to maintaining all the buildings, annexes of the monastery, and sketes. Abbots, as well as hegumens, carried out extensive repairs. Starting in 1925, repairs were made to the great tower of the monastery, the Stephen's Church, the kitchen, the refectory (see Annex 26), and the seminar building. At least for the Church of the Ascension, repair works were overseen by specialists such as architects G. Sterian and Șt. Balș. The works were planned and executed by a commission from the Historical Monuments of Romania. Unfortunately, due to financial constraints, restoration works on the church were interrupted in 1934 and resumed and completed only after 1960.

Repairs were also conducted on other churches and chapels, including St. George, St. John the Theologian, the Annunciation, and the Dormition. Extensive repairs were undertaken on the building housing the printing press. The seminar building, destroyed by a devastating fire in 1938, was rebuilt from its ashes in just two years. All these efforts reflect the stewardship spirit of the abbots during this period. It is evident that there were good and fruitful relations between the monastery's leadership and the members of the Spiritual and Economic Council. Every aspect of life in the lavra was carefully considered, seeking viable solutions and managing available resources judiciously. To maintain all aspects within the lavra with discernment, striving to fulfill everything necessary for good order, represented a guiding principle.

The spiritual life of the monks at Neamț Monastery, in the early and first half of the 20th century, followed the same rhythm of daily prayer and obedience, established over the centuries. The ascetic lifestyle influenced by the Venerable Paisie Velicovschi (1722-1794) persisted during the interwar period and continues to manifest itself today. Among the thousands of monks who lived here and those who spread throughout the entire Romanian land, they conveyed this current of spiritual renewal in monastic life, seeking spiritual improvement, and engaging in missionary and cultural activities in all monasteries and sketes in the Romanian territories⁷⁶.

Throughout its existence, Neamț Monastery has not only engaged in activities specific to monastic life but has also radiated Christian love by caring for the formation, cultivation, and well-being of the spiritual and physical health of the faithful. This center of Romanian spirituality and culture continued⁷⁷, amid the conditions of the interwar period, to remain a cultural focal point and an important scholarly center⁷⁸.

Neamț Monastery paid close attention to and addressed everything related to the sectarian phenomenon and anti-religious currents that proliferated throughout the country⁷⁹, especially after World War I. The most important mission against this scourge was the writing and printing of books, magazines, and brochures, through which improved monks strengthened Orthodox teachings, providing explanations for all religious challenges. Every year, after 1922, at least 4-5 instructional books were published, supporting the missionary activities undertaken by the Orthodox Church through its dioceses, monasteries, and parishes.

⁷⁶ Chesarie Cheorghescu, *op. cit.*, p. 69.

⁷⁷ Nestor Vornicescu, *op. cit.*, p. 86.

⁷⁸ Ioan Ivan, Scarlat Porcescu, *op. cit.*, p. 82.

⁷⁹ Petru Godescu, *op. cit.*, pp. 49-53.

Serving as a religious and national cultural institution in the midst of the Romanian people, Neamț Monastery continued its printing activity with new machines and presses. After 1924, hundreds of books were printed, fulfilling its cultural and missionary role as established by its founders and predecessors. The numerous copies preserved in the Neamț Monastery library, the multitude of copies distributed beyond the country's borders in various Orthodox spaces, and the rich correspondence of the abbots with authorities and various individuals are living proof of the intense cultural activities taking place in the Neamț lavra.

For Neamț Monastery, the social dimension was an integral part of its existence. The guesthouse, represented by the infirmary and hospice within the monastery, as well as the hospital built and maintained by the lavra in Târgu Neamț, cared for hundreds of patients and mentally ill individuals. The monastery pharmacy played a significant role in the healing of the patients admitted here.

The Neamț Monastery supported the Romanian armed forces, not only with material aid but especially by allocating houses and spaces within the monastery fortress for organizing hospitals for the wounded. Like other monasteries and parishes, the monks from Neamț organized collections, fulfilling their duty as good Samaritans during those times of severe trials, always demonstrating human solidarity. Moreover, there was an openness to accommodate the logistics of the School of Artillery on the monastery grounds at the end of 1918.

During the interwar period, all the abbots demonstrated the desire and commitment to reestablish the seminary and support existing schools. Ensuring that every monk or brother in the monastery had an education was a priority. Despite the material difficulties that followed World War I, the monastery managed to support and develop the work of monks in various trades such as typographers, bookbinders, iconographers, sculptors, tailors, masons, blacksmiths, cobblers, etc., dedicated to the mission of the Orthodox Church.

Material shortages during the interwar period did not prevent the monastery from having an educational institution. The school at Neamț Monastery, even under its various names during the relevant period, could be considered among the first five theology schools in the country. All the abbots of Neamț Monastery were teachers and even directors, aiming for the students to develop a love for learning. Among them, Nicodim Munteanu was the most fervent abbot and supporter of the Monastic Seminary of Neamț, especially as he envisioned the reconstruction of its building after the 1938 fire, akin to an academic edifice.

By bringing back the surrounding land to the territories that belonged to Neamț Monastery, after numerous efforts with the State and the King, the material and financial support necessary for the proper functioning of the formative and moralizing process offered to young people by the existing theological school was facilitated.

We consider that Neamț Monastery, during the period between the two World Wars, remained a true flame of religious life and Romanian culture. The monastic community proved to be a living example of steadfastness in tumultuous times, preserving with sanctity the Orthodox and Romanian spirit of its predecessors. Through the remarkably fruitful activity of the schools within the Neamț Monastery premises, individuals with high moral and intellectual training were formed, contributing to the development of education and national culture.

As a concise conclusion, we mention that all the research hypotheses stated in the Introduction of this thesis have been fully confirmed by the investigations conducted within this thesis. Thus, we have the following synthetic situation:

1. The oldest monastery in Moldova (1407) continues to be an important monastery in Greater Romania.
2. The situation of its properties worsened after the official separation from Secu Monastery (1909) and continued to deteriorate during the interwar period but gradually improved between 1935-1940.
3. The cultural activities of the Neamț Monastery experienced a moment of flourishing during the interwar period.
4. Education at the Neamț Monastery followed the Paisian traditions, diversified them, and opened up to cooperation with the world and secular teachers.

SELECTIVE BIBLIOGRAFY

Sources

I.1. Documentary sources

I. 1. a. Unpublished documentary sources

10. AAB, dosar 166/1930.
11. ANIC, Fond Ministerul Afacerilor Externe – Acte civile, dosarele 26/1929-1933, 11/1934, 17/1935, 23/1937, 17/1939, 18/1939.
12. ACNSAS, Dosar individual nr. 267 privind pe Laiu Eugen, 1957; Dosarul nr. 260080, Dumitriu Mihail; Laiu Eugen și alții, Dosar 174400, 1969.
13. AMN, *Actele Schitului Vovidenia, 1938; Condica pentru procese verbale și hotărârile Consiliului spiritual și economic, 1910-1932*; Dosar 242/1877-1902 – *Dosarul relativ la înființarea școlii de cântări bisericești 1877-1902*; Dosarele 285/1900, 34/1910, 10/1912, 25/1919, 9/1926, 9/1934, 9/1945, 15/1948; Dosar 5/1927 – *Seminarul Monahal de la Neamț; Registru pentru procese verbale și hotărârile luate de Consiliul Economic și de Comitet pe anii 1932-1938-1945 și 1946-1950; Registru pentru Procese Verbale ale Comitetului de Administrație 1935-1936*; Dosar 10/1925 – *Seminarul Monahal de la Mănăstirea Neamț*.
14. AMMB, fonduri și dosare. Dosar 9/1933 – *Administrația Mănăstirii Neamț*; Dosar 144/1939, *Alegerea I. P. S. Mitropolit Nicodim al Moldovei ca Patriarh al României și desemnarea P. S. Vicar Valerie ca Locotenent de Arhiepiscop la Iași și Lt. Episcop la Huși*; Dosar 123/1935 – *Alegerea și instalarea I.P.S.S. Nicodem ca Arhiepiscop și Mitropolit al Moldovei*; Dosar 116/1909; *Acte Nicodem Băcăoanu, Episcop vicar al Romanului; Administrația Mănăstirii Neamț*, dosarele 9/1928, 9/1930, 9/1931, 9/1932, 9/1937; *Cererile și autorizațiile date persoanelor particulare de a sta în sezonul de vară pentru recreare în M-rile Eparhiei*, dosar 111/1938; *Consistoriul spiritual mitropolitan*, dosar 9/1925; *Corespondența personală a I. P. S. Mitropolit Nicodim*, dosar 66/1939, 1939; *Corespondența cu așezământul Rusovici și Biserica Sf. Ioan Botezătorul din Iași*, dosar 7/1940, 1940; *Corespondențe cu Ministerul Cultelor și alte ministere*, dosar 3/1938, nepaginat; *Decesele preoților de mir și monahal*, dosar 22/1938; *Demisiile preoților, scoateri la pensie și cărți canonice*, dosar 21/1928; *Duhovnicii și ranguri bisericești*, dosar 45/1927; *Evghenie Ungureanu arhimandrit, numit preot la Canada (America de Nord)*, dosar 35/1903; *Editarea calendarelor pe 1936, 1937, 1938 și 1940*, dosar 69/1939; *Evghenie Ungureanu arhimandrit și protosinghelul Benedict Iliescu numiți preoți la Canada (America de Nord)*, dosar 32/1906; *Hirotonia monahilor în preoți și diaconi*, dosar 34/1911; *Înscrierea monahilor în statele de întreținere*, dosar 24/1939; *Înscrierea în statele plată a personalului monahal și permutarea lor*, dosarele 24/1932, 24/1935; *Lucrările privitoare la îndreptarea calendarului și sărbătoarea Sfințelor Paști în anul 1929*, dosar 35/1928; *Mănăstirea Neamț pentru administrație*, dosar 9/1924, dosar 18/1921-1922; *Monastirea Chițcani din Basarabia dependinte de M-rea Neamț*, dosar 63/1903; *Numiri de stareți la mănăstiri*, dosar 32/1924; *Numiri de stareți și membrii Consiliilor economice la Mănăstiri*, dosar 35/1925; *Prea Cuviosul Arhimandrit Nicodim Munteanu pentru hirotonie întru arhieru*, dosar 90/1909; *Prelungirea liniei ferate de la Pașcani la Tg. Neamț-Pipirig-Valea Largului-Bistricioara-Borsec spre Toplița*, dosar 117/1939; *Recunoașterea în state a personalului monahal*, dosar 24/1926; *Registru de evidență al personalului monahal*; *Relativ la administrația Mănăstirii Neamț*, dosarele 10/1925, 9/1926; *Relativ la Mănăstirea Neamț pentru administrație*, dosar 9/1923; *Relativ la: Stareții, Economii și membrii consiliului pentru numiri și demisii; Ridicarea la rangul de arhieru a P. C. arhimandrit mitrofor Valerie Moglan - vicarul Sf. Mitropolii a Moldovei*, dosar 101/1938; *Scutirea de armată a seminariștilor, a clericilor de mir și a monahilor*, dosarul 18-23/1915; *Stareți, superiori și membrii consiliilor economice*, dosar 54/1935;

Stareți și superiori de la mănăstiri și schituri, dosar 54/1936; *Stareți, Economi și membrii consiliului economic pentru numiri și demisii*, Dosar 32/1924, 272/1924; *Tipografia din Mănăstirea Neamț*, dosar 103/1923; colecția de dosare pentru călugărie.

15. AMS, *Corespondență cu Sfânta Mănăstire Neamțu, aprobări și cereri, trecere și scoatere din statele de întreținere a Mănăstirii*, Dosar 5/1936; *Corespondență cu Sf. Mitropolie Iași*, dosarele 1/1918, 1/1924, 2/1926, 6/1937, 6/1950, 13/1950; *Corespondență cu Comitetul de Administrație a Sfintei Mănăstiri Neamțu-Secu*, dosar 3/1935; *Gestiune/Condică la expediție*, dosar 18-20/1928; *Dosar special cu procese-verbale cu instalarea stareților din anul 1925 până în recent - 1934*, nepaginat; *Cu Sfânta Mitropolie chestiuni de administrație*, dosarele 3/1931, 3/1935; *Registru intrare 1914-1918*.
16. APBOR, Fond Mănăstirea Neamț, dosarele 4/1925, 1/1935.
17. ASSBOR, Dosarele 320/1931, 24/1937; Fond Învățământ teologic, Dosar 19/1927.
18. SJNAN NEAMȚ, Colecția de fotografii Institutur N. Teodorescu, Inventar nr. 92; Fond Mănăstirea Neamț; Fond Revizorul școlar Neamț.

I.1. b. Unpublished narrative sources

4. Bălan, Ioanichie, *Monografia Sf. Mănăstiri Sihăstria 1655-1955*, manuscris aflat în arhiva mănăstirii Sihăstria.
5. Iacoboaia, Monahul Glicherie, *Manuscrisul românesc nr. 17, Schitul Icoana nouă*, Biblioteca Mănăstirii Neamț.
6. *Manuscrisul nr. 180 - Condica averilor M. Neamț-Secu*, Biblioteca Mănăstirii Neamț, 1843.

I.1.c. Published documentary sources

1. „Buletinul Oficial a Moldovei”, nr. 47, anul XXVII, Iași, 11 iunie 1859.
13. Clit, Costin, *Corespondența Mitropoliei Moldovei cu stareții Mănăstirii Neamțului și Secului*, în „Cadențe peste timp”, anul V, nr. 2 (10), Huși, 2017
14. Idem, *Documente privind istoria Mănăstirilor Secu și Neamț*, în „Prutul”, serie nouă, anul IV (XIII), nr. 2 (54), 2014.
15. Idem, *Documente privind istoria Mănăstirilor Secu și Neamț (II)*, în „Prutul”, serie nouă, anul V (XIV), nr. 1 (55), 2014.
16. Idem, *Documente privind istoria Mănăstirilor Secu și Neamț (III)*, în „Prutul”, serie nouă, anul V (XIV), nr. 2, 2015.
17. Cihodaru, Constantin; Caproșu, Ion; Șimanschi, Leon, *Documenta Romaniae Historica*, vol. I, seria A, Moldova, București, 1975.
18. Fecioru, D., *Un catalog vechi de manuscrise și de cărți al bibliotecii mănăstirii Neamțului*, în BOR, nr. 7-8, 1941.
19. Lapedatu, Al., *Noi documente cu privire la forma acoperămintelor Vechilor biserici moldovene*, în BMI, vol. VII, 1914.
20. Muntean, Vasile V., *Istoria Bisericii Românești (vol. II: din 1716 până azi)*, Editura „Marineasa”, Timișoara, 2010.
21. Nicodim, Episcopul, *Memoriu asupra drepturilor monastirilor Neamțul și Secu, la folosirea moșiei dimprejurul lor, numită „vatra monastirii”, pe temeiul documentelor anexate la urmă, cum și a stăpânirii de fapt*, Tipografia Mănăstirii Neamț, 1933.
22. Patriarhia Română, *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 2008.
23. Statutul Bisericii Ortodoxe din Moldova (Mitropolia Moldovei - Patriarhia Moscovei) http://teologie.net/data/pdf/statut_bom.pdf.
24. *Statutul Bisericii Ortodoxe Ruse corectat și completat acceptat de Consiliul Jubiliar Consacrat Episcopilor în anul 2000.*, <http://www.patriarhia.ru/db/document/133114>

I.2. Published narrative sources

18. Anania, Valeriu, *Memorii*, Iași, Editura Polirom, 2008.
19. Bunescu, Gheorghe (coordonator), Albu Gabriel, Stan Emil, Stanciu Filip, Stănescu Cătălina Ulrich, *Antologia legilor învățământului din România*, ediția a doua revăzută și adăugită, București, Institutul de Științe ale Educației, 2004.
20. Bălan, Ioanichie, *Vetre de sihăstrie românească - secolele IV-XX*, ediția a II-a, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.
21. Idem, *Patericul Românesc*, Editura „Mănăstirea Sihăstria”, 2011.
22. Idem, *Patericul Mănăstirilor Nemțene*, ediția a II-a, Iași, Editura Doxologia, 2016.
23. Cantemir, Dimitrie, *Descrierea Moldovei*, Editura Minerva, 1976.
24. *Carta statutară a Sfântului Munte Athos*, traducere din limba greacă de Caliope Papacioc, ed. Sfântei Chinotite a Sfântului Munte Athos, ediția a III-a, 1979.
25. *Codul general al României (Codurile, legile și regulamentele în vigoare) 1856-1936*, vol. XXIII, *Legi și regulamente cuprinzând întreaga legislațiune a anului 1935*, București, Imprimeria Centrală, 1936.
26. *Decretul organic pentru purtarea schimei monahicești, din 6 decembrie 1864*, <https://lege5.ro/Gratuit/g42dkojx/statutul-nr-4593-1949-pentru-organizarea-si-functionarea-bisericii-ortodoxe-romane>.
27. *Legea nr. 721 din 19 iulie 1917*, Portal legislativ, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/50666>.
28. *Legea și Statutul pentru organizarea Bisericii Ortodoxe Române din 6 mai 1925*, Ioan-Vasile Leb, Gabriel-Viorel Gârdan, Marius Eppel, Emilian-Iustinian Roman, Mircea-Gheorghe Abrudan, *Instituții Ecleziastice Ortodoxe. Izvoare legislative bisericesti și laice (sec. XVIII-XX)*, vol. 2, Editura „Doxologia”, Iași, 2022.
29. Niță, Cosmin, *Istoria schitului Sihăstria Secului a arhimandritului Andronic Popovici*, în „Buletin Informativ al Simpozionului Național Rolul Mănăstirii Secu în viața religioasă a Țării Moldovei”, nr. V, Piatra Neamț, Editura Cetatea Doamnei.
30. Patriarhia Română, *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 2008.
31. *Regulamentul pentru disciplina monahală, din 19 iunie 1873*, Ioan-Vasile Leb, Gabriel-Viorel Gârdan, Marius Eppel, Emilian-Iustinian Roman, Mircea-Gheorghe Abrudan, *Instituții Ecleziastice Ortodoxe. Izvoare legislative bisericesti și laice (sec. XVIII-XX)*, vol. 2, Editura „Doxologia”, Iași, 2022.
32. *Statutul Bisericii Ortodoxe Ruse corectat și completat acceptat de Consiliul Jubiliar Consacrat Episcopilor în anul 2000.*, <http://www.patriarchia.ru/db/document/133114/>.
33. Statutul Bisericii Ortodoxe din Moldova (Mitropolia Moldovei - Patriarhia Moscovei) http://teologie.net/data/pdf/statut_bom.pdf
34. Udișteanu, Dionisie, *O viață ca oricare alta*, Colecție recuperată, îngrijită și editată de Mircea Motrici, Suceava, Editura Mușatinii, 2004.

VI. Press and periodicals

19. Revista „Altarul Banatului”, 2012.
20. „Adevărul”, Chișinău, 1923.
21. Analele Liceului „Vasile Conta”, Tg. Neamț, 2019.
22. Analele Științifice ale Universității Al. I. Cuza, Iași, 2001.
23. Ziarul „Apostolul”, Piatra Neamț, 2015
24. Revista „Biserica Ortodoxă Română”, București, 1921-1924, 1926, 1927, 1929-1932, 1940, 1945, 1957, 1967, 1968, 2001.
25. Revista „Candela” - revista Mitropoliei Bucovinei, Cernăuți, 1926.

26. „Călăuză ortodoxă”, revista oficială a Arhiepiscopiei Dunării de Jos, 1940.
27. „Foaie Ortodoxă”, Cernăuți, 1939.
28. „Glasul Monahilor”, București, 1925, 1927, 1928.
29. „Mitropolia Moldovei”, revista oficială a Mitropoliei Moldovei, Iași, 1929-1931, 1933-1939, 1943.
30. „Mitropolia Olteniei”, revista oficială a Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1969, 1970, 1985.
31. „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, revista oficială Mitropolia Moldovei și Sucevei, Iași, 1962, 1963, 1967, 1974, 1978, 1984, 1990.
32. „Monitorul Oficial”, nr. 82, 17 iulie 1921.
33. Revista „Misionarul”, Chișinău, 1931, 1935.
34. Revista „Ortodoxia”, București, 1953
35. Revista „Teologie și Viață”, Iași, 1994.
36. Revista „Viața Monahală”, 1933.

VII. General Works

184. *** *Istoria Românilor, România întregită (1918-1940)*, coordinated by Ioan Scurtu, vol. VIII, Editura Enciclopedică, București, 2003.
185. Adam, Sergiu, *Un pridvor al raiului. Mănăstirea Sihăstria*, vol. coord. arhim. Petru Balan, ed. a II-a, Editura „Mănăstirea Sihăstria”, București, 2018.
186. Adamescu, Gheorghe, *Istoria seminarului „Veniamin”*, București, 1904.
187. *Adoptarea calendarului gregorian*, în *Enciclopedia României*, http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Adoptarea_calendarului_gregorian#Calendarul_julian_.C5.9Fi_calendarul_gregorian.
188. *Administratorul fundației Rusovici*, în MM, nr. 4, 1930.
189. Aioanei, Timotei, *Așezămintele românești din Țara Sfântă*, București, Editura Basilica, 2016.
190. (Argeșeanul), Episcopul Calinic, *Biserica Neamului în pumnii tiranului (1945-1947)*, Curtea de Argeș, Editura Dacopress, 2006.
191. Baci, Gheorghe, *Schitul Orgoieștii noi*, Iași, Editura Pamfilus, 2011.
192. Balș, G., *Bisericile lui Ștefan cel Mare*, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, 1926.
193. Bălan, Ioanichie, *Cuviosul Gavriil Uric – cel dintâi dascăl, caligraf și scriitor de opere filocalice din Moldova*, <https://doxologia.ro/pateric/cuviosul-gavriil-uric-cel-dintai-dascal-caligraf-scriitor-de-opere-filocalice-din-moldova>.
194. Bălinișteanu, Otilia, *Schitul de la Căpușneni al boieroaicei Safta Bogdan*, în ziarul „Lumina”, <https://ziarullumina.ro/societate/reportaj/schitul-de-la-capusneni-al-boieroaicei-safta-bogdan-111011.html>.
195. Berechet, ȘT., *Situația Bisericii și a Mănăstirilor din Moldova*, în BOR, nr. 1, ianuarie, 1924.
196. Berechet, Șt., *Cronica bisericească. Faptele din viața noastră românească sunt cunoscute și de Biserica sârbească*, în BOR, nr. 4, 1924.
197. *Biserica Ortodoxă Română și problema Sfântului Munte Athos*, în „Ortodoxia” nr. 1-2, 1953.
198. Bobulescu, C., *Pocrovul*, Craiova, 1943.
199. Idem, *Sihăstriile nemțene Secu și Sihla*, în „Anuarul Liceului Petru Rareș din Piatra Neamț, 1936-1940”, Tipografia „Gheorghe Asachi”, Piatra Neamț, 1942.
200. Bogdan, Radu-Cosmin, *Edițiile românești ale Anastasimatarului*, în „Altarul Banatului” nr. 10-12, 2012.
201. Bonteanu, Arhim. Theodosie, *Dreptul și proprietatea Mănăstirilor noastre*, în VM, vol. I, nr. 3, 1933.
202. Bonteanu, Theodosie, *Istorisirea unei călătorii în Muntele Athos*, Tipografia Sf. Monastiri Neamțu, 1930.

203. Broanăr, Erich-Mihail; Lăcătușu, Ioan; Pârvu, Sebastian, *Monahi și monahii din Arcul Intracarpatic*, 2019, <https://mesageruldecovasna.ro/pastori-sufletesti-ai-sfintelor-altare-din-eparhia-covasnei-si-harghitei-xxix/>.
204. Căciulă, Olimp N., *Ctitor de viață monahală nouă*, în BOR, nr. 11-12, 1945.
205. Călugăreanu, M., *Adventismul și dreapta credință*, Mănăstirea Neamțu, 1924.
206. Idem, *Adventismul*, Mănăstirea Neamțu, 1923.
207. Cărdan, Gabriel-Viorel, *Episcopia Ortodoxă Română din America - parte a Ortodoxiei americane*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2007.
208. *Centrul de Instruire pentru Infanterie și Vânători de Munte „Constantin Brâncoveanu” Făgăraș*, <https://ciivm.forter.ro/istoric>.
209. Cetverikov, Serghie, *Paisie Starețul Mănăstirii Neamțului*, Mănăstirea Neamț, 1933.
210. Gheorghescu, Chesarie, *Monahismul ortodox în România*, în „MMS” nr. 5-6, 1990.
211. *Cincău, Zastavna*, în Wikipedia, Enciclopedia liberă, https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Ion_Creangă,_Neamț.
212. Cîndrea, Iuliana, *Femeile Stiliste în documentele de arhivă*, 1, 2019 în <http://hiddengalleries.eu/output/femeile-stiliste-in-documentele-de-arhiva-stilist-women-in-archival-documents/>.
213. Ciolan, Macarie, *Mănăstirea Secu*, Iași, 1987.
214. (Ciubotea), Daniel, *Vocație și destin filocalic la români*, în *Românii și reînnoirea isihastă*, Iași, Editura Trinitas, 1997.
215. Chivu-Duță, Carmen, *Culte din România între prigonire și colaborare*, Iași, Editura Polirom, 2007.
216. *Conflictul dintre Guvernul României și Mănăstirea Neamțului*, Analele Academiei Române Seria II, Tomul XXXII, București, 1910.
217. Constantinescu-Iași, P., *Evoluția stilului moldovenesc*, Iași, 1927.
218. *Coran Arab Român online. SURA 18. Al Kahf (Peștera)*, <https://sites.google.com/site/coranarabromanonline/sura-18-al-kahf-pestera>.
219. Corneanu, Ioan; Moiş, Vasile; Petran, Anca Violeta; Onesc, Anca Cristina, *Reformele agrare din România*, în „DacoRomânia”, https://www.dacoromania-alba.ro/nr44/reformele_agrare.htm.
220. Cozărescu, Epifanie, *Bolnița mănăstirii Precista din Roman, precursora a spitalului actual*, în MO, nr. 11-12, 1969.
221. Crainic, Nichifor, *Dușmanii monahismului*, în „Glasul Monahilor”, nr. 133, 1928.
222. Idem, *Mitropolitul Pimen, blamat*, în „Glasul Monahilor”, nr. 147, 4 noiembrie 1928.
223. Crăciunaș, Pr. Irineu, *Episcopul Pahomie al Romanului*, în MMS, nr. 9-12, 1959.
224. Daniel, Patriarhul României, *Credința și Educația principalele lumini ale vieții*, București, Editura Basilica, 2019.
225. Dincă, Arhiereu Atanasie, *Prinos*, București, 1946.
226. *Dispozițiuni la primirea în călugărie*, în MM, nr. 4, Iași, 1933.
227. Drăguț, Vasile; Nicolescu, Corina, *Monumente istorice bisericesti din Mitropolia Moldovei și Sucevei*, în MMS, 1974.
228. Dron, C., *Ședința festivă de la Iași a Sfântului Sinod în amintirea Soborului de la Niceea (325) și inaugurarea Palatului Justiției*, Tipografia Sf. Monastiri Neamțu, 1926.
229. Elian, Alexandru, *Moldova și Bizanțul în secolul al XV-lea*, București, 1964.
230. Erhan, Vasile, *Mănăstiri și biserici din orașul Iași și împrejurimi*, Iași, Editura Tehnopress, 2003.
231. Fală, Porfirie, *Steagul*, Tiparnița Sfintei Mănăstiri Neamțu, 1925.
232. Florian, Neculai, *Comuna Vânători-Neamț, file de monografie*, Piatra Neamț, Editura C. M. Imago, 2016.

233. Idem, *Profesorul Gheorghe Tomulescu*, în <http://www.slineamt.ro/apostolul/lectia-de-istorie/profesorul-gheorghe-tomulescu/>.
234. *Forul de judecată al călugărilor*, în MM, nr. 10, 1934.
235. Gheorghiu, Const. D., *Locuri istorice*, vol. I, Piatra Neamț, Editura Mathilde & C. D. Gheorghiu, 1904.
236. Gheorghiu, E., *Două manuscrise cu conținut farmaco-terapeutic provenite de la bolnița mănăstirii Cernica*, în MO, nr. 1-2, 1970.
237. Gheorghiu, Vasile, *Recensii*, în „Candela”, nr. 12, Iași, 1926.
238. Ghibu, Onisifor, *Rusismul preoțimei basarabene*, în „Adevărul”, nr. 7, 1923.
239. Gonța, Alexandru I., *Domeniile feudale și privilegiile mănăstirilor moldovenești în timpul domniei lui Ștefan cel Mare*, în BOR, nr. 5, 1957.
240. Godescu, Petru, *Fărâme din istoria misionarismului argeșean*, în BOR, nr. 2, 1926.
241. Gonța, Al., *Mitropolitul Anastasie Crimca, fondatorul celui dintâi spital din Moldova*, în MMS, nr. 1-2, 1962.
242. Gonța, V.; Gonța, I., *Un spital de mănăstire la Putna în veacul al XV-lea*, în MMS, nr. 9-10, 1963.
243. Grigore, Const., *Anuarul Seminarului Sf. Nicolae din Râmnicul Vâlci pe anii 1925-1929*, Râmnicul Vâlci, Tiparul Tipografiei Cozia a Sfintei Episcopii a Râmnicului Noului Severin, 1930.
244. Grigorie Botoșăneanu, *Biserica Ortodoxă Română și celelalte confesiuni și secte*, în BOR, nr. 10, 1929.
245. Haralam, Clement, *Petronie - Petru Tănase*, în vol. *Seminarul Teologic Ortodox «Veniamin Costachi» de la Mănăstirea Neamț - studii, memorii, evocări*, ediție îngrijită de Ioan Mihoc, Vasile Păvăleanu și Viorel-Romus Laiu, Iași, 2016.
246. Hetco, Marie, „*O turmă și un păstor*” - *Problema împăcării Bisericii de Răsărit cu Biserica de Apus - de Arhimandrit Teodosie Bonteanu*, 2022, în https://www.crestinortodox.ro/comunitate/group_discussion_view.php?group_id=449&groupopto_pic_id=4906.
247. (Iamandi), (Victor), *Discursul d-lui Victor Iamandi Ministrul Cultelor și Artelor ținut la Congresul Preoților*, în MM, nr. 11, Iași, 1936.
248. Ilarion Băcăoanul, *Egumenii și așezările spitalicești din Mitropolia Moldovei*, în BOR, nr. 5-6, 1940.
249. *În chestia Fundației soților Vasile și Maria Rusovici*, în MM, nr. 5, Iași, 1930.
250. *Înfunțarea colportajului de cărți religioase-morale în eparhie*, în MM, nr. 10, Iași, 1930.
251. Ionescu, Ermil M., *Înzestrarea mănăstirilor*, în BOR, nr. 3-4, aprilie 1940.
252. Ionescu, Violeta, *Ce să crezi și cum să trăiești adică sămburele credinței și moralei creștine*, <https://www.edj.ro/index.php/263-publicatii-2019/%206295-ce-sa-crezi-si-cum-sa-traiesti-adica-samburele-cre-dintei-si-moralei-cres-tine>.
253. Iordăchescu, Valeriu, *Noul Patriarh al României*, în MM, nr. 7-8, 1939.
254. Iorga, N., Balș, G., *Histoire de l'art roumain ancien*, Paris, 1922.
255. Idem, *Mănăstirea Neamțului. Viața călugărească și munca pentru cultură*, ed. a II-a, Editura Tipografiei Mănăstirii Neamțu, 1925.
256. Idem, *Istoria Bisericii Românești și a vieții religioase a românilor*, vol. II, București, Editura Gramar S.A., 1995.
257. Irimia, I., *Dumnezeu este lumină*, în MM, nr. 5, Iași, 1939.
258. Isai, Daniel; Moldovan, Ionel, *Lupta bisericii ortodoxe din Moldova pentru Marea Unire. Rapoartele protopopiatelor din Mitropolia Moldovei și Sucevei (1916-1918)*, Iași, Editura Doxologia, 2018.
259. Lascarov-Moldovanu, Al., *Turburările religioase*, în BOR, nr. 1, 1932.
260. Leu, Grigorie, *În chestia tulburărilor calendaristice*, în MM, nr. 5, Iași, 1931.

261. Maniu, Adrian, *Tălmăcirea Mitropolitului*, în MM, nr. 12, 1937.
262. Manolache, T., *Bibliografia Înalt Prea Sfințitului Nicodim, Patriarhul României*, București, 1947.
263. Manolache, Teodor N., *Cronica internă*, în BOR, nr. 1-3, 1945.
264. Manoliu, Vasile, *Cu privire la presupusa bolniță de la Vodița*, în *Din istoria medicinei românești și universale*, București, 1962.
265. Marin, Firmilian, *Desbaterile congresului clerului ortodox*, în GM, nr. 146, 28 octombrie 1928.
266. Melchisedec, *Cronica Romanului*, vol. II, București, 1875.
267. *Membrii Academiei Române din 1866 până în prezent*, <https://acad.ro/bdar/armembriLit.php?vidT=G>.
268. Mihălcescu, I., *Cronica bisericească*, în BOR, nr. 9, 1922.
269. Millet, Gabriel, *Broderies religieuses de style byzantin*, Paris, 1947.
270. Mitropolia Bisericii Ortodoxe de stil vechi, *Sf. Ierarh Glicherie Mărturisitorul - O viață pentru Hristos*, Râșca, Editura Schimbarea Față, 2012.
271. Moldoveanu, Nicu, *Istoria muzicii bisericești la români*, <https://ro.scribd.com/document/47653529/Istoria-Muzicii-Bisericessti-La-Romani>.
272. Moraru, Alexandru, *Biserica Ortodoxă Română între anii 1885 -2000. Biserică. Națiune. Cultură*, vol. III, Tom. I, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2006.
273. *Mulțămiri publice pentru restaurarea catedralei mitropolitane*, în MM, nr. 5, 1937.
274. (Munteanu), Nicodim, *Mâna lui Dumnezeu în lumea văzută*, Editura Mănăstirii Neamțu, Mănăstirea Neamțu, 1931.
275. (Munteanu), Nicodim, *Mielul lui Dumnezeu*, Editura Episcopiei Buzăului și Vrancei, Buzău, 2004.
276. Muntean, Vasile V., *Istoria Bisericii Românești Românești (vol. II: din 1716 până azi)*, Timișoara, Editura Marineasa, 2010.
277. Nazare, Constantin, *Activitatea preoților de armată în campania din anii 1916-1919*, București, Tipografia Cărilor Bisericești, 1921.
278. *Ne-au arătat o bunăvoință neobișnuită - sesiune ecumenică*, 2020, <https://www.catholica.ro/2020/01/20/sesiune-ecumenica-la-roman-ne-au-aratat-o-bunavointa-neobisnuita/>
279. Negoită, Atanasie, *Locașurile de închinare românești de la Locurile Sfinte*, în „Amvonul”, nr. 12, București, 1941.
280. Negoită, N., *Calendarul*, în MM, nr. 8, 1929.
281. Negruți-Munteanu, Ecaterina, *Moșiile Mănăstirilor din Moldova închinare locurilor sfinte, după o statistică alcătuită la 1848*, în BOR, nr. 7-8, 1967.
282. Nica, Emilian, *Aduceți-vă aminte de înaintașii voștri. Arhiepiscopia Iașilor între anii 1900-1948*, Iași, Editura Doxologia, 2009.
283. Niță, Cosmin, *O descriere a Schitului Sihla din secolul XIX*, Analele Liceului „Vasile Conta” nr. 1, 2019.
284. Nițulescu, P., *Muzica românească de azi*, București, Editura Marvan, 1939.
285. Nonea, C., *Mișcarea sectelor*, în MM, nr. 7-8-9, 1943.
286. Idem, *Chestiunea funcționării Școlii de cântăreți la Mănăstirea Neamț*, în MM, 6, 1937.
287. Nonea, Const., *Referatul secțiunii culturale*, în MM, nr. 9-10, 1939.
288. Idem, *Pe margini de cărți și reviste*, în MM, nr. 11, Iași, 1939.
289. *O hotărâre a Sf. Sinod*, în MM, nr. 1-2, 1934.
290. Onica, Gr., *Renașterea monahismului*, în GM, Anul II, nr. 38, 1925.
291. Oprescu, Corina, *Cronologia orașului Câmpulung Muscel (1300-2006)*, 2016, <https://muscelpedia.ro/aboutus/index.php?pid=9>.

292. Pacu, M. N., *Amintiri bisericești și culturale*, în BOR, nr. 9, 1930.
293. Pahomie cel Mare, *Regulile monahale*, Iași, Editura Credința strămoșească, 1998.
294. Papuc, Costache, *Dascăl pe Valea Ozanei*, Iași, Editura Princeps Edit, 2005.
295. Paradais, Claudiu, *Comori ale spiritualității românești la Putna*, Iași, Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, 1988.
296. Păcurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1981.
297. Plămădeală, Antonie, *Clerici creatori de cultură și spiritualitate încrucișându-se pe malurile Prutului*, în „Telegraful Român”, 16, 1993.
298. Pelin, Valentina, *Paisianismul în contextul cultural și spiritual sud-est și est european (sec. XVIII-XIX)*, ediție îngrijită de Andrei Eșanu și Valentina Eșanu, Chișinău, Editura Pontos, 2014.
299. Petrulescu, Andreea, *Mișcarea stilistă din Basarabia, 1935-1936. Cauze și soluții. Perspective locale*, în „Caietele CNSAS”, anul IX, nr. 1-2 (17-18), București, Editura CNSAS, 2017.
300. Policarp, Episcopul, *Biblia ilustrată*, în MM, nr. 2-3, Iași, 1937.
301. Popescu - Dobrotineanu, Irina; Măldărescu, P., *Bolnița de la mănăstirea Cozia*, în MO, nr. 11-12, 1969.
302. Popescu, Romulus; Popescu, Irina, *Însemnătatea medico-istorică a bolnițelor din județul Vâlcea*, în MO, nr. 11-12, 1969.
303. Popescu-Cilieni, *Învelișurile vechilor noastre biserici*, Craiova, 1945.
304. Porcescu, Pr. Scarlat, *Episcopia Romanului*, Roman, 1984.
305. Porcescu, Scarlat, *Contribuții aduse de slujitori bisericești din Arhiepiscopia Iașilor, în anii 1916-1918, pentru făurirea statului național unitar român*, în MMS, nr. 9-12, 1978.
306. Poștarencu, Dinu; Poștarencu, Maria, *Infiltrarea publicațiilor românești în Basarabia din dreapta Prutului sub dominația țaristă*,
https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Infiltrarea%20publicatiilor%20romanesti%20in%20Basarabia%20din%20dreapta%20Prutului%20sub%20dominatia%20tarista.pdf.
307. Predescu, Iulian, *Aducerea Fecioarei Maria la templul din Ierusalim*, 20 noiembrie 2020,
<https://www.crestinortodox.ro/sarbatori/intrarea-biserica-maicii-domnului/aducerea-fecioarei-maria-templul-ierusalim-155891.html>
308. Pușcașu, Voica, *Actul de ctitorie ca fenomen istoric în Țara Românească și Moldova, în secolele XIV-XVIII*, Iași, 1987.
309. Racoveanu, G., *Carte bisericească la Pavilionul Culturii Românești*, în BOR, nr. 7-8, 1940.
310. *Răspuns la o cârtire*, în MM, nr. 10, Iași, 1929.
311. Roi, Hristina, *Argatul lui moș Procopie*, ed. a II-a, Editura Mănăstirii Neamțu, 1937.
312. Rovența, Haralambie, *Pregătirea clerului în spiritul vremii*, Piatra Neamț, Editura Tipografiei Mănăstirii Neamțu, 1940.
313. Săvescu, D., *Boldurile Bisericii Ortodoxe de Răsărit. Glasul Adevărului. Trâmbița Sfinților Părinți*, Institutul Grafic din Sfânta Monastire Neamțu, 1935.
314. Scriban, I. *Cronica bisericească. Înființarea unei noi mănăstiri peste munți*, în BOR, nr. 2, 1927.
315. Idem, *O luptă care nu poate înceta*, în BOR, nr. 8, 1924.
316. Idem, *Cele mai nouă scrieri împotriva beției*, în BOR, nr. 10, 1924.
317. Idem, *Ogorul unde nu e secetă*, în BOR, nr. 11-12, 1940.
318. Idem, *Știri. Monah neastâmpărat*, în BOR, nr. 2, 1927.
319. Idem, *Cronica bisericească. Cuvântarea I. P. S. Mitropolit Primat D. D. Dr. Miron la deschiderea facultăților de medicină și farmacie din București la 16 oct. 1923*, în BOR, nr. 13, 1923.
320. Idem, *Cărți, reviste, ziare*, în BOR, nr. 15, 1923.
321. Idem, *Bibliografie*, în BOR, nr. 2, 1932.

322. Idem, *Cărți, reviste, ziare*, în BOR, nr. 15, 1923.
323. Idem, *Anul nou la Mitropolia Moldovei*, în BOR, nr. 4, 1923.
324. Idem, *Cronica bisericească. Catedre vacante în învățământul seminarial*, în BOR, nr. 5, 1927.
325. *Seminarul Teologic Ortodox „Sf. Nicolae Râmnicu Vâlcea - scurt istoric*, <https://stovalcea.ro/despre-noi/>.
326. Sergiu, (Arhiepiscop de Vladimir), *Semințe evanghelice pentru Ogorul Domnului - Cuvântări apologetice, adecă apărarea adevărurilor fundamentale ale religiunii creștine ortodoxe*, Mănăstirea Neamțu, Editura Mănăstirii Neamțu, 1932.
327. Sfântul Ioan Iacob de la Neamț-Hozevitul, *Opere complete*, Iași, Editura Doxologia, 2013.
328. *Sfântul Cuvios Ierarh Pahomie de la Gledin*, <https://basilica.ro/sfantul-cuvios-ierarh-pahomie-de-la-gledin/>.
329. Simionescu, A., *Despre ierarhia bisericească*, Mănăstirea Neamțu, 1923.
330. Starețul Dionisie, Duhovnicul de la Sfântul Munte Athos, *Despre monahism și Sfântul Munte Athos*, Vol. 3, București, Editura Familia Ortodoxă, 2023.
331. Suveică, Svetlana, *Basarabia în primul deceniu interbelic (1918-1928). Modernizare prin reforme*, Chișinău, Editura Pontos, 2010.
332. Șalari, Marin, *Mănăstirile și viața monahală din Basarabia (1813-1818)*, Chișinău, 2021.
333. Șerbănescu, Niculae, *Ierarhii plaiurilor oltene în prima sută de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Române (1885, 25 aprilie - 1985)*, în MO, nr. 5-6, 1985.
334. Șesan, Milan, *Încă o mărturie*, în MM, nr. 5, Iași, 1939.
335. Ștefănescu, Alexandru I. D., *Sola Verba - studii de liturgică, muzică și istorie bisericească. Note de critică muzicală*, Mănăstirea Neamțu, Tiparnița Sfintei Mănăstiri Neamțu, 1940.
336. Ștefănescu, I. D., *Instituția Monahismului*, Mănăstirea Neamț, 1937, p. 4.
337. Idem, *L'évolution de la peinture religieuse en Bucovine et en Moldavie*, Paris, 1928.
338. Idem, *L'évolution de la peinture religieuse en Bucovine et en Moldavie. Nouvelles recherches*, Paris, 1929.
339. *Școala Patriarhală din Sion*, <https://en.jerusalem-patriarchate.info/patriarchate-2/the-patriarchal-school-of-sion/>.
340. Șurubaru, Dr. Mihai, *Proprietatea funciară din ținutul Neamț în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, Piatra Neamț, Editura Constantin Mătasă, 2006.
341. Teodoriu, Hagiu M. H., *Canonicitatea îndreptării calendarului și rătăcirile răzvrătiților*, Mănăstirea Neamțu, 1933.
342. *Teodosie Atanasiu*, în „Creștinism ortodox - Cea mai mare comunitate ortodoxă din lume”, <https://www.crestinortodox.ro/dictionarul-teologilor-romani/teodosie-atanasiu-84706.html>.
343. Tolstoi, L. N., *Sonata Kreuzer și alte povestiri*, București, Editura Minerva, 1971.
344. Tomescu, Constantin. N., *Jurnal din viața mea*, Chișinău, Editura Cartdidact, 2018.
345. Tomescu, N. Const., *Școlile de cântăreți la Mănăstiri*, în MM nr. 11, 1938.
346. Trofin-Hagiu, Damaschin, *O călătorie la Ierusalim*, Tipografia Sf. Monastiri Neamțu, 1936.
347. Udișteanu, Dionisie, *Graiul evlaviei străbune*, Cernica, 1939.
348. Udișteanu, Dionisie, *Graiul evlaviei străbune*, ediția a II-a revizuită și adăugită, colecție recuperată, îngrijită și editată de Mircea Motrici, Suceava, Editura „Mușatinii”, 2005.
349. Idem, *Ogor înțelenit*, Suceava, Editura Mușatinii, 2005.
350. Idem, *Sihăstria și Sihla Secului*, Editura Tipografiei Cernica-Ilfov, 1941.
351. *Un pridvor al raiului. Mănăstirea Sihăstria*, ediția a II-a, coordonator Petru Balan, Editura Mănăstirea Sihăstria, 2018.
352. *Urmarea lui Iisus Hristos*, Mănăstirea Neamțu, 1923.
353. Vasilache, V. Gh., *Biserica Sf. Ioan Botezătorul cu așezământul „Rusovici”*, în MM, nr. 9, Iași, 1935.
354. Vasilache, V. Gh., *Pa margini de cărți*, în MM, nr. 9, Iași, 1935.

355. Idem, *Pe margini de cărți*, în MM, nr. 4, Iași, 1939.
356. Idem, *Iosif Naniescu strălucit mitropolit al Moldovei*, Tiparul Sfintei Mănăstiri Neamțu, 1926.
357. Vasiliu, V. I., *Legenda sfintei mănăstiri Slatina și un Apel către copii*, Tipografia Sfintei Monastiri Neamțu, 1939.
358. Văcaru, Silviu, *Schitul Sihla. Un colț de paradis și o umbră de tristețe*, în „Monumentul”, nr. X, Iași, 2009.
359. Vătămanu, Nicolae, *Contribuții la istoricul bolniței de la Simidreni și al xenodochiului de la Argeș*, în BOR, nr. 11-12, 1968.
360. Velicu, Dudu, *Biserica Ortodoxă în perioada sovietizării României, însemnări zilnice, I. 1945-1947*, București, Arhivele Naționale ale României, 2004.
361. Verșescu, Gh., *Ședința cercului proeșesc «Piatra Neamț»*, în BOR, nr. 3, 1931.
362. Vicovan, Ion, *Dați-le voi să mănânce*, Iași, Editura Trinitas, 2001.
363. Idem, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, Iași, Editura Trinitas, 2002.
364. Idem, *Shujitori ai Bisericii Ortodoxe Române, membri ai Academiei Române*, în „Analele Științifice ale Universității Al. I. Cuza”, tom VI, Iași, 2001.
365. Vornicescu, Nestor, *Studii de teologie istorică și antologie*, Craiova, 1998.
366. Vuiescu, C., *Icoanele*, Mănăstirea Neamțu, 1924.

VIII. Special Works

113. Acasandrei, Cătălin, *Biserica Schitului Icoana Veche, sfințită de patru ierarhi*, <https://doxologia.ro/arhiepiscopia-iasilor/biserica-schitului-icoana-veche-sfintita-de-patru-ierarhi-ai-bisericii-noastre>.
114. Aioanei, Timotei, *Arhiepiscopul Eugeniu Laiu la Horaița, în așteptarea Învierii*, <https://lumeacredintei.com/duhovnici/arhiepiscopul-eugeniu-laiu-la-horaita-asteptarea-invierii/>.
115. Idem, *Arhimandritul Valerie Neculăeasa sau chipul făptuirii binelui*, 2014, <https://ziarullumina.ro/amp/arhimandritul-valerie-neculaeasa-sau-chipul-faptuirii-binelui-89548.html>
116. Idem, *Schitul Icoana Nouă - poartă deschisă către cer*, Iași, Editura Sf. Mina, 2009.
117. Idem, *Schitul Vovidenia, tradiție și actualitate*, în TV, nr. 1-4, 1994.
118. Idem, *Viețuitori din Chinovia Neamțului în veacul al XX-lea*, Iași, Editura Trinitas, 2008.
119. Idem, *Trei arhierei și popasul lor în cimitirul Mănăstirii Neamț înaintea judecății din urmă*, <https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/an-omagial/trei-arhierei-si-popasul-lor-in-cimitirul-manastirii-neamt-inaintea-judecatii-din-urma-165605.html>.
120. Idem, *Pagini vechi și noi din istoria Lavrei Neamțului*, vol. I, București, Editura Basilica, 2018.
121. *Arhimandritul Neonil Buzilă - Mare stareț al Mănăstirii Neamț*, în „Creștinism ortodox - Cea mai mare comunitate ortodoxă din lume”, <https://www.crestinortodox.ro/carti-ortodoxe/pateric-romanesc/arhimandritul-neonil-buzila-81700.html>.
122. Balș, Ștefan, *Observații noi asupra bisericii Mănăstirii Neamț*, în BMI, nr. 1, 1971.
123. Idem, *Biserica Înălțarea Domnului din mănăstirea Neamț*, în MMS, nr. 5-6, 1962.
124. Balș, Ștefan, Nicolescu, Corina, *Mănăstirea Neamț*, București, Editura Tehnică, 1958.
125. Balș, Ion, Ștefan Balș, Radu Heitel, Petre Năsturel, *Monumente Istorice. Studii și Lucrări de Restaurare. Restaurarea Mănăstirii Neamț*, București, 1965.
126. Berbec, Ieremia, *Arhiepiscopul Victorin Ursache al Americii - 1912-2001*, Analele Putnei, nr. 1 2013.

127. *Biserica Sf. Gheorghe*, în <https://neamt.mmb.ro/biserica-sfantul-gheorghe>.
128. Bobulescu, C., *Din trecutul mănăstirii Neamțu*, Mănăstirea Neamțu, 1946.
129. Chițulescu, Arhim. Policarp, *Manuscrisele lui Gavriil Uric de la Neamț*, în <https://ziarullumina.ro/educatie-si-cultura/cultura/manuscrisele-lui-gavriil-uric-de-la-neamt-12467.html>.
130. Crăciun, Casian, *Tinerețea patriarhului Nicodim la Dunărea de Jos în contextul anului omagial al satului românesc*, Galați, 2019, <https://doi.org/10.35219/teologie.2019.01>.
131. Crăciunaș, Irineu, Arhiepiscopul Eugeniu Laiu, în MMS, nr. 3-4, 1967.
132. Idem, *Mănăstirea Neamț, lavra monahismului românesc*, în MMS, nr. 5-6, 1962.
133. *Cuvântări la hirotonia întru episcop a arhimandritului Eugeniu Laiu*, în FO, nr. 7, 1939.
134. Daniliuc, Mihail, *Cartea „Arhiepiscopul Eugeniu Laiu Suceveanul”, o radiografie curată a unei istorii aproape uitate*, <https://doxologia.ro/puncte-de-vedere/cartea-arhiepiscopul-eugeniu-laiu-suceveanul-o-radiografie-curata-unei-istorii-aproape>.
135. Idem, *Istoric*, în <https://semmnt.ro/istoric/> (Site-ul oficial al Seminarului Teologic Ortodox „Veniamin Costachi” - Mănăstirea Neamț).
136. Dorneanu, Andrei, *Patriarhul Nicodim Munteanu, predicator și traducător al Sfintei Scripturi*, <https://zdocs.ro/doc/patriarhul-nicodim-munteanudocx-8pgkeg59906x>.
137. *Episcopul Eugen Laiu va fi omagiat astăzi la Manastirea Horaita*, <https://www.crestinortodox.ro/stiri/ziarul-lumina/episcopul-eugen-laiu-fi-omagiat-astazi-manastirea-horaita-78394.html>.
138. Galaction Silisteanu, *Între Mănăstirea Neamțu și București. Înfăptuiri Patriarhale*, în BOR, nr. 1-2, 1940.
139. Idem, *Între Mănăstirea Neamțu și București. Înfăptuiri Patriarhale (II)*, în BOR, nr. 3-4, 1940.
140. Gheorghită, I., *Hramul Sfintei Mănăstiri Neamț*, în MM, 6, 1937.
141. Idem, *Seminarul din Mănăstirea Neamț*, în MM, nr. 3, 1929.
142. Gheorghită, V. A., *Alegerea și instalarea starețului Sfintei Mănăstiri Neamțu*, în MM, nr. 7-8, Iași, 1936.
143. *Glicherie Tănase*, https://ro.wikipedia.org/wiki/Glicherie_Tănase.
144. Grădinaru, Ioanichie, *Însemnătatea culturală și religioasă a monastirei Neamțului în trecutul neamului*, Iași, 1942.
145. Hodoroabă, N. V., *Prima vizită a I.P.S. Patriarh Nicodim la M-rea Neamțu și la Pipirig, satul său natal*, în MM, nr. 7-8, 1939.
146. Iorga, N., *La Mănăstirea Neamțului*, în „Cuget Clar” (Noul Semănător) nr. 28, Iași, 1937.
147. Idem, *Mănăstirea Neamțului*, Mănăstirea Neamț, 1925.
148. Idem, *Mănăstirea Neamțului. Viața călugărească și munca pentru cultură*, ed. a II-a, Editura Tipografiei Mănăstirii Neamțu, 1925.
149. Idem, *Ștefan cel Mare și mănăstirea Neamț*, în BMI, 1910.
150. Ivan, Ioan, Porcescu, Scarlat, *Mănăstirea Neamț*, Iași, 1981.
151. Idem, *Arhimandritul Demostene Tebeică*, în MMS, nr. 1-3, 1984.
152. Idem, *Manuscrisele de muzică psaltică de la Mănăstirea Neamț*, în MMS, nr. 9-12, 1960.
153. Idem, *Patriarhul Nicodim și Mănăstirea Neamț*, în MMS, nr. 3-4, 1978.
154. Luca, Gavril, *Sate dispărute din ocolul Neamțului*, în MemAnt, XXIV, 2007, p. 483-506.
155. Marin, Firmilian, *Reînființarea seminarului monahal*, în GM, nr. 148, 11 noiembrie 1928.

156. Idem, *Seminarul Monahal de la Neamț*, în GM, nr. 136, 19 august 1928.
157. Idem, *Vârsta de piatră a călugărismului român și jalnica tragedie a seminarului din Neamțu*, în GM, nr. 136, 2 septembrie 1928.
158. Idem, *Zori de zi?*, în GM, nr. 138, 28 octombrie 1928.
159. *Înțeleptul Monah Iov Burlacu – o viață cu nădejde și o moarte plină de pace*, <https://neamt.mmb.ro/inteleptul-monah-iov-burlacu-o-viata-cu-nadejde-si-o-moarte-plina-de-pace>.
160. *Mari reforme la mânăstirea Neamțu*, în „Misionarul”, nr. 12, Chișinău, Tipografia Uniunii Clericilor Ortodocși din Basarabia, 1935.
161. Mehedinți, S., *Școală de monahi?*, în GM, nr. 76-77, 1927.
162. Negru, Nina, *De la Neamț la Noul Neamț: secularizarea ca prilej pentru înstrăinarea de valori patrimoniale românești*, nr. 1-2, 2008, https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/53026.
163. Nicodim, Episcopul, *Memoriu asupra drepturilor monastirilor Neamțu-Secu, la folosirea moșiei dimprejurul lor, numită „vatra monastirii”, pe temeiul documentelor anexate la urmă, cum și a stăpânirii de fapt*, Tipografia Sfintei Monastiri Neamțu, 1933.
164. Nicolescu, Corina, *Decorul mânăstirii Neamț în legătură cu ceramica monumentală din Moldova în secolul al XV-lea*, în SCIA, vol. II, 1955.
165. Nicuță, Meletie, *Istoria Sfintei Monastiri Neamțu în timpul marelui războiu 1916-1918*, vol. I, în *Biserica Ortodoxă Română și Marea Unire*, București, Editura Basilica, 2018.
166. Nonea, Const., *După doi ani*, în MM, nr. 1, 1937.
167. *Noul stareț al Mânăstirii Neamțului*, în BOR, nr. 9, 1924.
168. Petrescu, Stelian, *Odoarele de la Neamțu și Secu*, București, Atelierele SOCEC & Co., 1911.
169. Prahoveanul, Timotei, *Pagini vechi din istoria Lavrei Neamțului*, vol. I, București, Editura Basilica, 2008.
170. Prisnea, Constantin, *Mânăstirea Neamț*, București, Editura Meridiane, 1964.
171. Racoveanu, Gheorghe, *Gravură în lemn la mânăstirea Neamțul*, București, 1940.
172. Radu, D., *Patriarhul în vizită la Mânăstirea Neamțu*, în MM, nr. 9, 1937.
173. Idem, *Noul Testament de la Neamțu și Vlădica Visarion*, în MM, nr. 9, 1937.
174. *Restauratori români: Arhitectul Ștefan Balș (1902 – 1994) - Fișă monument restaurat*, <https://stefan-bals.ro/restaurari/Manastirea-Neamt.pdf>.
175. Rosseti, Radu, *Conflictul dintre guvernul Moldovei și Mânăstirea Neamțului*, vol. II, 1910.
176. (Rudov), Mitrofan, „*Biblia ilustrată*” slăvită în străinătate, în MM, nr. 4, Iași, 1939.
177. Sauciuc, Benedict, *Mânăstirea Neamț, vatră de spiritualitate și cultură românească*, vol. I, Iași, Editura Doxologia, 2017.
178. Idem, Todică, Iacob, *Evoluția proprietăților imobiliare ale Mânăstirii Neamț. Terenuri agricole și cu vegetație forestieră*, Iași, Editura Sf. Mina, 2012.
179. Scriban, I., *Călugăr Farmacist*, în BOR, nr. 9, 1927.
180. Idem, *Cursurile de vară de la Mânăstirea Neamțului*, în BOR, nr. 11, 1922.
181. Idem, *Cursurile „Solidarității” la Mânăstirea Neamțului*, în BOR, nr. 15, 1923.
182. Idem, *Editare de cărți la Mânăstirea Neamțului*, în BOR, nr. 15, 1923.
183. Idem, *Înflorirea unei mânăstiri*, în BOR, II, 3, 1921.
184. Idem, *Însemnări despre Mânăstirea Neamțului*, în BOR, vol. III, nr. 1, ianuarie 1931.
185. Idem, *Însemnări mărunte*, în BOR, nr. 9, 1924.
186. Idem, *Însemnări mărunte*, în BOR, nr. 4, 1926.
187. Idem, *Însemnări mărunte. Mulțumiri*, în BOR, vol. II, nr. 1, 1927.
188. Idem, *Moartea Arhimandritului Valerie*, în BOR, nr. 2, 1924.
189. Idem, *O nouă tipografie bisericească*, în BOR, nr. 7, 1922.

190. Idem, *Poftitori la pământul mănăstirilor*, în BOR, vol. III, nr. 4, 1931.
191. Idem, *Tipăriturile Mănăstirii Neamțului*, în BOR, nr. 15, 1923.
192. *Schitul Băiceni - Neamț*, în „Mănăstirea Neamț”, <https://neamt.mmb.ro/schitul-baiceni-neamt-1>.
193. *Schitul Boureni*, <https://boureni.mmb.ro/istoria-schitului-boureni>.
194. *Schitul Pocrov*, <https://neamt.mmb.ro/schitul-pocrov-1>.
195. Sf. Ioan Iacob Hozevitul, *M-am ascuns în pustie și în lacrimi. Viața, minunile, rugăciuni*, ediție îngrijită de L.S. Desartovici, București, Editura Sophia, 2022.
196. Stanciu, Maria, *Arhimandritul Mitrofor Melchisedec Dumitriu: 130 de ani de la naștere*, în „Călăuză ortodoxă”, nr. 360-361, Galați, 1940.
197. Șcheul, Dosoftei *Schitul Pocrov, tradiție și actualitate*, în revista „Teologie și Viață”, serie nouă, anul III (LXIX), nr. 1-3, 1993.
198. Idem, *Schitul Pocrov - Loc de taină și lumină*, Iași, Editura Trinitas, 2007.
199. Ștefănescu, I. D., *Maiestatea Sa regele României al II-lea primește omagiul de recunoștință al Sfintei mănăstiri Neamțu*, în BOR, nr. 3-4, 1940.
200. Șurubaru, Mihai, *Istoricul vetrei înconjurătoare a Mănăstirii Neamț-Secu*, Piatra Neamț, Editura „Cetatea Doamnei”, 2009.
201. Idem, *Spitale militare din județul Neamț*, Piatra Neamț, Editura Cetatea Doamnei, 2011.
202. Teodoriu, M., *Echipa misionară a studenților de la M-tirea Neamțu*, în MM, nr. 10, Iași, 1931.
203. Ticano-Rumano, Mihai, *Mănăstiri Domnești – Mănăstirea Neamțu, conferințe ținute la Radio*, Editura și tiparul Mănăstirii Neamțu, 1944.
204. Tit Târgovișteanu, *Seminar călugăresc*, în GM, nr. 136, 2 decembrie 1928.
205. Tomescu, C. N., *Scurtă povestire istorică despre Sfânta Mănăstire Neamț și despre așezările monahale supuse ei (mănăstirea Secu și schiturile: Vovidenia, Pocrov, Sihăstria, Sihla și Icoana) cu 42 clișee*, Editura „Mănăstirea Neamț”, 1942.
206. Udișteanu, Dionisie, *Graiul evlaviei străbune*, ediția a II-a revizuită și adăugită, colecție recuperată, îngrijită și editată de Mircea Motrici, Suceava, Editura „Mușatinii”, 2005.
207. Idem, *Ieroschimonahul Ghervasie Hulubaru*, colecție recuperată, îngrijită și editată de Mircea Motrici, Suceava, Editura „Mușatinii”, 2006.
208. Idem, *Ogor înțelenit*, ediția a II-a revăzută și adăugită, colecție recuperată, îngrijită și editată de Mircea Motrici, Suceava, Editura „Mușatinii”, 2005.
209. Idem, *Seminarul Monahal*, Editura Tipografiei „Cernica”, 1937.
210. Idem, *Seminarul Monahal Neamțu*, Suceava, Editura „Mușatinii”, 2005.
211. Uță, Mircea Alexa, *Funeraliile Arhiepiscopului Victorin Ortodoxe Române în America și Canada*, în BOR, nr. 7-12, 2001.
212. Valenciuc, Dumitru, *Arhiereul Eugeniu Laiu Suceveanul (1894-1967)*, Suceava, Editura Cygnus, 2014.
213. Vasilache, V., *Alegerea și instalarea stareșului Mănăstirii Neamțului și a egumenului de la Mănăstirea Secu*, în MM, nr. 9, Iași, 1935.
214. Idem, *Ce s-a înfăptuit la Sf. Mănăstire Neamțu*, în MM, nr. 9, Iași, 1936.
215. Idem, *Însemnări. Încă o școală de cântăreți la mănăstire*, în BOR, nr. 1-2, 1940.
216. Vasile, Vasile, *Mănăstirea Neamț străveche vatră de cultură muzicală*, Iași, Editura Trinitas, 2009.
217. Idem, *Noua orânduire de conducere a Monastirei Neamțu-Secu*, în BOR, nr. 1-2, 1940.
218. Idem, *Parastas pentru mitropolitul Bucovinei la Mănăstirea Neamțu*, în MM, nr. 7-8, 1935.

219. Idem, *Patriarhul și ostașii la Mănăstirea Neamțului*, în BOR, nr. 11-12, 1940.
220. Idem, *Pilda unor vrednici misionari călugări de la M-rea Neamțu*, în MM, nr. 9, 1937.
221. Idem, *Un binefăcător - Monahul Ilarion Radu*, Editura și Tiparul Sf. Mănăstiri Neamțu, 1940.
222. Văcaru, Silviu, *Schitul Sihla. Un colț de paradis și o umbră de tristețe*, în „Monumentul”, X, Iași, 2009.
223. Vegheru, *Patriarhul în vizită la Mănăstirea Neamțu*, în „MM” nr. 9, 1937.
224. *Universitatea populară de la mînăstirea Neamțului*, în „Misionarul” nr. 7-8, Chișinău, Tipografia Eparhială „Cartea Românească”, 1931.

IX. Resurse electronice

8. <https://www.crestinortodox.ro>
9. <https://en.wiktionary.org>
10. <http://www.geo-spatial.org>
11. <https://mapire.eu>
12. <https://mmb.ro>
13. <https://papers.ssrn.com>
14. <https://ro.orthodoxwiki.org>